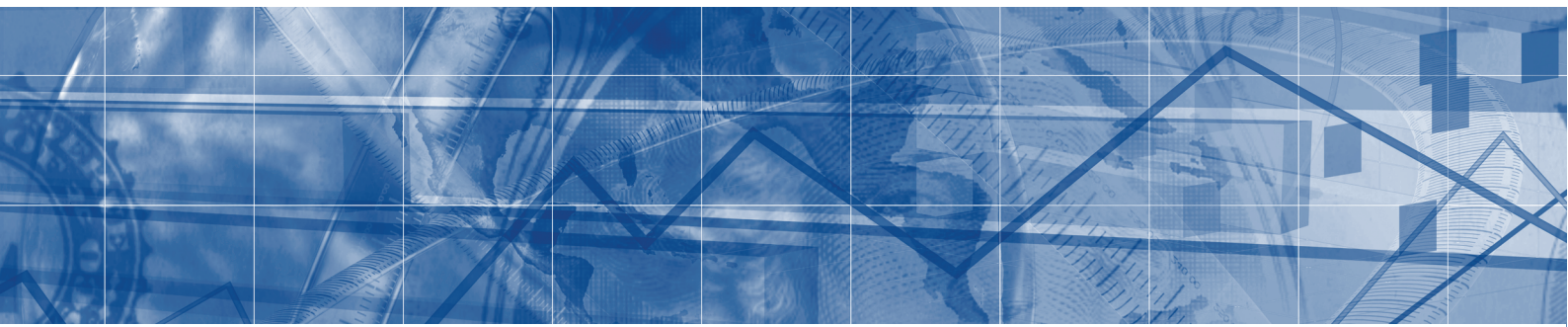

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 12

Електронний журнал

грудень 2022

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 12

грудень 2022

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету
Протокол 8 від 01.12.2022 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, англійська, французька,
німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Бриль М. С. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Власенко Т. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Вовк В. А. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Гриневич Л. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Журавльова І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Коц Г. П. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Тищенко В. Ф. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Чернишов В. В. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, **Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**

Головний редактор – **Пономаренко В. С.** Конт. телефон: (057)702-03-04

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2022

ЗМІСТ

Анічкін А. О. Організація та аналіз безготівкових розрахунків банку: теоретичний аспект.....	4
Афонська К. Визначення сутності й економічного змісту платоспроможності підприємства	7
Безмала С. О. Теоретико-методичні основи аналізу та оцінювання фінансового стану підприємства	10
Брезіцька І. Визначення підходів до розуміння сутності фінансової стійкості підприємства.....	14
Величко О. С. Прогнозування обсягу кредитів з використанням методу часових рядів (на прикладі АТ «ПУМБ»).....	16
Гончарова А. А. Оптимізація структури власного капіталу підприємства для забезпечення його фінансової стійкості.....	20
Денисенко Д. Ю. Обґрунтування впливу чинників на формування фінансових результатів діяльності підприємства	23
Дубровський І. В. Систематизація чинників впливу на інвестиційну привабливість підприємства.....	27
Казачковський М. Є. Методи аналізу фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах.....	29
Коваль Д. А. Теоритичні основи поняття фінансового потенціалу підприємства.....	32
Коденко Є. В. Оцінка фінансової стійкості підприємства на основі використання інтегрального показника	36
Курисько Д. О. Таксономічний аналіз оцінювання стану фінансової стійкості підприємства.....	40
Манченко В. В. Оцінка якості кредитного портфеля банку на основі розрахунку інтегрального показника	44
Овчаренко К. Теоретичні аспекти інформаційного забезпечення організації та аналізу безготівкових розрахунків банку	48
Саакян Л. В. Прогнозування фінансових показників для оптимізації фінансової діяльності підприємства.....	51
Сасунова М. О. Розрахунок інтегрального показника оцінки фінансових результатів підприємства	54
Світлична А. С. Удосконалення процесу управління ризиками ліквідності банку в сучасних умовах функціонування банківського сектора.....	59
Северін А. Технологія аналізу фінансової безпеки підприємства.....	62
Черних Є. Ю. Прогнозування показників ліквідності підприємства	67
Ювченко М. Ю. Оцінка ефективності депозитних операцій банку з використанням таксономічного аналізу	72
Юшко Г. С. Порівняльний аналіз фінансової забезпеченості міських територіальних громад.....	77

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ БАНКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

УДК 336.74

Анічкін А. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти щодо організації та аналізу безготівкових розрахунків банку. Досліджено підходи щодо сутності поняття «безготівкові розрахунки». Охарактеризовано новітні форми та методи розрахунків, наближених до міжнародних вимог, а саме: облік та управління банківськими операціями з використанням систем клієнт-банкінгу, інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, систем клієнт-банкінгу, інтернет-банкінг, мобільний банкінг, системи електронних платежів.

Annotation. The article deals with theoretical aspects regarding the organization and analysis of non-cash bank settlements. Approaches to the essence of the concept of „cashless payments“ have been studied. The latest forms and methods of calculations, which are close to international requirements, are characterized, namely, accounting and management of banking operations using client banking, internet banking and mobile banking systems.

Keywords: non-cash payments, client banking systems, internet banking, mobile banking, electronic payment systems.

У всьому світі економічний розвиток характеризується поступовим зменшенням використання готівки та паперових платіжних документів і переходом до нових платіжних інструментів та сучасних платіжних технологій. Використання безготівкових розрахунків призводить до зниження витрат, прискорення платіжних операцій та руху грошових коштів. Безготівкові розрахунки створюють умови для забезпечення зберігання коштів у банку та контролю за їх цільовим використанням. Безготівкові розрахунки є швидким, зручним і безпечним засобом платежу. Розширення безготівкових платежів сприяє прозорості платежів та економічному зростанню.

Вивченням проблем здійснення та розвитку безготівкових розрахунків, перспективам їх організації присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: М. М. Агаркової, Л. А. Бехтер, Л. К. Воронової, А. Г. Загороднього, А. А. Козубенко, Н. А. Куфакової, О. В. Костюніка, В. В. Побережної, М. П. Кучерявенко, О. І. Мельничук, А. М. Мороза, О. П. Орлюка, А. І. Савлука, І. О. Чкан та ін. Однак більшість наукових досліджень вітчизняних науковців зосереджені на вивченні загальних тенденцій розвитку безготівкових розрахунків між суб'єктами господарювання. Водночас потребують подальшого дослідження питання розвитку безготівкових розрахунків відповідно до сучасних тенденцій.

Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів щодо організації та аналізу безготівкових розрахунків банку.

Аналізуючи сутність безготівкових розрахунків, потрібно чітко сформулювати їх поняття. Національний банк України визначає безготівкові розрахунки як швидкий, зручний та безпечний спосіб оплатити товари та послуги. Розширення сфери безготівкових розрахунків сприяє прозорості платежів та економічному зростанню країни [1]. Узагальнюючи наявні підходи, вважаємо за доцільне погодитись з І. Назаровою, яка стверджує, що безготівкові розрахунки – це перерахування надавачами платіжних послуг коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів коштів [2]. Тож, безготівкові розрахунки є швидким, зручним і безпечним способом оплатити.

Контроль за дотриманням принципів безготівкових розрахунків здійснює Національний Банк України.

Не менш важливим є дослідження іншого аспекту безготівкових розрахунків – їх запровадження за допомогою електронного зв'язку. Перші спроби запровадити електронний документообіг для безготівкових розрахунків були зроблені в середині ХХ століття в США, коли з'явилися системи автоматичного зчитування зашифрованої інформації (Magnetic Ink Character Recognition – розпізнавання символів магнітним чорнилом). Це дозволило машинам обробляти платіжні документи нарівні з людиною. Тоді ж було створено систему реєстрації та обліку платежів в електронному вигляді (Electronic Recording Method of Accounting), а в 1960-х роках з'явилися автоматизовані системи обліку клієнтських рахунків і чекових розрахунків, що започаткувало тенденцію до комп'ютеризації банківських платежів [2].

Асоціація банкірів (члени клірингових центрів Лос-Анджелеса та Сан-Франциско) у 1968 р створила групу дослідників для вивчення фінансових транзакцій без паперових документів. А в 1970-х роках були зроблені перші кроки до автоматизації роботи банків зі своїми клієнтами. Зокрема, було запроваджено систему Customer Information File (CIF), яка створювала інформаційний файл про клієнта, щоб дати можливість банкам пропонувати ширший спектр послуг. Використання автоматизованої обробки інформації призвело до появи систем електронних платежів, які надали клієнтам доступ до широкого спектра банківських послуг, що охоплюють весь ланцюжок платіжного обороту. У червні 1971 року була створена Комісія з бездокументарних фінансових операцій для сприяння впровадженню перших банківських автоматів (так званих «банкоматів») [3].

Національна асоціація банкірів у 1976 році запустила проект електронних платежів, а Міністерство фінансів США розпочало третій етап автоматизації регулярних державних платежів.

У 1973–1977 роках електронний документообіг було запроваджено на міжнародному рівні. Зокрема, на основі коаліції 240 великих банків з 15 країн Європи та США було створено Товариство всесвітніх міжбанківських фінансових телекомунікацій (S.W.I.F.T.) зі штаб-квартирою в Брюсселі. Ця федерація першою запровадила міжнародну електронну міжбанківську систему передачі інформації та розрахунків SWIFT, яка функціонує і сьогодні. Фактично це також була перша міжнародна бізнес-федерація, яка запровадила електронну систему бухгалтерського обліку та інформації. Понад 10 000 учасників з 210 країн світу стали членами конференції [2].

Так, у другій половині ХХ століття більшість розвинених країн світу перейшли на безготівкові розрахунки через електронний документообіг. В Україні проблема реорганізації національної фінансової системи вперше постала наприкінці минулого століття. На момент здобуття незалежності національна банківська система перейняла досвід радянських часів у сфері розрахунків. Так, у 1991–1993 роках міжбанківські платежі здійснювалися з використанням паперових розрахункових документів, на обробку яких витрачалося до 20 днів. Процес розрахунків контролювався комп'ютерним центром, який надсилав відповідні документи до банків. Процес розрахунків призводив до затримки платежів, зняття коштів під час розрахунків, збільшення неплатежів з боку суб'єктів господарювання та фінансових втрат через неточності та часту підробку розрахункових документів. Ця система була неефективною, оскільки нові умови розвитку економіки України та нові відносини між фінансовими установами та суб'єктами господарювання вимагали запровадження електронної платіжної системи, яка би прискорила міжбанківські платежі та підвищила їх надійність і безпеку. Це спонукало Україну до пошуку нових форм і методів розрахунків, наближених до міжнародних вимог [2].

В ході цієї еволюції було виявлено, що на сьогодні електронне документування та облік платіжних операцій в дистанційному банківському обслуговуванні стало мейнстрімом і набуває таких форм: облік та управління банківськими операціями з використанням систем клієнт-банкінгу, інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу; проведення та облік платіжних операцій з клієнтами з використанням товарного, мобільного та інтернет-банкінгу; використання електронних та криптовалютних платіжних систем для розрахунків та їх бухгалтерський супровід [4].

Система «Клієнт-Банк» з'явилася в кінці 80-х як можливість для бухгалтерів підприємств дистанційно працювати з банками, здійснюючи ряд операцій зі своїми рахунками. «Клієнт-Банк» є програмно-технічним комплексом, який дозволяє підприємству керувати своїм рахунком з комп'ютера, встановленого в офісі підприємства. Основною функцією «Клієнт-Банку» є надання можливості підприємству проводити платежі зі свого поточного рахунку в банку, не відвідуючи банк, з офісу підприємства.

Інтернет-банкінг – це система, яка дозволяє клієнтам керувати власними банківськими рахунками через Інтернет. Будь-який клієнт банку може зареєструватися в системі банку, отримати пароль і логін та здійснювати всі фінансові операції, не виходячи з дому.

Найбільш активними є такі операції безготівкових розрахунків через інтернет-банкінг: поповнення мобільного рахунку; переказ грошей з картки на картку; сплата комунальних платежів; сплата штрафів і податків; сплата за товар. Для цього клієнтам банківських установ достатньо мати комп'ютер або смартфон з доступом до Інтернету.

Мобільний банк – фінансово-кредитна установа, яка використовує технологію дистанційного банківського обслуговування через офіційний додаток, інстальоване на смартфон, планшет на базі платформ IOS і Android.

Перевагами мобільного банкінгу є: простота експлуатації; моментальне реагування; широкий функціонал; повністю дистанційна робота. Недоліки: необхідність підключення до Інтернету.

Слід зазначити, що з 1 квітня 2023 року запрацювало нове покоління системи електронних платежів (СЕП-4) на базі міжнародного стандарту ISO20022. До переходу на нове покоління СЕП були залучені всі банки, Державна казначейська служба, Національний депозитарій України, а також компанії-розробники програмного забезпечення. Нове покоління СЕП побудовано з використанням сучасних програмних і технічних засобів, що дає можливість здійснювати електронні платежі ще швидше, зручніше та безпечніше. Станом на 1.04.2023 р. учасниками системи є 65 банків України, Державна казначейська служба, Національний банк України. Кількість операцій у 2022 р. склала 362,7 млн, а у першому кварталі 2023 р. – 95,2 млн платежів на суму 133461 млрд грн у 2022 р. і 56523 млрд грн у першому кварталі 2023 р.; при цьому середній обсяг операцій за один банківський день у 2022 р. склав 1,4 млн платежів розміром 515 млрд грн, у першому кварталі 2023 р. – 1,5 млн платежів розміром 870 млрд грн [1].

Підсумовуючи, можна сказати, що в умовах активного впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність фінансових установ, електронної комерції, появи нових фінансових продуктів та розширення систем електронного банкінгу розвиток ринку платіжних послуг характеризується зростанням попиту клієнтів на послуги безготівкових розрахунків, а формулювання рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання безготівкових розрахунків у господарській діяльності має ґрунтуватися на зазначених вище положеннях.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Про національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>. 2. Назарова І. Еволюція обліково-інформаційних систем у здійсненні безготівкових розрахунків. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 211–224. DOI: 10.35755/visnyk2021.04.211. 3. Олійник А. В., Шацька В. М. Інформаційні системи і технології у фінансових установах : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2006. 436 с. 4. Zadorozhnyi Z.-M., Muravskiy V., Shevchuk O. Management accounting of electronic transactions with the use of cryptocurrencies. *Financial And Credit Activity: Problems of Theory And Practice*. 2018. № 3 (26). P. 169–177. 5. Бізнес. Дія. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/finansovij-menedzment/so-take-internet-banking>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ Й ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14

Афонська К.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено теоретичне узагальнення сутності платоспроможності підприємства та її значущості для українських підприємств у сучасних реаліях. Визначено основні напрями формування платоспроможності підприємства та конкретизовано базові ризики, що виникають на підприємстві в разі втрати платоспроможності та фінансової стійкості.

Ключові слова: платоспроможність, фінансова стійкість, втрата платоспроможності, загроза стабільного функціонування.

Annotation. A theoretical generalization of the essence of the company's solvency and its significance for Ukrainian enterprises in modern realities has been carried out. The main directions of formation of the solvency of the enterprise are determined and the basic risks arising at the enterprise in case of loss of solvency and financial stability are specified.

Keywords: solvency, financial stability, loss of solvency, threat to stable functioning.

Актуальність теми. У сучасних умовах особливе значення мають методи аналізу й оцінки платоспроможності організації. Ефективність управління організацією визначається показниками платоспроможності. Це пов'язано з тим, що стабільність у діяльності організації залежить від її платоспроможності.

Своєчасний аналіз та оцінка платоспроможності організації допомагає зменшити внутрішні витрати організації, зберегти гнучкість у прийнятті управлінських рішень. За ефективної системи аналізу та оцінки платоспроможності організація може збільшити темпи зростання обсягів продажу та поліпшити своє становище на ринку. Висока платоспроможність організації допомагає досягненню позитивних фінансових результатів від комерційної діяльності у майбутньому. За допомогою аналізу та оцінки платоспроможності менеджмент організації може вибрати найбільш ефективні заходи щодо розвитку організації.

Метою цієї статті є узагальнення теоретичних підходів до розуміння сутності платоспроможності підприємства.

Фінансовий стан підприємства залежить від ефективності його фінансової діяльності, структури його активів і пасивів, рівня ліквідності, забезпеченості власними ресурсами та інших факторів.

Оцінка фінансового стану підприємства дозволяє зрозуміти, наскільки воно здатне виконувати свої фінансові зобов'язання та забезпечувати свою діяльність на потрібному рівні.

Платоспроможність підприємства – це здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно та повністю за наявності достатніх фінансових ресурсів.

Наукові підходи щодо формування цього поняття розглянуто на рис. 1.

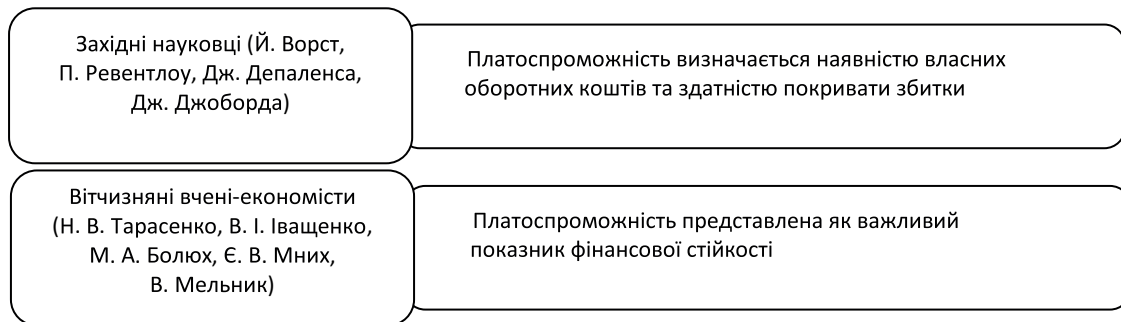

Рис. 1. Підходи до визначення економічної сутності платоспроможності підприємства

Джерело: складено на основі [1]

Одним із ключових факторів успіху підприємства є здатність забезпечувати свої фінансові зобов'язання вчасно та повністю.

Платоспроможність підприємства відображає ступінь готовності підприємства до забезпечення фінансових потреб.

Роль платоспроможності полягає в забезпеченні фінансової стійкості підприємства.

Якщо підприємство має достатньо фінансових ресурсів, щоб виконувати свої зобов'язання, то воно зможе працювати більш стійко та забезпечувати стабільність своєї діяльності.

З іншого боку, якщо підприємство не має достатньо фінансових ресурсів для виконання своїх зобов'язань, то це може призвести до порушення роботи підприємства, зменшення довіри до нього соціального середовища та збитків для сторін, з якими воно співпрацює.

Оцінка платоспроможності підприємства є важливим етапом фінансового аналізу та планування діяльності підприємства. Наявність інформації про платоспроможність дозволяє підприємству прогнозувати свої фінансові ризики та планувати свою діяльність з урахуванням можливих фінансових викликів та змін.

Платоспроможність може бути виміряна за допомогою різних показників, таких як коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкого зносу, чистий робочий капітал та інші. Ці показники дають змогу оцінити фінансове становище підприємства і визначити його здатність до погашення зобов'язань у строк і без ушкодження для діяльності компанії в цілому.

Головна мета аналізу платоспроможності полягає в оцінці здатності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання в строк та з мінімальним ризиком для стейкхолдерів. Оцінка платоспроможності допомагає визначити рівень ліквідності підприємства, зокрема, його здатність погасити короткострокові зобов'язання за поточний рік.

Аналіз платоспроможності дозволяє виявити можливі ризики, пов'язані зі здійсненням платежів, та виявити проблемні зони у фінансовому становищі підприємства, які можуть вплинути на його здатність до виконання зобов'язань у майбутньому.

Оцінка платоспроможності є важливим елементом ризик-менеджменту, що дозволяє зменшити ризики несплати зобов'язань і зберегти репутацію підприємства. Оцінка платоспроможності також допомагає інвесторам та кредиторам прийняти рішення про інвестування коштів у підприємство або про надання йому фінансової підтримки [2].

Отже, стійке фінансове становище є результатом вмілого управління всім комплексом чинників, визначальних результату фінансово-господарську діяльність підприємства. Стійкий фінансовий стан, своєю чергою, позитивно впливає на обсяги основної діяльності; забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності має бути спрямована на забезпечення планомірного надходження та витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного та позикового капіталу та найефективніше його використання.

На фінансову стійкість і платоспроможність підприємства безпосередній вплив надають: власний капітал, запаси та витрати, співвідношення власних і позикових коштів.

Конкурентоспроможність підприємства залежить від багатьох факторів, включаючи внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства – це ті чинники, які залежать від внутрішнього управління підприємства:

1) ефективне управління. Ефективне управління – ключовий фактор, який впливає на конкурентоспроможність підприємства. Це означає, що підприємство повинно мати ефективну систему управління, яка забезпечує оптимальне використання ресурсів і забезпечує максимальну ефективність виробничих процесів [3];

2) якість продукції. Якість продукції є ключовим фактором, який визначає конкурентоспроможність підприємства. Підприємство повинно забезпечити високу якість продукції, щоб задовольняти потреби споживачів і конкурувати з іншими підприємствами на ринку;

3) інновації. Інновації є ключовим фактором, який впливає на конкурентоспроможність підприємства. Підприємство повинно розвивати нові технології, продукти та послуги, щоб задовольняти змінні потреби споживачів та конкурувати з іншими підприємствами на ринку [4];

4) ефективне управління фінансами. Ефективне управління фінансами є важливим фактором, який впливає на конкурентоспроможність підприємства.

Знаючи вплив зазначених факторів, можна намітити ряд стратегій її підвищення.

1) Скорочення надлишків запасів і витрат. Таке скорочення досягається розпродажем залишків товарів і готової продукції, ліквідацією надлишків виробничих запасів. Розмір зниження запасів і витрат залежить від бажаного типу стійкості. Якщо треба уникнути банкрутства і перейти хоча б у нестійке фінансове становище, то слід домогтися третьої умови стійкості. Щоб забезпечити нормальну стійкість, необхідно виконання другої умови стійкості.

Перевагою такого способу підвищення стійкості є його простота як в організаційному, так і в технічному плані. А недоліком може виявитися той факт, що підприємство не має достатньої кількості запасів або має проблеми зі збутом [5].

2) Збільшення власного капіталу. Така стратегія забезпечує підвищення фінансової стійкості з допомогою результуючого приросту власних оборотних засобів. Оскільки власні оборотні кошти являють собою різницю власного капіталу та основних засобів, то зміна власного капіталу призведе до зміни власних оборотних засобів. Нарощування власного капіталу досягається шляхом збільшення статутного капіталу, зниженням дивідендів і збільшенням нерозподіленого прибутку та резервів, підйомом рентабельності [6].

Підсумовуючи, можна зазначити, що платоспроможність підприємства – це її здатність вчасно розраховуватися за зобов'язаннями. Ліквідність компанії – можливість швидко реалізувати активи за вартістю, не нижчою від ринкової. Якщо в компанії не вистачає грошей, щоб розплатитися з контрагентами, то її платоспроможність є нижчою, ніж потрібно. Однак, якщо вона має високу ліквідність, вона може продати частину майна. Так вдасться отримати необхідні кошти, щоб погасити заборгованість. Щоб оцінювати платоспроможність і ліквідність, використовують одні й самі показники – коефіцієнти абсолютної, термінової і поточної ліквідності. Тому, аналізуючи результати діяльності компанії, платоспроможність і ліквідність часто вважають синонімами.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Захарова Н. Ю. Платоспроможність та ліквідність підприємств: сутність, оцінка та умови забезпечення. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного (економічні науки)*. 2019. № 2 (40). С. 182–189. 2. Божанова О. В. Структурно-функціональне моделювання процесу управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. URL: <https://core.ac.uk/reader/161612207>. 3. Фінанси : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Журавльової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 330 с. 4. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. № 2. С. 206–212. 5. Козаченко О. С. Управління фінансовими результатами підприємства. *Наука онлайн : Міжнар. електрон. наук. журнал*. 2018. № 5. С. 56–62. 6. Костирко Л. А. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств : монографія. Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. 178 с.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336

Безмала С. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. В статті розглянуто основні підходи до визначення поняття фінансового стану у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, досліджено зміст і необхідність проведення аналізу фінансового стану для забезпечення ефективного розвитку підприємства; наведено фактори, що впливають на фінансовий стан; проаналізовано методи та підходи до аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання.

Ключові слова: фінансовий стан, аналіз фінансового стану, фінансові показники, методи оцінювання фінансового стану, етапи аналізу фінансового стану.

Annotation. The article considers the main approaches to defining the concept of financial condition in the works of domestic and foreign scholars, examines the content and need for financial analysis to ensure effective development of the enterprise, analyzes methods and indicators for assessing the financial condition of the entity.

Keywords: financial condition, analysis of financial condition, financial indicators, methods of estimating financial condition, stages of analysis of financial condition.

На сьогодні за умов динамічності ринкової економіки перед суб'єктами господарювання постає необхідність своєчасного аналізу та оцінки фінансового стану. Це пов'язано з тим, що сталий фінансовий стан підприємства є необхідною умовою не тільки для отримання економічної вигоди від діяльності, а й для ефективного управління підприємством та можливості подальшого розвитку. Також він впливає на місце підприємства у зовнішньому середовищі, адже стійкий фінансовий стан забезпечує конкурентоспроможність і наявність ділового співробітництва [7].

Дослідженням теоретичних аспектів аналізу та оцінювання фінансового стану займався багато українських та іноземних учених, серед яких слід зазначити: М. М. Берест, І. П. Беляєва, Н. П. Воробйова, Є. П. Гнатенко, А. Є. Громова, Н. І. Демчук, О. В. Насібова, І. П. Отенко, О. О. Сосновська, В. А. Табінський, Р. А. Чемчи-каленко та інші [1–11].

Метою статті є систематизація та узагальнення наявних теоретичних аспектів стосовно визначення змісту поняття «фінансовий стан», завдань та доцільності проведення його аналізу, а також характеристика методології здійснення оцінювання фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан – це рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання [1]. Під фінансовим станом розуміється здатність підприємства фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, що необхідні для нормального функціонування підприємства, доцільним їх розміщенням і ефективним використанням [8]. Багато вітчизняних та іноземних економістів пов'язують поняття фінансового стану з можливістю підприємства активно розвивати виробничу діяльність в умовах нестабільного економічного середовища [1–11]. Підходи до трактування змісту категорії «фінансовий стан» подано в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до трактування змісту категорії «фінансовий стан»

Автор	Зміст поняття	Ключові слова
М. М. Берест [1, с. 11]	Комплексна характеристика ефективності формування та використання наявних ресурсів підприємства, його реальних та потенційних фінансових можливостей та здатності до виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання, що може бути оцінена за допомогою системи показників	Комплексна характеристика формування та використання ресурсів
І. П. Беляєва, Т. Ю. Саченко [2, с. 11]	Синтетичний показник операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання, а також економічною категорією, що відображає фінансові відносини суб'єктів ринку і їх здатність самофінансування своєї діяльності	Синтетичний показник діяльності суб'єкта господарювання; економічна категорія
Н. П. Воробйова, Р. О. Музиченко [3, с. 6]	Комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів	Комплексне поняття, результат взаємодії елементів системи фінансових відносин
Є. П. Гнатенко, Н. А. Годованюк [4, с. 160]	Показник фінансової конкурентоспроможності підприємства, тобто кредитоздатності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами	Показник фінансової конкурентоспроможності
А. Є. Громова, К. В. Крамаренко, Т. О. Рудик [5, с. 46]	Один із критеріїв успішності, що показує вміння підприємства розумно та вдало керувати фінансовими ресурсами, характеризується сукупністю показників (коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, фінансових результатів), які відображають кінцеві результати його діяльності	Критерій успішності
О. О. Сосновська, О. С. Шевченко [9, с. 65]	Економічна категорія, яка визначає реальну та потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечувати фінансування своєї поточної діяльності	Фінансова спроможність

Аналіз фінансового стану є процесом дослідження форм фінансової звітності за декілька звітних періодів із залученням у разі необхідності додаткової аналітичної інформації. За допомогою аналізу фінансового стану підприємства внутрішні користувачі та інші зацікавлені особи – інвестори, кредитори, менеджери, потенційні санатори – мають можливість оцінити минулий, поточний та перспективний стани підприємства в ринковому середовищі і прийняти рішення, які впливатимуть на його подальшу виробничо-господарську діяльність [8].

Основними завданнями аналізу фінансового стану підприємства є такі: провести оцінювання формування та використання фінансових ресурсів підприємства, враховуючи у ході цього найбільш повну інформацію про виробничу, маркетингову, комерційну сфери діяльності підприємства; провести порівняльний аналіз планових і фактичних показників формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Оцінювання та діагностика фінансового стану підприємства проводиться із використанням системи відносних показників, наведених в табл. 2 [7].

Таблиця 2

Система показників для проведення оцінювання фінансового стану підприємства

Група показників	Індикатори
1	2
Показники рентабельності	Рентабельність активів, %
	Рентабельність власного капіталу, %
	Рентабельність акціонерного капіталу, %
	Рентабельність продажів, %
	Рентабельність продукції, %
Показники ділової активності	Оборотність активів, об/рік
	Тривалість обороту активів, днів
	Оборотність товарно-матеріальних запасів, об./рік
	Тривалість обороту товарно-матеріальних запасів, днів
	Середній термін оплати дебіторської заборгованості, днів
Середній термін оплати кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, днів	

Закінчення табл. 2

1	2
Показники фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії, частка од.
	Коефіцієнт концентрації запозиченого капіталу, частка од.
	Співвідношення запозиченого та власного капіталу, разів
	Коефіцієнт забезпечення боргів, частка од.
	Співвідношення короткострокової дебіторської і кредиторської заборгованостей, разів
Показники ліквідності	Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності, частка од.
	Коефіцієнт швидкої ліквідності, частка од.
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, частка од.
Показники майнового стану підприємства	Власні обігові кошти підприємства (робочий капітал), тис. грн
	Питома вага власних обігових коштів, %

Аналіз факторів допомагає виявити сильні і слабкі сторони в діяльності підприємства, а також розробити заходи та напрями дії, за рахунок яких воно могло б підвищити стійкість розвитку та забезпечити свій успіх. Внутрішні і зовнішні чинники формуються з урахуванням факторів, які безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства

Зовнішнє середовище підприємства – це чинники й умови, що перебувають поза підприємством та існують незалежно від нього, але впливають або можуть впливати на його функціонування. Що стосується внутрішнього середовища підприємства, то під внутрішнім середовищем розуміється весь господарський механізм підприємства, тобто його фінансовий потенціал, матеріально-технічна база, торговельні, виробничі, управлінські та інші структури [10].

Оцінювання фінансового стану підприємства необхідно проводити на основі використання таких методів: горизонтальний аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом; вертикальний аналіз – визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних чинників на кінцевий результат; трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з низкою попередніх періодів і визначення тренду; аналіз відносних показників – розрахунок стосунків між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язаних показників; факторний аналіз – аналіз впливу окремих чинників на результативний показник за допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження [7].

Переглянувши наявні методи аналізу фінансового стану підприємства, було наведено етапи, за якими доцільно його проводити (рис. 2).

Рис. 2. Основні етапи аналізу фінансового стану підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [6]

Послідовність аналізу фінансового стану підприємства включає в себе збір необхідних даних, їх обробку, розрахунок показників зміни статей фінансових звітів, розрахунок фінансових коефіцієнтів, порівняльний аналіз значень фінансових коефіцієнтів із нормативними значеннями, аналіз зміни фінансових коефіцієнтів, формулювання висновків стосовно фінансового стану суб'єкта господарювання.

Таким чином, фінансовий стан виступає результатом взаємодії всіх елементів фінансових відносин і свідчить про наявність і використання ресурсів підприємства. Аналіз фінансового стану підприємства являє собою аналіз даних фінансової звітності і грає важливу роль, оскільки інформація, що міститься в ній, є основою для прийняття рішень по інвестиційній, фінансовій та операційній діяльності підприємства. Задля ефективного ведення фінансово-господарської діяльності підприємству необхідно систематично проводити детальний аналіз та оцінювання фінансового стану за допомогою різних методів. Подальші дослідження будуть присвячені емпіричній реалізації виявлених етапів діагностики фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Лелюк С. В.

Література: 1. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с. 2. Беяєва І. П., Саченко Т. Ю. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємства. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 2. С. 9–23. 3. Воробйова Н. П., Музиченко Р. О. Аналіз фінансового стану підприємства: сутність і необхідність. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент*. 2017. № 13. С. 116–123. 4. Гнатенко Є. П., Годованюк Н. В. Аналіз фінансового стану підприємства, як один з інструментів з'ясування реальної конкурентоспроможності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки*. 2017. № 2. С. 159–165. 5. Громова А. Є., Рудник Т. О., Крамаренко Т. В. Аналіз фінансового стану підприємства з огляду ефективного використання фінансових ресурсів. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 44–47. 6. Демчук Н. І., Халатур С. М., Хідірян М. О. Теоретичні основи аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 396–400. 7. Насібова О. В. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 30. С. 185–190. 8. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Івашенко Г. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с. 9. Сосновська О. О., Шевченко О. С. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка і управління*. 2015. № 1. С. 63–69. 10. Табінський В. А., Сіліна І. С., Колеснік І. Є. Аналіз стану фермерських господарств в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 111–115. 11. Чемчикаленко Р. А., Сукрушева Г. О., Ткаченко А. Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 27. С. 350–354. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/27_2019_ukr/56.pdf.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.64

Брезіцька І.

Студент 4 курсу
фінансового фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено теоретичне узагальнення сутності фінансової стійкості підприємства та її значущості для українських підприємств у сучасних реаліях. Визначено основні напрями формування достатнього рівня фінансової стійкості підприємства. Конкретизовано чинники фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах.

Ключові слова: фінансова стійкість, чинники фінансової стійкості, конкуренція, вартість ресурсів.

Annotation. A theoretical generalization of the essence of the financial stability of the enterprise and its significance for Ukrainian enterprises in modern realities has been carried out. The main directions of formation of a sufficient level of financial stability of the enterprise have been determined. Factors of financial stability of the enterprise in modern conditions are specified.

Keywords: financial stability, factors of financial stability, competition, cost of resources.

Актуальність теми. Успішність функціонування підприємства, незалежно від поточних умов господарювання та здійснюваної ним діяльності, визначається вмінням керівництва підтримати стійкість і стабільність фінансового стану, оскільки неможливість проведення розрахунків з партнерами, працівниками та іншими суб'єктами ринкових відносин підриває економічну безпеку підприємства, змушує його піти з галузевого ринку.

Рівень платоспроможності та фінансової стійкості є найважливішою характеристикою фінансового стану підприємства, оскільки якщо суб'єкт господарювання фінансово стійкий і платоспроможний, то він має перевагу перед іншими підприємствами за багатьма критеріями порівняння.

Метою цієї статті є узагальнення теоретичних підходів до розуміння сутності фінансової стійкості підприємства та визначення чинників, що на неї впливають.

У ринкових умовах драйвером економічного зростання підприємства незалежно від його галузевої приналежності виступає не стільки забезпеченість ресурсами, хоча цей фактор також є важливим у підтримці стабільної роботи суб'єкта, скільки їхнє раціональне використання в діяльності. Фінансова стійкість підприємства – складова частина загальної стійкості бізнесу, яка дозволяє організації підтримувати свою діяльність протягом певного періоду часу, обслуговувати отримані кредити та виробляти продукцію.

Найважливішими сутнісними ознаками фінансової стійкості підприємства є:

- гнучкість та адаптивність функціонування;
- стабільність функціонування;
- платоспроможність, інвестиційний потенціал.

На основі обліку економічної сутності фінансової стійкості підприємства та результатів експертного опитування було виділено та систематизовано фактори фінансової стійкості підприємства, наведені в табл. 1.

Вирішення проблеми забезпечення стійкого функціонування неможливе без оцінки проблем і можливостей підприємства на основі застосування спеціальних інструментів, які адекватно враховують сутність та основні фактори фінансової стійкості підприємства.

Оцінку фінансової стійкості пропонується проводити із використанням коефіцієнтів трьох наступних груп: коефіцієнти фінансової гнучкості (адаптивності); коефіцієнти фінансової стабільності; коефіцієнти платоспроможності та інвестиційного потенціалу.

Виділена система показників відповідає основним ознакам фінансової стійкості підприємства: гнучкість та адаптивність, стабільність, платоспроможність та інвестиційний потенціал. Загальна методика оцінки фінансової стійкості передбачає реалізацію таких етапів.

Етап 1. Збір вихідної інформації за релевантними показниками фінансового стану підприємства. На цьому етапі використовується фінансова звітність підприємства, відгуки кредиторів, партнерів підприємства.

Етап 2. Оцінка показників, що характеризують фінансову гнучкість та адаптивність, фінансову стабільність, платоспроможність та інвестиційний потенціал підприємства.

Етап 3. Визначення відхилення фактичних показників від їх еталонних значень, визначення вектора цільової зміни показників до значень еталонного рівня.

Етап 4. Розрахунок інтегрального показника та визначення типу фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 1

Чинники фінансової стійкості підприємства

Функціональна сфера управління	Зовнішні	Внутрішні
Сфера маркетингу і збуту	Рівень конкуренції над ринком Швидкість обороту готовою продукції	Диверсифікація продукції Конкурентоспроможність продукції
Сфера виробництва	Якість та вартість виробничих ресурсів	Моральне та фізичне зношування обладнання
	Державна політика у сфері підтримки промислового виробництва	Кваліфікація, корпоративна культура персоналу Рівень виробничих і комерційних витрат
Сфера фінансування	Різноманітність та доступність джерел фінансування	Рентабельність продукції Платоспроможність підприємства
	Швидкість обороту дебіторської заборгованості	Швидкість обігу дебіторської заборгованості

Таким чином, в результаті дослідження сутності поняття «стійкість», «фінансова стійкість» було уточнено зміст поняття «фінансова стійкість» підприємства, визначено та систематизовано основні її фактори. Досягнуті результати дозволяють закласти теоретичні основи розробки моделі оцінки фінансової стійкості підприємства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Захарова Н. Ю. Платоспроможність та ліквідність підприємств: сутність, оцінка та умови забезпечення. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного (економічні науки)*. 2019. № 2 (40). С. 182–189. 2. Фінанси : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Журавльової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 330 с. 3. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. № 2. С. 206–212. 4. Глущенко Ю. М. Пошук фінансових рішень в системі фінансового забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця*. 2020. URL: <https://www.hneu.edu.ua/naukovi-vidannya/arhiv-vydan-molodizhnyj-visnyk/>. 5. Козаченко О. С. Управління фінансовими результатами підприємства. *Наука онлайн : Міжнар. електрон. наук. журнал*. 2018. № 5. С. 56–62. 6. Костирко Л. А. Адаптивний фінансовий механізм забезпечення прибутковості підприємств : монографія. Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2015. 178 с.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГУ КРЕДИТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ЧАСОВИХ РЯДІВ (НА ПРИКЛАДІ АТ «ПУМБ»)

УДК 336.717.061

Величко О. С.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті проведено оцінку та прогноз обсягу виданих АТ «ПУМБ» кредитів на основі застосування методу трендового прогнозування. Побудовано трендові моделі для кредитів фізичних і юридичних осіб, проведено оцінку їх динаміки, визначено прогнозні значення досліджуваних показників.

Ключові слова: банк, кредитування фізичних і юридичних осіб, прогнозування на основі часових рядів, трендові моделі.

Annotation. The article evaluates and forecasts the volume of loans issued by JSC "PUMB" based on the application of the method of trend forecasting. Trend models for loans of individuals and legal entities were built, their dynamics were evaluated, and forecast values of the investigated indicators were determined.

Keywords: bank, lending to individuals and legal entities, forecasting based on time series, trend models.

Одними з найбільш прибуткових банківських активів є позики і, як правило, вони становлять основну частину доходу банку. Забезпечує безперервну господарську діяльність підприємств банківське кредитування, воно дає можливість бізнесу здійснювати оперативну діяльність без порушення платіжного кола. Багато підприємств незалежно від форми власності базуються на обмеженому капіталі, що не дозволяє їм повною мірою розкрити свою продуктивність, а отже, прибутковість, саме тому їм необхідні кредитні ресурси. Водночас більшість населення України не мають змоги купувати товари тривалого користування за кошти, що отримують зі своїх поточних доходів, тому важливу роль відіграє кредитування фізичних осіб у забезпеченні соціальних потреб населення, формуванні платоспроможного попиту, який впливає як на темпи розвитку бізнесу, так і на темпи розвитку економіки в цілому. Все вищевикладене підкреслює актуальність теми статті.

Теоретичний та економічний аспекти аналізу та прогнозування кредитної діяльності банків розглядали та вивчали такі вчені, як Кривда О. В. [1], В. Вітлінський [2], Т. С. Клебанова [3], Г. Ф. Азаренков [4] та інші.

Метою дослідження є оцінка прогнозного рівня обсягу банківських кредитів, наданих фізичних та юридичним особам, на прикладі АТ «ПУМБ».

Для прогнозування будемо використовувати метод часових рядів, що передбачає побудову трендових моделей, які здебільшого добре апроксимують зміни показника в часі та підходять для моделювання будь-яких динамічних рядів. Вони дають змогу зробити попереднє оцінювання досліджуваного процесу і спрогнозувати можливі майбутні зміни.

У табл. 1 наведено вхідні дані для проведення прогнозної оцінки обсягів виданих кредитів, сформовані на основі фінансової звітності АТ «ПУМБ» за 2020–2022 рр. [5].

Таблиця 1

Вхідні дані для проведення оцінки обсягів виданих кредитів АТ «ПУМБ» за 2020–2022 рр.

Період	№ періоду	Кредити та аванси юридичним особам та фізичним особам – підприємцям, тис. грн	Кредити та заборгованість фізичних осіб, тис. грн
31.03.2020	1	21 085 564	12 310 507
30.06.2020	2	18 852 556	11 722 338
30.09.2020	3	21 638 364	12 955 489
31.12.2020	4	21 198 082	11 688 397
31.03.2021	5	24 386 711	15 242 510
30.06.2021	6	27 618 623	16 728 035
30.09.2021	7	30 797 354	18 506 831
31.12.2021	8	23 211 130	14 362 078
31.03.2022	9	35 084 231	19 266 837
30.06.2022	10	33 610 093	17 632 222
30.09.2022	11	36 244 260	14 186 251

На основі даних за період з 2020 р. по 2022 р. побудуємо часовий ряд з використанням лінії тренду. На рис. 1 наведено динаміку змін обсягу виданих кредитів юридичним особам та ФОП за допомогою лінійної лінії тренду.

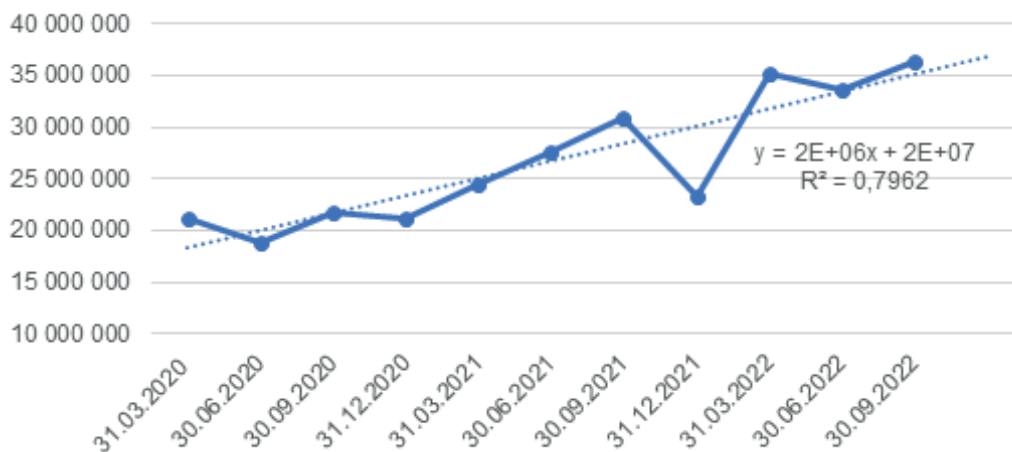

Рис. 1. Прогнозування обсягу кредитів юридичним особам та ФОП за допомогою лінійної лінії тренду

З наведеного графіка видно, що цей показник зростає протягом усього досліджуваного періоду. Так, у 1 кварталі 2020 року обсяг кредитів складав 21085564 тис. грн, а наприкінці 3 кварталу 2022 року зріс до 36244 260 тис. грн. Прогнозна модель характеризується значенням похибки апроксимації (R^2), яка використовується для визначення достовірності прогнозу. Чим ближче значення R^2 до 1, тим точніше обрана модель відображає тенденцію розвитку досліджуваного явища або показника. Для цього прогнозу похибка апроксимації складає $0,7962 > 0,7$, тобто побудована модель характеризується високим рівнем достовірності. Бачимо, що з використанням лінійної моделі прогнозування передбачається, що обсяг кредитів юридичним особам та ФОП, виданих АТ «ПУМБ», буде в майбутніх періодах зростати.

На рис. 2 наведено прогнозування обсягу кредитів юридичним особам та ФОП за допомогою поліноміальної лінії тренду. Аналізуючи отримані дані, ми можемо побачити, що, незважаючи на провал в кінці 2021 року, відбувалося зростання цього показника протягом досліджуваного періоду. Порівнюючи 2020 рік та 2022 рік, можемо зробити висновок, що показник збільшився на 15158696 тис. грн.

Для даного прогнозу похибка апроксимації складає 0,8146, тобто побудована модель також характеризується високим рівнем достовірності, причому значення R2 більше наближене до 1, що говорить про більш високу точність цієї моделі.

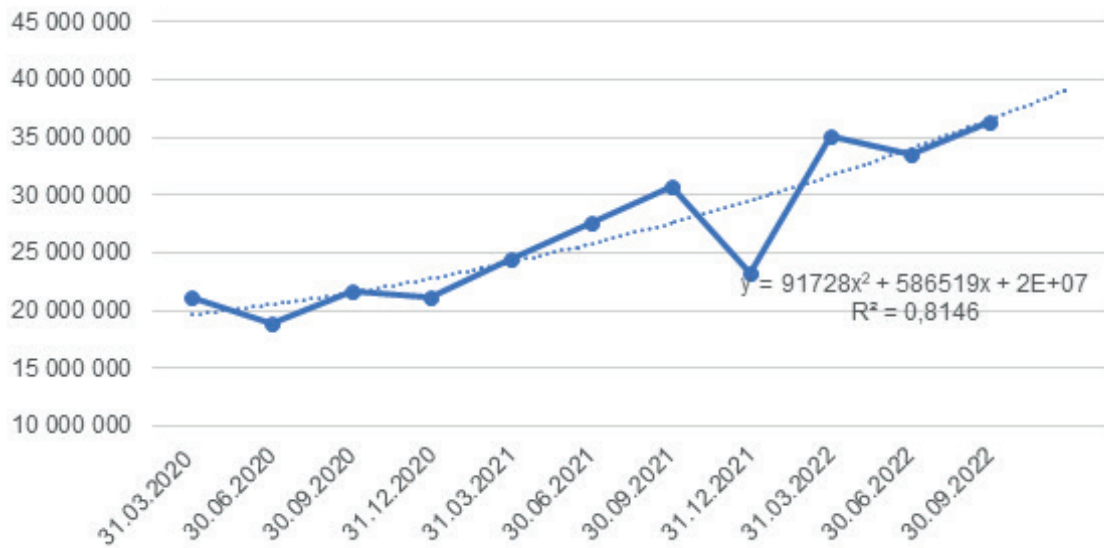

Рис. 2. Прогнозування обсягу кредитів юридичним особам та ФОП за допомогою поліноміальної лінії тренду

На рис. 3 наведено прогнозування обсягу кредитів фізичним особам за допомогою лінійної лінії тренду.

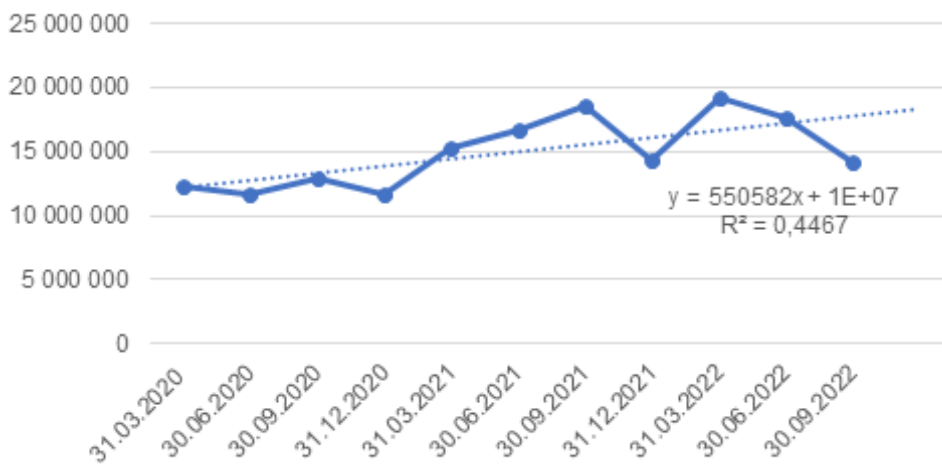

Рис. 3. Прогнозування обсягу кредитів фізичним особам за допомогою лінійної лінії тренду

На графіку можна побачити, що показник обсягу виданих кредитів суттєво коливався протягом досліджуваного періоду та в цілому збільшився у 2022 році порівняно з 2020 роком на 1875744 тис. грн. Коефіцієнт апроксимації R2 становить 0,4467 та є значно нижчим за мінімально необхідне значення 0,7. Це говорить про те, що лінійна модель неадекватно описує досліджуване явище, а прогноз, отриманий з її допомогою, може бути некоректним.

На рис. 4 наведено прогнозування обсягу кредитів фізичним особам за допомогою поліноміальної лінії тренду.

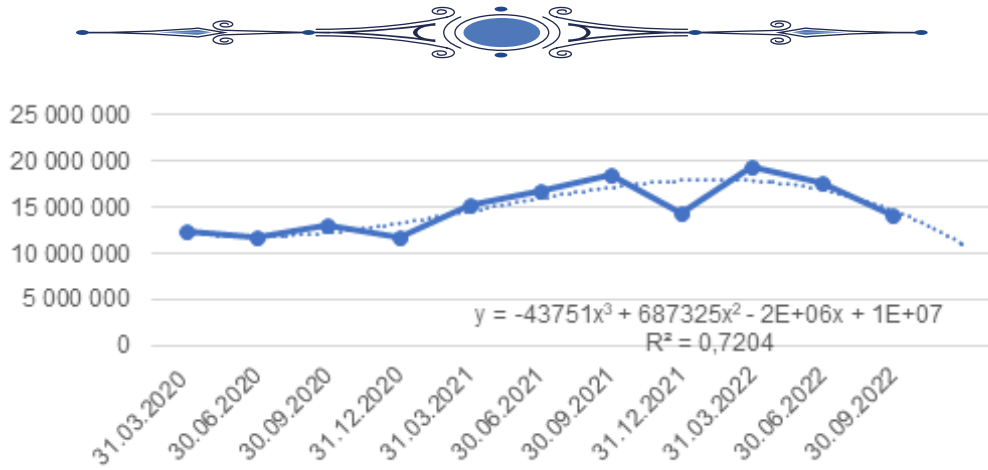

Рис. 4. Прогнозування обсягу кредитів фізичним особам за допомогою поліноміальної лінії тренду

З графіка видно, що цей показник починаючи з третього кварталу 2021 року по 4 квартал 2021 року пішов на спад, але у 2022 році знову збільшився. Коефіцієнт апроксимації побудованої моделі R^2 більший за 0,7 та складає 0,7204. Це означає, що побудована модель достовірно описує показник, який був проаналізований.

Бачимо, що за лінійною моделлю прогнозувалось зростання показника обсягу кредитів, наданих фізичним особам, а за поліноміальною моделлю, навпаки, прогнозується їх скорочення. Водночас достовірність та адекватність лінійної моделі є недостатньою, тоді як для поліноміальної моделі коефіцієнт апроксимації перевищує мінімально необхідне значення, тобто модель більш точно відображає досліджуваний процес динаміки кредитування фізичних осіб АТ «ПУМБ».

Отже, для обох проаналізованих показників більш адекватним буде використання поліноміальної моделі для прогнозування обсягу кредитів, оскільки значення коефіцієнта апроксимації R^2 є вищим, ніж для лінійних моделей. У цьому зв'язку, можемо встановити, що, за прогнозом, величина кредитів, наданих юридичним особам та ФОП в 4 кварталі 2022 року, збільшиться і складе 40247067 тис. грн, що передбачає їх зростання на 4002807 тис. грн. Водночас, за умови збереження динаміки, що склалася, обсяг кредитів фізичним особам зменшиться до 9373079 тис. грн, або на 48138172 тис. грн. Така тенденція не є для банку сприятливою, оскільки, як говорилось вище, кредити складають 50 % від загальної вартості активів банку та є суттєвим джерелом його доходів. Тому банку необхідно спрямувати свої зусилля на збереження своєї бази позичальників – фізичних осіб. Таким чином, побудова моделі за допомогою методу часових рядів з високим рівнем достовірності дозволила оцінити прогнозні обсяги кредитів АТ «ПУМБ» юридичним та фізичним особам.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Кривда О. В., Сидоренко Ю. В., Романова Д. П. Прогнозування динаміки економічних процесів. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2017. № 14. С. 483–490. 2. Економіко-математичне моделювання : [навч. посіб.] / [В. Вітлінський, С. Наконечний, О. Шарапов та ін.] ; за заг. ред. В. Вітлінського. Київ : КНЕУ, 2008. 536 с. 3. Клебанова Т. С., Іванов В. В., Дубровіна Н. А. Методи прогнозування : навч. посіб. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2017. 372 с. 4. Азаренков Г. Ф., Петряєва З. Ф., Хмеленко Г. Г. Економічний аналіз : навч. посіб. Ч. 2. Харків : Вид-во ХДЕУ, 2013. 208 с. 5. Офіційний сайт банку ПУМБ. URL: https://about.pumb.ua/finance/financial_results.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

УДК 339.92

Гончарова А. А.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено шляхи підвищення фінансової стійкості шляхом оптимізації структури капіталу. Запропоновано оптимальну структуру капіталу, що забезпечує максимізацію вартості бізнесу та підприємства при мінімізації вартості капіталу. Одним із основних шляхів покращення фінансової стійкості підприємства є зростання обсягів реалізації продукції та підвищення рівня рентабельності виробництва, що дозволить збільшити масу чистого прибутку як основного джерела поповнення власного капіталу підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, оптимізація структури власного капіталу, кризовий стан, оцінка фінансової стійкості, тип фінансової стійкості.

Annotation. The article examines the ways of increasing financial stability by optimizing the capital structure. An optimal capital structure is proposed, which ensures the maximization of the value of business and enterprise while minimizing the cost of capital. One of the main ways to improve the financial stability of the enterprise is to increase the volume of product sales and increase the level of profitability of production, which will allow to increase the mass of net profit as the main source of replenishment of the company's own capital.

Keywords: financial stability of the enterprise, optimization of the structure of own capital, crisis situation, assessment of financial stability, type of financial stability.

Актуальність теми полягає в тому, що багато сучасних компаній добре знають про нестачу додаткового капіталу для розширення виробництва, модернізації та автоматизації обладнання, придбання та злиття з іншими компаніями, погашення боргів та зобов'язань, створення нових проєктів. У цьому випадку найважливішим завданням компанії є визначення оптимальної структури капіталу та його найбільш ефективного використання з метою підвищення загальної прибутковості компанії. Раціональна структура капіталу дозволяє компанії конкурувати з іншими компаніями та виходити на нові ринки.

Важливим елементом фінансової стійкості є наявність у компанії достатнього обсягу фінансових ресурсів для забезпечення ефективної діяльності та стабільної прибутковості. Структура капіталу, зокрема співвідношення між власним і позиковим капіталом, також дуже важлива. Існують певні відмінності між ними, зумовлені різними рівнями прибутковості та ризиками володіння.

Діяльність компанії має певний життєвий цикл. Для того щоб оцінити структуру капіталу компанії та прийняти рішення щодо її оптимізації, необхідно розуміти, на якому етапі розвитку знаходиться компанія [3].

Як показує світова практика, лише зростання самофінансування (тобто реінвестування прибутку в компанію) знижує частину фінансових ризиків компанії, але водночас суттєво знижує темпи зростання розміру компанії (переважно виручки). І навпаки, залучення додаткового боргового капіталу за допомогою відповідних фінансових стратегій і належного фінансового менеджменту може значно підвищити рентабельність інвестицій власника бізнесу.

Цілі оптимізації структури капіталу включають максимізацію вартості бізнесу та підприємства при мінімізації вартості капіталу. На практиці досягнення максимально (мінімально) можливого значення залежить від низки факторів, які часто є нетиповими і важко піддаються розрахунку. В принципі, завдання полягає в оцінці можливих шляхів задовільного (а не мінімального) зниження вартості капіталу шляхом оптимізації структури капіталу, що називається реструктуризацією капіталу [4].

Аналіз фінансової стійкості підприємства [2] (табл. 1) свідчить про кризовий стан підприємства.

Покращення ситуації буде вважатися позитивним навіть при переході підприємства з зони кризового фінансового стану до нестійкого, а в найкращому варіанті – до нормального фінансового стану.

Таблиця 1

**Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства
за 2020–2022 рік для ПрАТ «ТРЕСТ ЖИТЛОБУД – 1»**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Прогнозне значення	% зміни
1. Постійні пасиви (ПП)	2299465	2305189	2317216	3383135,36	збільшення на 46%
2. Активи, що важко реалізуються (Авр)	238495	329187	379732	284799	зменшення на 25%
3. Власні обігові кошти (ВОК)	2060970	1976002	1937484	3098336,36	
4. Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	1320338	1165279	1325423	1457965,3	збільшення на 10%
5. Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	3381308	3141281	3262907	4556301,66	-
6. Короткострокові кредити банків (КК)	65312	0	60000	60000	-
7. Загальна сума основних джерел фінансування запасів	3446620	3141281	3322907	4616301,66	-
8. Запаси (З)	5603768	7853424	11377152	4550860,8	зменшення на 60%
9. Надлишок (нестача) власних обігових коштів	-3542798	-5877422	-9439668	-1452524,44	-
10. Надлишок (нестача) власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань	-2222460	-4712143	-8114245	5440,86	-
11. Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	-2157148	-4712143	-8054245	65440,86	-
Тип фінансової стійкості	Кризовий стан			Нормальна фінансова стійкість	

Аналізуючи ситуацію, яка склалася протягом 2020–2021 рр., було запропоновано для покращення рівня фінансової стійкості підприємства:

- збільшення постійних пасивів на 46 %;
- зменшення активів, що важко реалізуються 25 %;
- довгострокових зобов'язань на 10 % і зменшення запасів на 60 %.

Така структура може надати підприємству можливість переходу до нормального фінансового стану, де :
 $ВОК - З < 0$; $ВОК + ДЗ - З \geq 0$; $ВОК + ДЗ + КК - З \geq 0$

Для збільшення постійних пасивів необхідно запровадити такі зміни в структурі власного капіталу (табл. 2).

Таблиця 2

Прогноз структури капіталу для ПрАТ «ТРЕСТ ЖИТЛОБУД – 1»

Пасив	Код рядка	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Прогноз
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5547	5547	5547	-
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401				-
Капітал у дооцінках	1405				-
Додатковий капітал	1410	2160391	2160391	2160391	збільшення на 47 %
Емісійний дохід	1411				-
Накопичені курсові різниці	1412				-
Резервний капітал	1415	808	808	808	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	132719	138443	150470	збільшення на 38%
Неоплачений капітал	1425				-
Вилучений капітал	1430				-
Інші резерви	1435				-
Усього за розділом I	1495	2299465	2305189	2317216	3383135,36

Одним із основних шляхів покращення фінансової стійкості підприємства є зростання обсягів реалізації продукції та підвищення рівня рентабельності виробництва, що дозволить збільшити масу чистого прибутку як основного джерела поповнення власного капіталу підприємства [1].

Товариство наражається на фінансові ризики внаслідок наявності у неї фінансових активів. Зокрема, основний фінансовий ризик пов'язаний з недостатністю надходжень від інвестицій у довгостроковій перспективі для фінансування зобов'язань за інвестиційними контрактами. Найважливішими складовими цього фінансового ризику, на який Товариство наражається передусім внаслідок характеру своїх інвестицій та зобов'язань, є кредитний ризик, ризик ліквідності та ринкові ризики (ризик процентної ставки та валютний ризик). Ці ризики виникають у зв'язку з непогашеними кредитними залишками, невідповідністю строків погашення активів та зобов'язань і відкритими позиціями процентних ставок та іноземних валют, які великою мірою залежать від загальних та специфічних ринкових змін. Товариство управляє цими позиціями з метою отримання довгострокового інвестиційного доходу. Товариство регулярно складає звіти за портфелями, контрагентами та категоріями активів та зобов'язань, які подаються її ключовому управлінському персоналу. Основними методами управління активами та пасивами, що застосовує Товариство, є забезпечення відповідності суми активів та зобов'язань за інвестиційними контрактами за видами виплат власникам контрактів. За кожною окремою категорією зобов'язань Товариство веде окремий портфель активів. Товариство не змінювало процеси управління ризиками протягом періодів, представлених у цій звітності.

Товариство використовує такі методи управління кредитними ризиками [1]:

- ліміти щодо боргових зобов'язань за класами фінансових інструментів;
- ліміти щодо боргових зобов'язань перед одним контрагентом (або асоційованою групою);
- ліміти щодо вкладень у фінансові інструменти в розрізі кредитних рейтингів за Національною рейтинговою шкалою;
- ліміти щодо розміщення депозитів у банках з різними рейтингами та випадки дефолту та неповернення депозитів протягом останніх п'яти років.

Ринковий ризик – це ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін. Ринковий ризик охоплює три типи ризику: інший ціновий ризик, валютний ризик та відсотковий ризик. Ринковий ризик виникає у зв'язку з ризиками збитків, зумовлених коливаннями цін на акції, відсоткових ставок та валютних курсів. Товариство наражатиметься на ринкові ризики у зв'язку з інвестиціями в акції, облігації та інші фінансові інструменти.

Інший ціновий ризик – це ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін (окрім тих, що виникають унаслідок відсоткового ризику чи валютного ризику), незалежно від того, чи спричинені вони чинниками, характерними для окремого фінансового інструмента або його емітента, чи чинниками, що впливають на всі подібні фінансові інструменти, з якими здійснюються операції на ринку.

Основним методом оцінки цінового ризику є аналіз чутливості. Серед методів пом'якшення цінового ризику Товариство використовує диверсифікацію активів та дотримання лімітів на вкладення в акції та інші фінансові інструменти з нефіксованим прибутком.

Валютний ризик – це ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструменту коливатимуться внаслідок змін валютних курсів.

Усвідомлюючи значні ризики, пов'язані з коливаннями відсоткових ставок у високоінфляційному середовищі, яке є властивим для фінансової системи України, керівництво Товариства контролює частку активів, розміщених у боргових зобов'язаннях у національній валюті з фіксованою відсотковою ставкою. Керівництво Товариства здійснює моніторинг відсоткових ризиків та контролює їх максимально припустимий розмір. У разі зростання відсоткових ризиків Товариство має намір позбуватися боргових фінансових інструментів з фіксованою відсотковою ставкою. Моніторинг відсоткових ризиків здійснюється шляхом оцінки впливу можливих змін відсоткових ставок на вартість відсоткових фінансових інструментів.

Для оцінки можливих коливань відсоткових ставок Товариство використовувало історичну волатильність відсоткових ставок за строковими депозитами (до 1 року) за останні 5 років за оприлюдненою інформацією НБУ.

Товариство визнає, що обґрунтовано можливим є коливання ринкових ставок на +4 процентних пункти. Проведений аналіз чутливості заснований на припущенні, що всі інші параметри, зокрема валютний курс, залишатимуться незмінними, і показує можливий вплив зміни відсоткових ставок на 4 процентних пункти на вартість чистих активів Товариства.

Можлива зміна справедливої вартості боргових фінансових інструментів з фіксованою відсотковою ставкою розрахована як різниця між дисконтованими грошовими потоками за діючою ставкою та дисконтованими грошовими потоками у разі зміни відсоткової ставки за кожним фінансовим інструментом.

Ризик ліквідності – ризик того, що Товариство матиме труднощі при виконанні зобов'язань, пов'язаних із фінансовими зобов'язаннями, що погашаються шляхом поставки грошових коштів або іншого фінансового активу.

Товариство здійснює контроль ліквідності шляхом планування поточної ліквідності. Товариство аналізує терміни платежів, які пов'язані з дебіторською заборгованістю та іншими фінансовими активами, зобов'язаннями, а також прогнозні потоки грошових коштів від операційної діяльності. Підприємство здійснює управління своєю ліквідністю шляхом ретельного моніторингу вибуття грошових коштів внаслідок повсякденної діяльності. Керівництво щомісяця розглядає прогнози грошових потоків Товариства. Управління потребами ліквідності Товариства здійснюється за допомогою як короткострокових, так і довгострокових прогнозів. Управлінський персонал вважає, що доступні очікувані операційні грошові потоки достатні для фінансування поточних операцій Товариства.

Таким чином, запропоновані заходи щодо оптимізації структури власного капіталу позитивно вплинуть на зміну типу фінансової стійкості.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кіпа М. О.

Література: 1. Офіційний сайт ПрАТ «ТРЕСТ ЖИТЛОБУД – 1». URL: <https://gs1.com.ua/>. 2. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с. 3. Іванець І. В., Цицюрська К. В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу. *Молодіжний економічний дайджест*. 2015. № 1. С. 128–136. 4. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : ХНЕУ. 2006. 268 с.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.37:658

Денисенко Д. Ю.

Студент 5 курсу ОС бакалавр
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Продемонстровано послідовність і порядок проведення аналізу впливу чинників на формування величини фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання – валового прибутку та прибутку від операційної діяльності. Проведено зазначений факторний аналіз на прикладі вітчизняного суб'єкта господарювання реального сектора економіки.*

Ключові слова: *фінансові результати, прибуток, факторний аналіз.*

Annotation. The sequence and procedure for analyzing the influence of factors on the formation of the financial results of business entities – gross profit and profit from operating activities – is demonstrated. The specified factor analysis was carried out on the example of a domestic business entity of the real sector of the economy.

Keywords: financial results, profit, factor analysis.

Прибуткова діяльність суб'єктів господарювання є передумовою реалізації не лише інтересів і прагнень власників відповідних суб'єктів господарювання, а й контрагентів (для них успішна діяльність підприємства є передумовою виконання зазначеним суб'єктом своїх зобов'язань), працівників (за умови наявності програм участі працівників у прибутках суб'єкта господарювання, у т.ч. через реалізацію програм соціального захисту та матеріальної підтримки коштом отриманих прибутків), держави (вона є отримувачем податків та інших обов'язкових платежів, які сплачують суб'єкти господарювання).

У зв'язку з цим надзвичайно важливо розуміти причини, які призводять до зміни очікуваних прибутків з тим, щоб вчасно вживати відповідних заходів і забезпечувати подальше поліпшення фінансових результатів підприємства.

Проблеми формування позитивних результатів діяльності суб'єктів господарювання, обґрунтування впливу чинників на формування їх прибутків піднімаються у роботах вітчизняних учених, серед яких Брагіна О., Бутенко С., Іщенко Н., Павлусь М., Поддєрьогін А., Скочій С., Юшко С., Яріш П. [1–5].

Метою цієї статті є оцінка впливу чинників на формування величини валового прибутку та прибутку від операційної діяльності обраного підприємства.

Для проведення аналізу було залучено дані фінансової звітності вітчизняного суб'єкта господарювання реального сектора економіки. Інформацію про фінансові результати діяльності такого підприємства отримано на офіційному сайті суб'єкта господарювання – об'єкта дослідження та подано у табл. 1.

Таблиця 1

Звіт про фінансові результати діяльності підприємства, млн грн (витяг)

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	3 585,7	4 652,7	3 488,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3 457,0	4 398,8	4 294,1
Валовий прибуток / збиток	128,7	253,9	-805,8
Інші операційні доходи	347,2	373,9	356,0
Адміністративні витрати	226,0	260,8	176,3
Витрати на збут	184,1	224,9	0,0
Інші операційні витрати	70,3	97,7	36,1
Фінансовий. результат від операційної діяльності	-4,5	44,3	-662,2

З'ясуємо вплив чинників на формування валового прибутку підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив зміни показників доходів і витрат на формування валового прибутку підприємства

Показники	2021 р. порівняно з 2020 р.		2022 р. порівняно з 2021 р.	
	млн грн	темп приросту (зменшення)	млн грн	темп приросту (зменшення)
Зміна (збільшення (+), зменшення (-): чистого доходу	1 066,9	29,76	-1 164,4	-25,03
собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	941,8	27,24	-104,8	-2,38
Зміна валового прибутку	125,1	97,19	-1 059,7	-417,43

Дані табл. 2 показують, що на зміну валового прибутку підприємства одночасно впливають зміна величини чистого доходу та собівартості реалізованої продукції товарів (робіт, послуг). Зростання валового прибутку на 125,1 тис. грн в 2021 р. порівняно з 2020 р. обумовлено збільшенням чистого доходу на 29,76 % (позитивний вплив) за одночасного зростання собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (негативний вплив). Завдяки тому, що чистий дохід зростає швидше, ніж собівартість, валовий прибуток теж зріс. Його зростання склало 97,19 % (зі 128,7 до 253,9 млн грн).

По-іншому відбувалися зміни в 2022 р. порівняно з 2021 р.: чистий дохід підприємства скоротився на 25,03 %, а собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – лише на 2,38 %. Як результат, відбулося суттєве скорочення валового прибутку. Якщо в 2021 р. він склав 253,9 млн грн, то в 2022 р. йдеться уже не про прибуток, а про валовий збиток, який сягнув 805,8 млн грн, тобто цей проміжний фінансовий результат діяльності підприємства погіршився на 1059,7 млн грн.

Для кращого розуміння впливу чинників на зміну величини валового прибутку підприємства звернемося до даних табл. 3.

Таблиця 3

Структурний вплив чинників на зміну валового прибутку, %

Доходи і витрати підприємства	Вплив показників на зміну валового прибутку, %	
	2021 р. порівняно з 2020 р.	2022 р. порівняно з 2021 р.
Чистий дохід	53,1	91,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	46,9	8,3
Загальний вплив показників	100,0	100,0

Дані табл. 3 додатково підтверджують отримані вище результати: в 2021 р. порівняно з 2020 р. мав місце одночасний суттєвий вплив обох чинників на зміну величини валового прибутку. Але завдяки тому, що позитивна зміна чистого доходу була суттєвішою за зміну собівартості (53,1 % проти 46,9 %), відбулося зростання валового прибутку. У 2022 р. порівняно з 2021 р. основною причиною скорочення величини валового прибутку підприємства та переходу до розряду збиткових уже на цьому етапі є суттєве скорочення чистого доходу (вплив даного чинника склав 91,7 %) за незначної зміни собівартості (вплив даного чинника склав 8,3 %).

Розглянемо вплив доходів і витрат на формування прибутку підприємства від операційної діяльності (табл. 4).

Таблиця 4

Вплив зміни показників доходів і витрат на формування прибутку підприємства від операційної діяльності

Показники	2021 р. порівняно з 2020 р.		2022 р. порівняно з 2021 р.	
	млн грн	темп приросту (зменшення)	млн грн	темп приросту (зменшення)
Зміна (збільшення (+), зменшення (-): валового прибутку	125,1	97,19	-1 059,7	-417,4
інших операційних доходів	26,7	7,69	-17,9	-4,8
адміністративних витрат	34,8	15,38	-84,5	-32,4
витрат на збут	40,9	22,20	-224,9	-100,0
інших операційних витрат	27,4	39,01	-61,6	-63,1
Загальний вплив показників	48,8	-1084,46	-706,5	-1 595,8

Дані табл. 4 показують, що на збільшення прибутку від операційної діяльності підприємства на 48,8 млн грн в 2021 р. порівняно з 2020 р. вплинуло майже дворазове зростання валового прибутку (на 125,1 млн грн), зростання інших операційних доходів (на 7,69 %) за одночасного зростання (негативний вплив) операційних витрат підприємства (адміністративних – на 15,38 %, витрат на збут на 22,2 %, інших операційних витрат – на 39,01 %).

Скорочення величини прибутку від операційної діяльності в 2022 р. порівняно з 2021 р. на 706,5 млн грн пов'язано, насамперед, зі зменшенням величини валового прибутку (на 1059,7 млн грн), інших операційних доходів (на 17,9 млн грн) за одночасного скорочення (позитивний вплив) усіх операційних витрат підприємства (загалом на 371 млн грн).

Структурний вплив чинників на зміну величини прибутку від операційної діяльності підприємства покажемо в табл. 5.

Таблиця 5

Структурний вплив чинників на зміну прибутку від операційної діяльності підприємства, %

Доходи і витрати підприємства	Вплив показників на зміну валового прибутку, %	
	2021 р. порівняно з 2020 р.	2022 р. порівняно з 2021 р.
Валовий прибуток	49,1	73,1
Інші операційні доходи	10,5	1,2
Адміністративні витрати	13,6	5,8
Витрати на збут	16,0	15,5
Інші операційні витрати	10,8	4,3
Загальний вплив показників	100,0	100,0

Дані табл. 5 свідчать, що основним чинником, який вплинув на зміну величини прибутку підприємства від операційної діяльності, є валовий прибуток. У 2021 р. порівняно з 2020 р. зростання даного показника обумовило 49,1 % змін показника операційного прибутку, а в 2022 р. порівняно з 2021 р. уже скорочення валового прибутку також обумовило найсуттєвіший відсоток змін, які сталися з прибутком від операційної діяльності, – 73,1 %. Приблизно однакову роль у решті змін, що сталися з величиною прибутку від операційної діяльності в 2021 р. порівняно з 2020 р., відіграло зростання операційних доходів та операційних витрат за їх видами (від 10,5 % до 16 %). Решта змін операційного прибутку 2022 р. порівняно з 2021 р. найбільше пов'язані зі скороченням витрат на збут (15,5 %), меншою мірою (від 1,2 % до 5,8 %) – зі скороченням інших операційних витрат.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Юшко С. В.

Література: 1. Брагіна О. С., Бугенко С. І., Павлусь М. Г. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 261–266. URL: https://www.business-inform.net/_inc/kachka_pdf.php?year=2021&volume=10_0&pages=261_266&qu=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%BE%D0%BA. 2. Іщенко Н. А. Факторний аналіз формування прибутку підприємства. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010. Вип. 17. С. 210–214. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npkntu_e_2010_17_35.pdf. 3. Поддєрьогін А. М., Скочій С. В. Факторний аналіз формування прибутку виробничого підприємства. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 304–318. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268453122.pdf>. 4. Юшко С. В., Кіріна І. В. Прибутковість підприємств в контексті забезпечення їх фінансової безпеки // *Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Київ : ХНЕУ, 2022. С. 396–398. 5. Яріш П. М., Касьянова Ю. В. Методи проведення аналізу фінансових результатів діяльності організацій. *Управління розвитком*. 2013. № 4 (144). С. 159–162.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.322:334.716

Дубровський І. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено теоретичне дослідження чинників, що формують інвестиційну привабливість підприємства українських підприємств у сучасних умовах. Визначено, що чинники внутрішнього та зовнішнього середовища однаково важливі для формування інвестиційної привабливості підприємства.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, фінансовий потенціал, фактори інвестиційної привабливості, стабільний розвиток.

Annotation. A theoretical analysis of the factors that shape the investment attractiveness of Ukrainian enterprises in modern conditions is carried out. It was determined that the factors of the internal and external environment are equally important for the formation of the investment attractiveness of the enterprise.

Keywords: investment attractiveness, financial potential, factors of investment attractiveness, stable development.

Актуальність теми. Одним із найпоширеніших і найефективніших джерел розвитку та розширення підприємств є залучення інвестицій. Вони забезпечують науково-технологічний прогрес, стрімке економічне зростання, збільшення показників господарської діяльності підприємства, та як результат – економіки країни в цілому. Саме інвестиційні ресурси відіграють найбільшу роль у складі залучених ресурсів підприємства. Тому дуже важливим для підприємства, як для об'єкта інвестування, є створення умов, за яких інвестор вклав би свої кошти саме в це підприємство. Основою для рішення інвестора про вкладення коштів є рівень інвестиційної привабливості підприємства.

Метою статті є конкретизація факторів, що зумовляють інвестиційну привабливість сучасного підприємства в Україні.

Приймаючи рішення про вкладання капіталу у той чи інший інвестиційний об'єкт, інвестор розглядає інвестиційну привабливість комплексно, враховуючи при цьому забезпечення високої привабливості на всіх етапах інвестиційних рішень. Таким чином, інвестиційна привабливість розглядається на рівні країни, галузі, регіону, підприємства. Причому підприємство в цій системі є кінцевою точкою вкладення коштів, де реалізуються конкретні проекти, а привабливість кожного інвестиційного проекту визначається привабливістю всіх складових – країни, галузі, регіону, підприємства. Незважаючи на усю фінансову вигідність проекту, ризик політичної й економічної нестабільності в країні зведе нанівець будь-які зусилля із залучення інвестора. Таким чином, на інвестиційну привабливість підприємства впливає низка факторів, які за змістом можна поділити на політичні, економічні, соціальні, технологічні (табл. 1). Існує багато класифікацій факторів, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства. Проте численні наукові праці поки що не відображають однозначної та єдиної відповіді на ці питання. Розглянемо найбільш поширену класифікацію. Відповідно до неї всі фактори можна згрупувати в дві групи: фактори опосередкованого впливу та фактори безпосереднього впливу підприємства на інвестиційну привабливість [1]. До першої групи факторів відносяться ті, що не піддаються впливу окремого підприємства, тобто на них можна впливати тільки на державному рівні (зовнішні фактори). До другої ж групи відносяться фактори, на які підприємство може впливати та змінювати їх показники, характеристики тощо (внутрішні). Враховуючи усі розглянуті класифікації, можна згрупувати фактори у комплексну таблицю, що відображає зміст факторів інвестиційного процесу (політичні, економічні, соціальні, технологічні) на різних рівнях його реалізації (мікро-, мезо-, макrorівні).

Слід зазначити, що інвестори, а особливо іноземні, прагнуть мати інформацію про умови, які впливають на формування інвестиційної привабливості підприємства. Адже наявність повної інформації про галузь, регіон та, особливо, умови господарювання дозволяє більш достовірно проаналізувати стан інвестиційної привабливості підприємства. Отже, інвестиційна привабливість може розглядатися на рівні країни, галузі, регіону та підприємства. Виходячи з цього підприємство – це об'єкт, в який вкладаються кошти інвестором і чия привабливість повинна визначатися обов'язково і на всіх рівнях. Тому стратегічного інвестора завжди цікавитиме привабливе підприємство в інвестиційно-привабливій галузі та привабливому регіоні. За інших рівних умов інвестор апріорі не буде вкладати кошти у підприємство, яке належить до галузі кризового стану або розташоване в непривабливому регіоні [4].

Таблиця 1

Класифікація факторів впливу на інвестиційну привабливість за змістом

Група факторів	Особливості
Політичні фактори	Визначають ділове середовище країни та можливості одержання ключових ресурсів для підприємств та їх ефективного функціонування. З одного боку, вказують на стабілізацію ситуації на підприємствах, що створює сприятливе підґрунтя для структурних перетворень. Проте з іншого боку, заполітизованість влади, нестабільність політичних процесів й нормативно-правових засад економічної діяльності мають несприятливий вплив на ефективність запровадження стратегічних програм розвитку підприємств
Економічні фактори	Є базисом для функціонування галузей народного господарства і створюють картину розподілу ресурсів на всіх рівнях економіки. Одним із найкритичніших із групи економічних факторів є несприятливість інвестиційного клімату, що ставить під загрозу реалізацію інвестиційної стратегії в цілому. Тому важливим з боку Уряду є проведення низки заходів спрямованих на зростання інвестиційної привабливості підприємств України. Позитивна динаміка макропоказників, стабілізація курсу національної валюти, ефективна політика Уряду вказує на можливість позитивних зрушень у цьому питанні [2]
Соціальні фактори	Визначають основні передумови економічного розвитку підприємств у певному соціумі
Технологічні фактори	Мають індикативний характер і вказують на основні причини негативних проявів функціонування підприємств в економіці країни. Так, в Україні існує необхідність масштабного оновлення основних фондів підприємств, яке має базуватися на принципах інноваційності. Для цього потрібно використовувати як світовий досвід, так і відновлювати національний механізм створення інноваційної техніки і технологій виробництва [3]

Також на інвестиційну привабливість підприємства впливає стадія його життєвого циклу. Виокремлюють шість послідовних стадій життєвого циклу підприємства (ЖЦП): «народження», «дитинство», «юність», «рання зрілість», «остаточна зрілість», «старіння». Загальний період усіх стадій життєвого циклу підприємства (ЖЦП) становить приблизно 20–25 років (залежно від галузі та впливу науково-технічного прогресу), після чого воно припиняє своє існування або відроджується на новій основі.

На фазах зростання та стабільності (стадії «народження», «дитинство», «юність», «рання зрілість») підприємство є привабливим об'єктом інвестування, оскільки проведення технічного переоснащення, реконструкції, модернізації сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємства та зростанню обсягів інвестиційних ресурсів, що забезпечує привабливість об'єкта інвестування. Тоді як на двох останніх стадіях свого життєвого циклу (стадії «остаточної зрілості» та «старіння») підприємство практично втрачає свою інвестиційну привабливість, тому що всі свої потенційні можливості воно використало та потребує кардинальних змін [5].

Як свідчить вітчизняний і зарубіжний досвід, інвестиційно привабливими вважаються підприємства, які перебувають на стадіях, що характеризуються зростанням обсягів продажів, рівня використання виробничих потужностей, тобто покращенням показників діяльності суб'єкта господарювання. На стадіях «остаточної зрілості» та «старіння» вкладання інвестицій вважається недоцільним, за винятком тих випадків, якщо продукція підприємства має досить високі маркетингові перспективи, обсяг інвестицій у технічне переоснащення невеликий і вкладені кошти можуть повернутися інвестору в найкоротші терміни (до 2 років) [6]. Фактори формування інвестиційної привабливості підприємства – це рушійні сили, котрі забезпечують створення переваг для підприємства у конкурентній боротьбі за обмежені інвестиційні ресурси [2]. Для інвесторів при прийнятті рішень щодо інвестування важливо враховувати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування. Фактори зовнішнього середовища відображають умови функціонування підприємства в певній гео економічній системі, але вони не завжди є визначальними для конкретного індивідуального інвестора, адже досконалих умов діяльності немає в жодній країні світу.

Інвестиційний клімат включає низку факторів, що характеризують інвестиційний процес на різних рівнях його реалізації (мікро-, мезо-, макрорівні). Важливу роль відіграють такі фактори, як: виробничо-технологічні фактори, фінансово-економічні фактори, соціальні фактори [4]. Таким чином, інвестиційна привабливість підприємства формується під впливом певних факторів внутрішнього та зовнішнього характеру, які враховуються інвестором під час прийняття рішення щодо інвестування.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Короткова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства та методика її оцінювання. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2132>. 2. Семенчук Л. І., Мороз С. О. Інвестиційна привабливість підприємства та методи її вимірювання. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2016. Вип. 11. С. 898–901. 3. Макаренко І. О., Кремень В. М., Воронцова А. С. Грінвошинг та інвестиційна привабливість компаній для залучення «зелених» інвестицій у національну економіку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. № 2 (52). С. 55–60. 4. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності. Київ : Вид-во «Політехніка», 2022. 186 с. 5. Вініченко І. І., Самілик Т. М., Олексюк В. О. Бізнес-процеси в теорії інвестиційної діяльності підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 18. С. 22–27. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2021/4.pdf. 6. Шендерівська Л. П., Кваско А. В. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємств. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 74–80.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 658.14

Казачковський М. Є.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розкрито суть і значення фінансової стійкості підприємства. Визначено переваги та недоліки окремих методів аналізу фінансової стійкості діяльності підприємства в сучасних умовах. Визначено послідовність етапів розроблення механізму управління фінансовою стійкістю, що дає можливість урахувати фактори, які впливають на результат діяльності підприємства і визначають рівень його фінансового забезпечення.

Ключові слова: фінансова стійкість, аналіз фінансової стійкості, фінансова звітність.

Annotation. The article reveals the essence and significance of the financial stability of the enterprise. The advantages and disadvantages of certain methods of analyzing the financial stability of the enterprise in modern conditions are determined. The sequence of stages of the development of the financial stability management mechanism is

determined, which makes it possible to take into account the factors that affect the result of the enterprise's activity and determine the level of its financial support.

Keywords: financial stability, analysis of financial stability, financial reporting.

В умовах ринкової економіки від підприємства вимагається підвищення ефективності виробництва, конкурентоздатності продукції на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління виробництвом, активізації підприємництва. Важлива роль у реалізації цієї задачі приділяється аналізу господарської діяльності підприємств, дослідженню та управлінню їх фінансовою стійкістю. За допомогою цього аналізу виробляються стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і робітників.

Теоретичні основи і практичні методи забезпечення та аналізу фінансової стійкості підприємств відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Ф. Ф. Бутинця, О. Р. Квасовського, В. В. Костецького, М. Я. Коробова, Р. Лиса, Л. А. Лахтіонової, Є. В. Мниха, О. В. Павловської, Н. О. Русак, В. А. Русак, В. В. Чепурко, А. Д. Шеремета та інших учених.

Метою статті є визначення та дослідження загальних методів аналізу фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах.

На сучасному етапі розвитку національної економіки, що характеризується мінливістю, непередбачуваністю та соціально-політичною нестабільністю, вітчизняні підприємства стикаються з багатьма проблемами, які пов'язані з дефіцитом фінансових ресурсів, посиленням інфляційних процесів, невизначеністю ринкової ситуації, недоступністю кредитних ресурсів, жорсткою конкуренцією та інше.

Нині ефективне управління фінансовими ресурсами підприємств, що спрямоване не тільки на максимізацію прибутку в короткостроковому періоді, але й на підвищення ринкової вартості підприємства, підтримку стану фінансової стабільності та рівноваги у довгостроковій перспективі, є запорукою ефективності функціонування та фінансової сталості суб'єктів господарювання. Тому проблема забезпечення фінансової стійкості підприємств на сьогодні належить до найбільш актуальних.

Основними вимірниками рівня фінансової стійкості є насамперед наявність власних коштів, структура капіталу за джерелами його походження та співвідношення окремих видів активів і пасивів поміж собою.

Відповідно, фінансова стійкість в загальному вигляді – це здатність фінансової системи підприємства протистояти збуренням внутрішньої й зовнішніх систем підприємства. Проте таке визначення не дає розуміння того, що ще, коли і як треба відстежувати для оцінки й аналізу стану фінансової стійкості підприємства, щоб забезпечити опір негативним впливам зовнішнього та внутрішнього середовищ [1].

Загалом «стійкість підприємства» визначається як економічна категорія, яка охоплює сукупність факторів, що забезпечують підприємству стан контрольованої рівноваги та здатність до стійкого економічного зростання шляхом ефективного забезпечення діяльності». При цьому в економічній стійкості виділяють такі види: внутрішню, зовнішню, загальну та фінансову. Остання є основною складовою економічної стійкості підприємства, тобто його фінансова стійкість, в результаті якої підприємство має можливість забезпечити стабільність своєї діяльності, відповідно шляхом регулювання виробничої та техніко-технологічної стійкості; підвищення ефективності процесів забезпечення виробничої складової; підвищення маркетингової та кадрової стійкості та сприяння розвитку інвестиційної стійкості. Передумовою забезпечення фінансової стійкості організації є достатній обсяг продажів. Якщо виручка від реалізації продукції або послуг не покриває витрат і не забезпечує отримання необхідної для нормального функціонування прибутку, то фінансовий стан організації не може бути стійким.

Основним джерелом інформації для аналізу фінансової стійкості в цілому є фінансова звітність.

Фінансова звітність – це сукупність форм звітності що складається на основі даних бухгалтерського обліку з метою надання користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства з метою прийняття ними певних економічних рішень. Дослідження фінансової стійкості дозволяє оцінити

фінансової стійкості, дозволяє оцінити здатність підприємства забезпечити безперебійний процес фінансово-господарської діяльності та ступінь покриття коштів, вкладених в активи, власними джерелами.

Аналіз фінансової стійкості підприємства, з одного боку, є інструментом її управління, а з іншого – самостійним аналітичним процесом. Як і будь-який технологічний процес, він складається з окремих етапів аналітичних робіт, кожний з яких поділяється на безліч операцій. Сполучення різноманітних операцій формує аналітичний інформаційний ланцюжок, а декілька інформаційних ланцюжків, своєю чергою, формують етап аналітичного процесу.

Дослідження процедурної сторони аналізу фінансової стійкості підприємства дозволило зробити висновки про те, що в організаційному аспекті технологічний процес оцінки фінансової стійкості доцільно розподіляти на три етапи [2]:

- підготовчий (попередній);
- основний (саме аналітична обробка інформації);
- заключний.

Виділено чотири групи методів оцінки фінансової стійкості – за допомогою розрахунку абсолютних, відносних і комплексних показників і за допомогою визначення типу фінансової стійкості агрегатним методом.

Для вирішення конкретних завдань фінансового аналізу застосовується ціла низка спеціальних методів, які дають змогу одержати кількісну оцінку окремих аспектів фінансової діяльності підприємства. Фінансовий аналіз використовує низку методів, як загальнонаукових і загальноекономічних, так і специфічних [3].

Можна виділити серед них основні:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- трендовий аналіз;
- метод фінансових коефіцієнтів;
- аналіз інвестиційної привабливості підприємства;
- порівняльний аналіз;
- факторний аналіз.

Фінансова стійкість є головним показником оцінки фінансової стабільності компанії. Вона визначається загальними показниками, що відображають використання ресурсів компанії. Фінансову стабільність потрібно розглядати комплексно, з урахуванням різних аспектів підприємства. Вона впливає на ефективність фінансової стабільності компанії.

Методичні підходи до формулювання фінансової стабільності компанії поєднуються у три групи: коефіцієнтний; сукупний; комплексний [4].

1. Фундаментом коефіцієнтного підходу для оцінки фінансової стабільності є розрахунок та аналіз фінансових показників. Найпоширенішим методом є методичний підхід до визначення фінансової стабільності.

2. Сукупний підхід заснований на визначенні сукупної фінансової стійкості. Цей методологічний підхід доповнює вищезазначений підхід, оскільки існують чотири типи поточної фінансової стабільності компанії.

3. Комплексний підхід дозволяє інтегрувати оцінку рівня фінансової стійкості. Це можна застосувати на практиці, особливо в часи економічної кризи, коли старі економічні зв'язки групи компаній розірвані, а нові зв'язки групи з партнерами, зацікавленими у достатній фінансовій стабільності.

Фінансова стабільність – це здатність компанії забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього кредиту. У цьому контексті може бути доречним дослідження на основі інтегрованого поєднання двох підходів: використання загального показника змін фінансової стійкості компанії, що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансового стану компанії щодо фінансової стабільності на конкретний момент, період і ґрунтується на призначенні чотирьох типів поточної фінансової стабільності [5].

Загалом для ефективної характеристики фінансової стійкості підприємства варто використовувати не один метод, а декілька в комплексі.

Отже, механізм управління фінансовою стійкістю є одним із елементів управління діяльністю промислового підприємства, який забезпечує вирішення завдань забезпечення заданого рівня фінансової стійкості при формуванні та розподілі фінансових ресурсів відповідно до стратегії підприємства найбільш ефективним способом.

Функціонування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства містить заходи, спрямовані на реалізацію поточних і стратегічних фінансово-інвестиційних рішень. У цьому й полягає організаційна функція механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Визначено послідовність етапів розроблення механізму управління фінансовою стійкістю, що дає можливість урахувати фактори, які впливають на результат діяльності підприємства і визначають рівень його фінансового забезпечення.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Великий Ю. М., Чемчикаленко Р. А., Берегович В. Р. Оцінка стану фінансової стійкості вітчизняних підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 465–469. 2. Фінансовий аналіз / за ред. Р. А. Чемчикаленка. Харків : ХІФ УДУФМТ, 2015. 172 с. 3. Лишенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елемента забезпечення фінансової стійкості роботи підприємства. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2018. № 2. С. 49–57. 4. Колеснікова Н. М. Шляхи забезпечення фінансової безпеки підприємства // Актуальні питання безпеки фінансової системи держави : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 21 лют. 2014 р.). Харків, 2014. С. 154–157. 5. Вдовенко Л. О. Економічна сутність та значення кредитоспроможності підприємств. *Облік і фінанси*. 2016. № 1. С. 108–111.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14:519.86

Коваль Д. А.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено сутність поняття «фінансовий потенціал підприємства»; визначено ключові характеристики ресурсного та результативного підходів у напрямку визначення фінансового потенціалу підприємства; зазначено ключові фактори успіху ефективного управління фінансовим потенціалом підприємства; надано характеристику прийомів діагностики фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал, діагностика, ресурсний підхід, результативний підхід.

Annotation. The article examines the essence of the concept of «financial potential of the enterprise», defines the key characteristics of resource and effective approaches in the direction of determining the financial potential of the enterprise, indicates the key success factors of effective management of the financial potential of the enterprise, provides a description of the methods of diagnosing the financial potential of the enterprise.

Keywords: financial potential, diagnosis, resource approach, effective approach.

У сучасних мінливих ринкових умовах динаміка процесу формування, підтримання на належному рівні та подальший розвиток фінансового потенціалу визначають ключові стратегічні позиції підприємства, його становище на ринку та інтереси стейкхолдерів у теперішній час і в майбутньому. Цей стан досягається шляхом дослідження, комплексного аналізу, оцінки, моніторингу, управління процесом формування та подальшого вдосконалення як фінансового потенціалу підприємства, так і його складових елементів, результатом чого є безперервна, конструктивна, прибуткова діяльність підприємства в цілому, його можливості сталого розвитку для протистояння конкурентам на ринку та забезпечення лідируючих позицій у галузі [3].

Фінансовий потенціал є основним аспектом досягнення та підтримки на високому рівні, що призводить до забезпечення високопродуктивної роботи, як персоналу підприємства, так і компанії в цілому. Збільшення фінансового потенціалу та забезпечення абсолютної стійкості на ринку призводить до підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, посилення інтересів стейкхолдерів та подальшого виходу на міжнародні ринки [2].

Дослідженню поняття, його особливостей, генезису та розвитку комплексних аспектів управління, розвитку та утримання високого рівня фінансового потенціалу присвятили свої праці такі вчені-економісти, як: Д. С. Іваницький, Т. Б. Кузенко, Н. В. Сабліна, В. М. Остапенко, О. Г. Денисюк, О. І. Масаак, О. І. Олесюк, Н. В. Касьянова, А. Г. Загородній, М. І. Іванова, В. В. Ковальова, Д. К. Шабатура, Б. Г. Шелегеда та інші. Однак результати дослідження не показують системного алгоритму розбору сутнісного окреслення процесу формування фінансового потенціалу та потребують подальшого дослідження.

Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів щодо сутності фінансового потенціалу підприємства.

Фінансовий потенціал характеризує стан, у якому знаходиться той чи інший суб'єкт господарювання. Він є важливим важелем, який формує механізм динамічної трансформації ресурсів в економічні результати діяльності підприємств.

Можна виділити два підходи – ресурсний та результативний, за якими здійснюється тлумачення поняття «фінансовий потенціал». За ресурсним підходом фінансовий потенціал ототожнюється з фінансовими ресурсами, а за результативним – із показниками стабільності фінансового стану підприємства. Ключові характеристики цих підходів наведено на рис. 1 [3].

Формування фінансової рівноваги та підтримання належної платоспроможності в сучасних ринкових умовах свідчить про здатність підприємства адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та передумови для нарощування його економічного потенціалу.

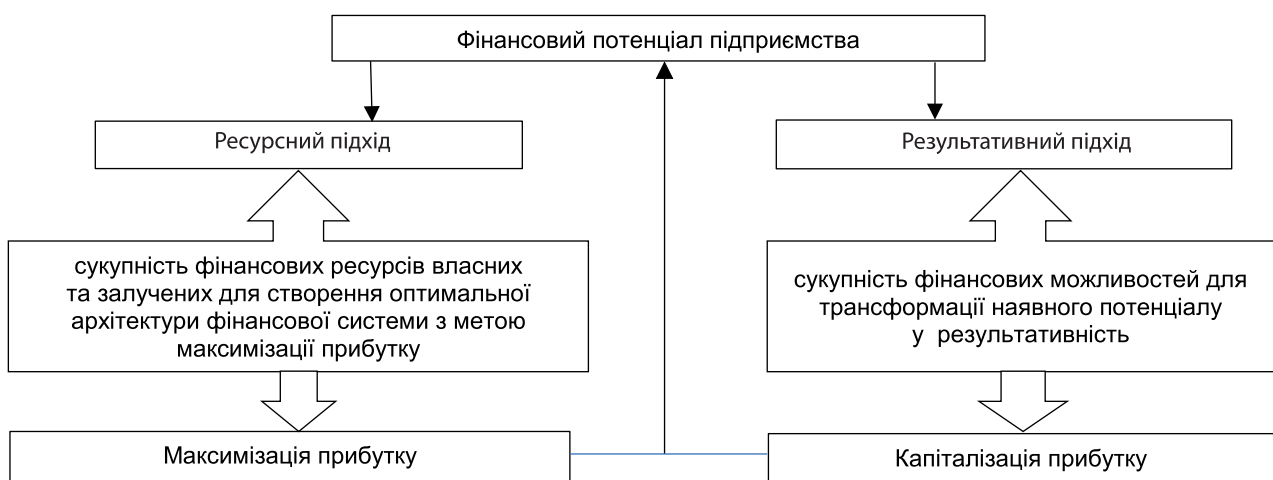

Рис. 1. Ключові характеристики ресурсного та результативного підходів в напрямку визначення фінансового потенціалу підприємства

Показниками та факторами забезпечення фінансової стійкості сучасного підприємства як відкритої соціально-економічної системи є не тільки його внутрішній потенціал, спрямований на досягнення цілей економічного розвитку, а й зовнішні економічні умови, які суттєво впливають на продуктивну силу (ефективність) фінансово-економічного потенціалу будь-якого суб'єкта господарювання [2]. Ці твердження необхідно доповнити ключовими факторами успіху, які мають місце для досягнення ефективності розвитку та ефективного управління фінансовим потенціалом підприємства. Такими факторами є наступні (рис. 2) [5].

Забезпечення ефективної діяльності підприємства можливе в тому випадку, коли враховані всі фактори впливу на формування фінансового потенціалу та окреслені складники в процесі синергії фінансового-господарської діяльності підприємства.

Фінансовий потенціал слід також розглядати з точки зору взаємодії та можливого впливу стейкхолдерів на діяльність підприємств, можливостей залучення нових інвестиційних та інноваційних програм та зміни напрямів подальшого розвитку фінансового потенціалу, а також впливу на його обсяги. Таким чином, підприємство акумулює кінцевий результат (прибуток) та примножує свою ринкову вартість. Це, своєю чергою, не може не радувати внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів, які мають безпосередній вплив на управління підприємством та його оточення.

Рис. 2. Ключові фактори успіху ефективного управління фінансовим потенціалом підприємства

Важливу роль у реалізації завдань фінансового аналізу відіграє його інформаційне забезпечення. Володіння повною, достовірною, актуальною та оперативною інформацією дає змогу ухвалювати ефективні управлінські рішення та сприяє зниженню фінансових ризиків.

Для оцінювання фінансового потенціалу підприємства зазвичай використовують показники ділової активності, рентабельності, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, майнового стану тощо.

Важливим етапом процесу оцінювання фінансового потенціалу підприємства є визначення методів діагностики, використання яких дасть змогу дійти обґрунтованого висновку щодо якості управління ним. При цьому під методологією та методикою діагностики фінансового потенціалу підприємства розуміють використання визначених методів, прийомів та індикаторів аналізу для досягнення поставлених конкретних цілей. Для здійснення діагностики фінансового потенціалу підприємства доцільним є застосування спрощених (горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний аналіз) та розгорнутих прийомів (трендовий, порівняльний, факторний аналіз).

Характеристику прийомів діагностики фінансового потенціалу підприємства подано на рис. 3 [4].

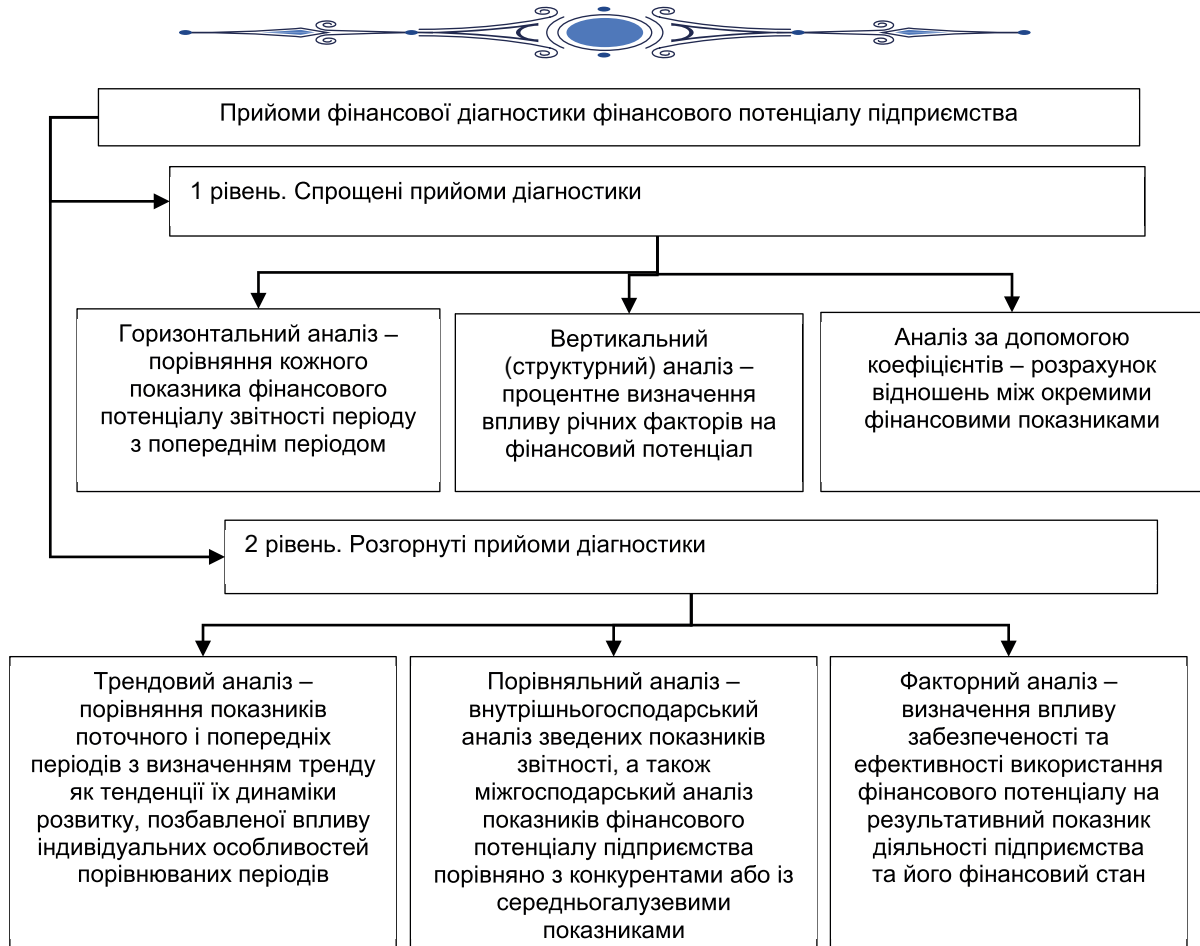

Рис. 3. Характеристика прийомів діагностики фінансового потенціалу підприємства

Отже, фінансовий потенціал є ключовим фактором, що характеризує ефективну господарську діяльність з огляду на фінансові ресурси, фінансовий капітал та невикористані фінансові можливості в сучасних мінливих умовах економічної нестабільності. Збільшення фінансового потенціалу та його обсягу впливає на: стабільність конкурентного середовища як всередині, так і поза підприємством; інвестиційну привабливість підприємства для стейкхолдерів; інноваційний розвиток у цілому.

Таким чином, в результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що в сучасних ринкових умовах розвиток, ефективність та управління фінансовим потенціалом підприємства є незаперечною можливістю створення стійких сприятливих умов для зростання фінансового капіталу, збільшення обсягів виробництва, створення нових робочих місць та утримання лідируючих позицій на ринку.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Громова А. Є. Фінансовий потенціал як основа формування прибутку підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 5. С. 75–78. 2. Громова А. Є. Фінансовий потенціал, як основа формування прибутку підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 5. С. 75–78. 3. Корнійчук Г. В. Економічний зміст фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 7. С. 26–29. 4. Левченко Н. М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 2. С. 114–117. 5. Tkachenko V., Kwilinski A., Korystin O., Svyrydiuk N., Tkachenko I. Assessment of information technologies influence on financial security of economy. *Journal of Security and Sustainability*. 2019. No. 8. P. 375–385. DOI: 10.9770/jssi.2019.8.3(7).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА

УДК 338.1

Коденко Є. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено сутність поняття фінансової стійкості підприємства, виявлено основні проблеми, які виникають у процесі аналізу фінансового стану у сучасних умовах. Обґрунтовано доцільність застосування показників оцінки фінансової стійкості як основних індикаторів фінансового благополуччя підприємства. За результатами дослідження запропоновано основні напрями зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, таксономічний аналіз, інтегральний показник.

Annotation. The article examines the essence of the concept of financial stability of the enterprise, identifies the main problems that arise in the process of analyzing the financial situation in modern conditions. The expediency of using indicators of financial stability assessments as the main indicators of the financial well-being of the enterprise is substantiated. According to the results of the study, the main areas of strengthening the financial stability of the enterprise are proposed.

Keywords: financial stability, taxonomic analysis, integral indicator.

В умовах сучасної нестабільної економіки кожен суб'єкт господарювання прагне забезпечити високу ефективність своєї діяльності, і саме оцінка його фінансової стійкості повною мірою надає інформацію щодо впровадження необхідних заходів для стабілізації його фінансового стану та підвищення його життєдіяльності у перспективі. Саме позитивне значення показника фінансової стійкості є необхідною передумовою до стабільного розвитку підприємства.

Фінансовою стійкістю підприємства є такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією фінансової незалежності підприємства, його ліквідності, платоспроможності, рівноваги активів і пасивів, його прибутковості та здатності до самофінансування.

Фінансова стійкість підприємства значною мірою визначає рівень його конкурентоспроможності. Її оцінка відіграє визначальну роль у забезпеченні умов успішного функціонування підприємства та його подальшого розвитку. Існує безліч методичних підходів, за якими фахівці мають змогу оцінити рівень фінансової стійкості підприємства. Тому актуальним постає питання розрахунку саме інтегрального показника, оскільки він узагальнює значення безлічі ознак, які комплексно та ґрунтовно описують рівень фінансової стійкості підприємства. Отже, доцільним є застосування методики інтегральної оцінки фінансової стійкості, заснованої на застосуванні методу таксономічного аналізу.

Дослідженням фінансової стійкості підприємства займалися такі вітчизняні вчені: Берест М. М. [1], Журавльова І. В. [2], Докієнко Л. М. [3], Цал-Цалко Ю. С. [4], Яковенко О. Г. [5].

Метою статті є удосконалення оцінки фінансової стійкості підприємства із застосуванням методики інтегральної оцінки фінансового стану, заснованої на методах таксономічного аналізу.

Основним завданням аналізу рівня фінансової стійкості підприємства є встановлення ефективного здійснення організації управління фінансовими ресурсами підприємства. Досягнення стійкого фінансового стану можливе при достатності власного капіталу, ефективному використанні активів, достатнього рівня рентабельності та ліквідності.

Аналіз фінансової стійкості проведено за даними фінансової звітності АТ «Рено Україна». Для аналізу фінансової стійкості обрано такі показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт покриття запасів, коефіцієнт рентабельності майна (капіталу), коефіцієнт рентабельності продаж.

Таксономічний аналіз є універсальним методом оцінки, який всебічно систематизує і враховує усі складові сталого розвитку підприємства, дає оцінку його рівня, оскільки ґрунтується на використанні інтегрального показника. Саме застосування цього аналізу дає можливість систематизувати багатовимірну статистичну інформацію, що у кінцевому результаті надає єдину узагальнену оцінку.

Послідовність проведення аналізу ґрунтується на алгоритмі побудови таксономічного показника розвитку. Першим етапом є формування вихідної матриці з системи показників фінансової стійкості підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця спостережень

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт автономії	0,25	0,16	0,40	0,54	0,23	0,46
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,79	0,55	0,79	0,83	0,74	0,82
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,45	0,35	0,70	1,26	0,57	1,35
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,21	0,09	0,35	0,49	0,18	0,42
Коефіцієнт покриття запасів	1,30	1,26	1,38	2,13	0,64	3,37
Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	0,23	0,02	0,31	0,37	0,17	0,26
Коефіцієнт рентабельності продаж	0,13	0,09	0,12	0,09	0,08	0,08

Наступним етапом є формування еталонних рівнів значень показників фінансової стійкості підприємства в системі (за критерієм min-max). Далі проведено диференціацію ознак (розділення всіх змінних на стимулятори та дестимулятори). З урахуванням характеру впливу кожного показника на рівень фінансової стійкості підприємства всі ознаки віднесено до стимуляторів (табл. 2).

Таблиця 2

Значення точки-еталона для аналітичних показників

Показник	Диференціація	Еталон
Коефіцієнт автономії	стимулятор	1,32
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	стимулятор	0,76
Коефіцієнт швидкої ліквідності	стимулятор	1,33
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	стимулятор	1,32
Коефіцієнт покриття запасів	стимулятор	1,77
Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	стимулятор	1,19
Коефіцієнт рентабельності продаж	стимулятор	1,38

Досліджувані ознаки характеризуються різною розмірністю, що обумовлює необхідність їх стандартизації. Для стандартизації даних необхідно знайти середнє значення й середньоквадратичне відхилення за кожною ознакою (табл. 3–4).

Таблиця 3

Стандартизована матриця

Показник	Середнє значення	Стандартне відхилення	Середньоквадратичне відхилення показника					
			-0,595	-1,225	0,417	1,316	-0,743	0,829
Коефіцієнт автономії	0,340	0,149	-0,595	-1,225	0,417	1,316	-0,743	0,829
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,754	0,105	0,331	-1,935	0,315	0,765	-0,140	0,664
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,780	0,425	-0,785	-1,017	-0,184	1,141	-0,488	1,332
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,289	0,152	-0,524	-1,284	0,373	1,320	-0,714	0,829
Коефіцієнт покриття запасів	1,681	0,955	-0,396	-0,441	-0,314	0,474	-1,093	1,770
Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	0,225	0,124	0,045	-1,693	0,658	1,193	-0,459	0,257
Коефіцієнт рентабельності продаж	0,098	0,021	1,378	-0,201	1,004	-0,167	-0,984	-1,028

За стандартизованою матрицею Z , що представлена в табл. 3, визначено координати точки-еталона. Такий поділ є детермінуючим для подальшого визначення еталона розвитку досліджуваного об'єкта, а саме точки P_0 у багатовимірному просторі з координатами $P(x_0j, \dots, x_0n)$, що є базою для порівняння. Таким чином, вектор-еталон $P_0 = (1,316; 0,765; 1,332; 1,320; 1,770; 1,193; 1,378)$.

Таблиця 4

Результати розрахунку відстаней до вектора-еталона

Показник	Вектор-еталон	Відстань до точки-еталона					
		3,655	6,456	0,808	0,000	4,240	0,237
Коефіцієнт автономії	1,316	3,655	6,456	0,808	0,000	4,240	0,237
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,765	0,188	7,290	0,202	0,000	0,819	0,010
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,332	4,482	5,521	2,298	0,036	3,312	0,000
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	1,320	3,400	6,781	0,898	0,000	4,136	0,242
Коефіцієнт покриття запасів	1,770	4,690	4,887	4,340	1,680	8,194	0,000
Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	1,193	1,317	8,326	0,286	0,000	2,729	0,876
Коефіцієнт рентабельності продаж	1,378	0,000	2,492	0,140	2,387	5,579	5,789

На наступному етапі розрахунку інтегрального таксономічного показника визначено відстані між значеннями x_i та вектором-еталоном (табл. 5).

Таблиця 5

Результати розрахунку інтегрального показника фінансової стійкості

Рік	Евклідова відстань	Значення інтегрального показника фінансової стійкості
2016	4,21	0,43
2017	6,46	0,13
2018	3,00	0,59
2019	2,03	0,73
2020	5,39	0,27
2021	2,67	0,64

З метою достовірної інтерпретації результатів рейтингу та більш точного судження про рівень фінансової стійкості підприємства використано шкалу Харрінгтона (табл. 6–7).

Таким чином, значення таксономічного показника відображає тенденцію зміни фінансової стійкості підприємства у період з 2016 р. по 2021 р. Так, найвище значення інтегрального показника оцінки фінансової стійкості підприємства АТ «Рено Україна» спостерігається 2019 році, тоді як найнижчий рівень фінансової стійкості підприємства спостерігається у 2017 році і дорівнював лише 0,125.

Таблиця 6

Рівень фінансової стійкості підприємства АТ «Рено Україна» за 2016–2021 роки

Рік	Значення	Рейтинг	Рівень фінансової стійкості
2019	0,726	1	високий
2021	0,638	2	середній
2018	0,594	3	середній
2016	0,430	4	середній
2020	0,271	5	низький
2017	0,125	6	низький

Таблиця 7

Вербально-числова шкала Харрінгтона

Змістовий опис градацій	Чисельні значення критерію
Висока	0,64:1,00
Середня	0,36:0,64
Низька	0,00:0,36

Проведене дослідження вказує на ефективність використання запропонованого метода таксономічного аналізу, оскільки результати свідчать про об'єктивність і точність оцінки рівня фінансової стійкості підприємства. Це дасть можливість підвищити якість організації управлінських рішень задля забезпечення фінансової стійкості підприємства в цілому.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/18549>. 2. Журавльова І. В., Берест М. М. Діагностика банкрутства підприємств на підґрунті оцінювання фінансової стійкості. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 36. С. 393–402. 3. Докієнко Л. М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 14. С. 25–31. 4. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2008. 566 с. 5. Яковенко О. Г., Дебунов Л. Н. Аналіз сучасних підходів до визначення поняття фінансової стійкості підприємства. *Наукові записки. Сер. «Економіка»*. 2019. № 12 (40). С. 86–91.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТАКСОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.1

Курисько Д. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто можливість застосування таксономічного аналізу для оцінки фінансової стійкості підприємства. Доведено доцільність такого підходу для визначення рівня розвитку підприємства, оперативного виявлення диспропорцій в його діяльності, обґрунтування шляхів покращення. Побудовано таксономічний показник оцінки фінансової стійкості ПрАТ «ТЕКСТИЛЬ-ЧН», надано його економічну характеристику, сформовано аналітичні висновки.

Ключові слова: фінансова стійкість, інтегральна оцінка, метод таксономічного аналізу, показники фінансової стійкості, стимулятори, дестимулятори.

Annotation. The possibility of using taxonomic analysis to assess the financial stability of an enterprise is considered. The expediency of this approach to determine the level of development of the enterprise has been proven. Proved the expediency of operational detection of disproportions in its activities, justification of ways to improve. A taxonomic indicator for assessing the financial stability of PJSC "TEXTILE-CHN" was constructed, its economic characteristics were provided, analytical conclusions were formed.

Keywords: financial stability, integral assessment, taxonomic analysis method, financial stability indicators, stimulants, destimulants.

Таксономічний аналіз є невід'ємним інструментом проведення фінансового аналізу діяльності сучасних суб'єктів господарювання. Такий аналіз вимагає значної кількості показників, які дозволять надати всебічну характеристику об'єкта дослідження та більш повно розкрити перспективи розвитку суб'єкта господарювання [1]. А отже, за рахунок значного масиву даних, аналізу їх ретроспективи, відтворюється динаміка розвитку підприємства, що дозволяю більш ґрунтовно усувати недоліку в його діяльності.

Питання застосування таксономічного аналізу для визначення рівня розвитку окремого суб'єкта господарювання висвітлені в багатьох роботах сучасних науковців. Значний вклад у напрямках застосування методів багатовимірного аналізу здійснили Айвазян С., Бажаєв З., Городний В., Плюта В. [2] та інші. Різними є сфери застосування цього інструменту, різні набори показників для аналізу. В нашому випадку маємо за мету обґрунтувати доцільність застосування таксономічного аналізу для оцінювання стану фінансової стійкості підприємства.

У загальному вигляді проблему упорядкування багатовимірних об'єктів або процесів щодо заданого нормативного вектора-еталона вирішує таксономія. На основі методу таксономії можливою є побудова узагальнюючої оцінки складного об'єкта або процесу [3]. Оскільки стан фінансової стійкості підприємства визначається достатньою великою кількістю абсолютних та відносних показників; окремий значний вплив на фінансову стійкість чинять загальний стан ефективності його діяльності, то саме таксономічний аналіз дозволяє вирішити проблему скорочення значного масиву даних до узагальненої оцінки стану розвитку об'єкта дослідження.

В основі інформаційної бази оцінювання стану фінансової стійкості підприємства було обрано такі показники: коефіцієнт абсолютної ліквідності як показник оцінювання рівня ефективності використання сформованих фінансових ресурсів, рівня платоспроможності; коефіцієнти автономії та фінансового ризику як відносні показники визначення стану фінансової незалежності підприємства; розмір власного оборотного капіталу як абсолютний показник фінансової стійкості та коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції як показник вимірювання ефективності функціонування підприємства.

Таксономічний показник розраховується за класичним алгоритмом таксономічного аналізу [2]: формування матриці спостережень, стандартизація значень елементів матриці спостережень, ідентифікація вектора-еталона, визначення відстані між окремими спостереженнями і вектором-еталоном, розрахунок таксономічного коефіцієнта розвитку.

Основні формули для розрахунку таксономічного показника пнаведено в табл. 1.

Таблиця 1

Формули для розрахунку таксономічного показника

Визначення показників	Формула	Інтерпретація показників формули
Стандартизація показників матриці	$Z = \frac{X_i}{\bar{X}_i}$	X_i – вихідне значення показника; \bar{X}_i – середнє значення і-го показника
Визначення відстані між точкою-одиницею та еталоном	$C_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{oj})^2}$	Z_{ij} – стандартизоване значення j-го показника в період часу і; Z_{oj} – стандартизоване значення і-го показника в еталоні
Таксономічний показник розвитку	$K_i = 1 - d_i$	d_i – показник відхилення показників підприємства за і-й рік від еталона
Відхилення показників і-го року від еталона	$d_i = \frac{C_{io}}{C_o}$	C_o – загальна відстань між показниками діяльності підприємства та прийнятим еталоном за аналізований проміжок часу
Загальна відстань між показниками та еталоном	$C_o = \bar{C}_o + 2S_o$	\bar{C}_o – середня відстань між показниками та еталоном; S_o – середньоквадратичне відхилення
Середня відстань	$\bar{C}_o = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{io}$	m – кількість років, за які проводиться аналіз
Середньоквадратичне відхилення	$S_o = \sqrt{\frac{1}{m} \sum (C_{io} - \bar{C}_o)^2}$	\bar{C}_o – середня відстань між показниками та еталоном

Джерело: [4]

Зазначені в табл. 1 формули розрахунку таксономічного показника визначають алгоритм оцінювання стану фінансової стійкості підприємства (рис. 1). Визначальним при реалізації алгоритму визначення таксономічного показника є обґрунтування вектора-еталона, оскільки реальність значень еталону, його адекватність існуючим економічним умовам визначає саме значення узагальнюючого показника. При виборі еталона використовувався критерій min-max. Еталонні рівні значень показників в системі здійснюється шляхом диференціації ознак (розділення всіх змінних на стимулятори та дестимулятори). Ознаки, які надають позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, називаються стимуляторами (обирається максимальне значення), а ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами (обирається мінімальне значення).

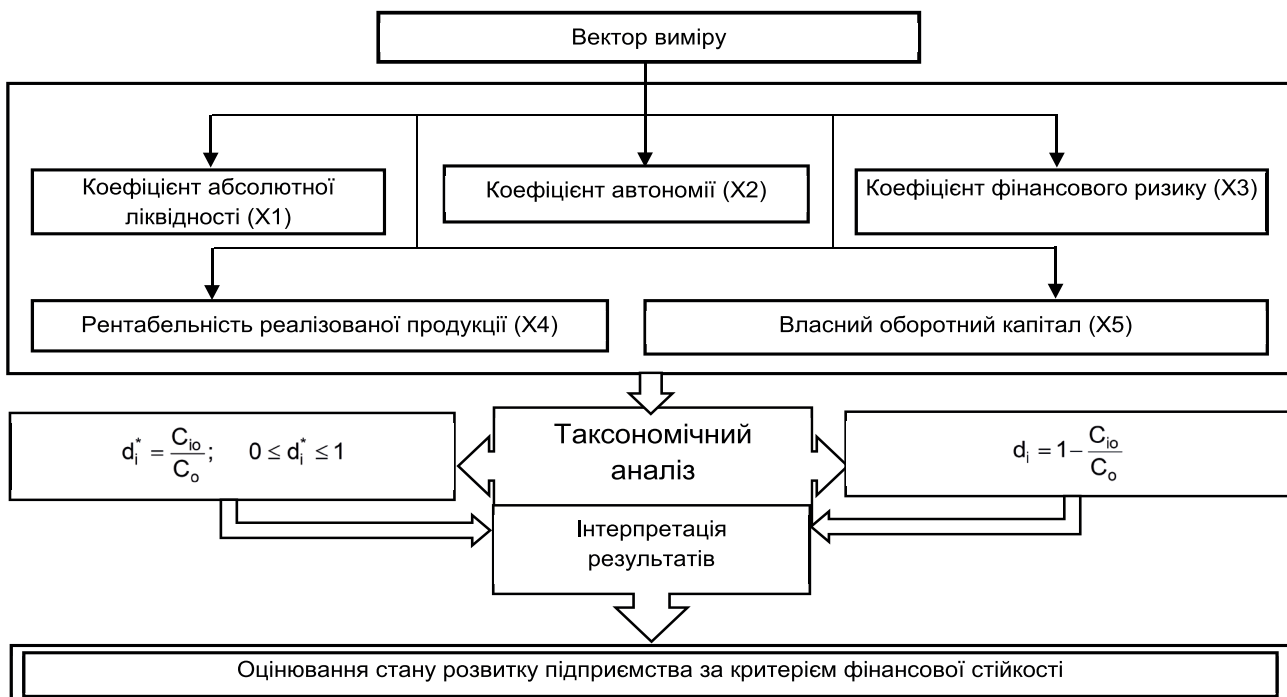

Рис. 1. Алгоритм оцінювання стану розвитку підприємства за критерієм фінансової стійкості

На основі наведеного алгоритму проведемо таксономічний аналіз стану розвитку за критерієм фінансової стійкості ПрАТ «ТЕКСТИЛЬ-ЧН» у 2017–2021 рр. Вхідні дані для аналізу подано у табл. 2.

За даними табл. 2 можемо виділити еталонні значення показників в аналізованих періодах. Саме вони визначають рівень фінансової стійкості у відповідному році. Вже можемо надати проміжні висновки, що найгіршими у стані фінансової стійкості підприємства визначені 2017 та 2021 рр. Кількісний вимір рівня його розвитку за критерієм фінансової стійкості оцінено за значенням таксономічного показника (рис. 2), визначеного на основі алгоритму та формул його вимірювання.

Таблиця 2

Вихідна матриця показників, що описують фінансову стійкість підприємства

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Еталон
Коефіцієнт абсолютної ліквідності / стимулятор	2,13	1,51	11,74	14,55	5,17	14,55
Коефіцієнт автономії / стимулятор	1,01	1,01	0,96	0,96	0,93	1,01
Коефіцієнт фінансового ризику / дестимулятор	0,07	0,07	0,02	0,03	0,08	0,02
Рентабельність реалізованої продукції / стимулятор	-0,15	0,13	0,17	0,01	-0,15	0,17
Власний оборотний капітал / стимулятор	165,20	195,60	326,60	446,95	353,30	446,95

У табл. 3 наведено результати обчислення інтегрального показника рівня фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 3

Результати обчислення інтегрального показника рівня фінансової стійкості підприємства

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Соср	So	Co
Co _i	3,450	2,768	1,399	2,160	4,063	2,768	0,94	4,64
(Co _i -Co) ²	0,46	0,00	1,87	0,37	1,68			
Σ (Co _i -Co) ²	4,39							
d _i	0,743	0,596	0,301	0,465	0,875			
Інтегральний показник	0,26	0,40	0,70	0,53	0,12			

Наочність результатів оцінювання інтегрального показника рівня фінансової стійкості підприємства наведено на рис. 2.

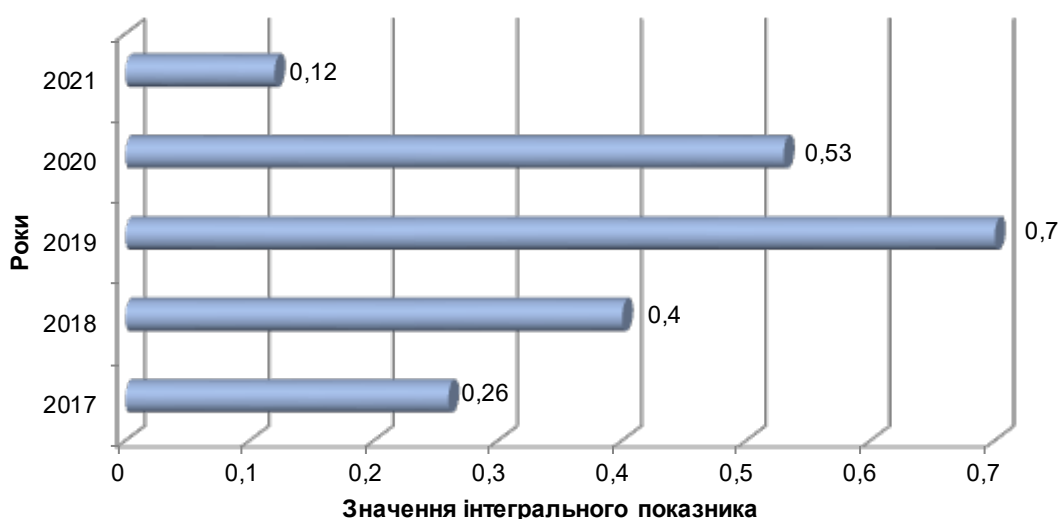

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника рівня фінансової стійкості підприємства

Отже, з отриманих результатів видно, що підприємство до 2019 р. мало стійкі тенденції розвитку стану фінансової стійкості. Значення інтегрального показника показувало зростаючу тенденцію, найвище значення якої було досягнуто у 2019 р. Таксономічний показник визначено на рівні 0,70. У 2020–2021 р. рівень фінансової стійкості знижувався і досяг свого мінімуму в 2021 р. – 0,12. Найбільший негативний вплив на фінансовий стан підприємства спричинив фактор збитковості його діяльності у 2021 р. та незначне, але зростання прояву фінансових ризиків. Незважаючи на переважання в структурі капіталу власних джерел його формування, збитковість діяльності підприємства спричиняє зростання заборгованості перед бюджетом та порівняно з іншими періодами знижує фінансову стійкість. Такого роду аналіз стає ефективним заходом щодо визначення слабких місць в діяльності підприємства. Дозволяє оперативнo відстежувати зміни у його фінансовому стану та приймати ефективні рішення щодо їх усунення.

Загалом застосування інтегрального оцінювання фінансової стійкості підприємства дозволяє:

- сформувати загальну оцінку рівня фінансової стійкості підприємства на основі розробленого інтегрального показника;
- спрогнозувати загальний рівень фінансової стійкості підприємства;
- можливість своєчасного виявлення диспропорцій в діяльності підприємства, що порушують стан його фінансової стійкості.

Отже, наступним логічним етапом завершення дослідження процедури забезпечення фінансової стійкості підприємства є визначення та обґрунтування шляхів та напрямів підвищення його рівня.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Педченко Н. С. Гармонізація управління процесом формування потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації на основі методу таксономії. URL: http://www.dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/4391/1/business-inform-2012-8_0-pages-11_17.pdf. 2. Pluta W. Wielowymiarowa analiza porównawcza w badaniach ekonomicznych metody taksonomiczn i analizy czynnikowej. Warszawa : PWE, 1977. 245 р. 3. Репіна І. М. Таксономічний аналіз ефективності формування та використання активів підприємства. Формування ринкової економіки. 2011. № 26. С. 440–457. 4. Іванова Н. С. Оцінка рейтингу видів економічної діяльності методом таксономічного аналізу. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5324>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОЦІНКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ НА ОСНОВІ РОЗРАХУНКУ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА

УДК 336.714.3

Манченко В. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття якості кредитного портфеля банку, розкрито основні проблеми щодо ефективної діяльності кредитного портфеля. Проаналізовано інтегральний показник кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк». За результатами дослідження запропоновано основні напрями зменшення ризику кредитного портфеля банку.

Ключові слова: кредитний портфель, інтегральний показник, кредитний ризик, таксономічний аналіз.

Annotation. The article examines the essence of the concept of the quality of the bank's loan portfolio, reveals the main problems related to the effective operation of the loan portfolio. The integral indicator of the loan portfolio of JSC CB «Privatbank» was analyzed. Based on the results of the study, the main directions for reducing the risk of the bank's credit portfolio are proposed.

Keywords: credit portfolio, integral indicator, credit risk, taxonomic analysis.

На сьогодні основним напрямком діяльності банків є кредитні операції, адже вони є основним джерелом прибутку в банку. Тому аналіз та удосконалення кредитного портфеля є досить важливим для банку. Ефективним кредитний портфель є тоді, коли ризики є мінімальними. Це є однією з головних завдань для стабільного функціонування на ринку. Результати оцінки кредитного рівня кредитного ризику впливають на процес формування розміру капіталу, ліквідності банку, характеризуючи загрозу для інтересів вкладників.

Таким чином, впровадження моделі оцінювання кредитного портфеля на основі розрахунку інтегрального показника є досить важливою складовою ефективного управління банку. Таксономічний аналіз дозволяє вирішити проблеми впорядкування багатовимірного статистичного матеріалу в єдину кількісну характеристику, що дасть можливість оцінити ефективність ведення банком кредитної політики, а отже, і якості сформованого кредитного портфеля.

Дослідженням якості кредитного портфеля банку займалися такі вітчизняні вчені: Азізова К. М. [1], Чмута І. М. [2], Белікова Т. В. [3], Затворницький К. С. [4], Матвійчук В. І. [5].

Метою статті є удосконалення методичного підходу до інтегральної оцінки кредитного портфеля банку.

Аналіз оцінювання кредитного портфеля на основі розрахунку інтегрального показника проводиться на основі фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк». Для аналізу ефективності діяльності кредитного портфеля обрали такі показники: коефіцієнт кредитної активності, коефіцієнт достатності резервів, коефіцієнт якості кредитів, коефіцієнт прострочених кредитів, максимальний розмір ризику на одного позичальника, рівень концентрації великих кредитних ризиків, рівень концентрації ризиків на одного інсайдера, коефіцієнт прибутковості кредитних операцій.

За допомогою методики таксономічного аналізу розраховуємо інтегральні показники оцінки якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020–2022 рр. Перший етап – це формування вихідної матриці з системи показників, що описують якість кредитного портфеля банку (табл. 1).

Таблиця 1

Елементи вибірки для розрахунку матриці оцінки якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020–2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Коефіцієнт кредитної активності	19,22	14,38	17
Коефіцієнт достатності резервів	397,18	323,06	255,58
Коефіцієнт якості кредитів	371,81	321,25	253,19
Коефіцієнт прострочених кредитів	383,69	325,65	256,04
Максимальний розмір ризику на одного позичальника	8,01	9,62	16,64
Рівень концентрації великих кредитних ризиків	32,04	0	0
Рівень концентрації ризиків на одного інсайдера	0,43	0,16	0,08
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій	33,03	39,26	42,98

Далі формуємо еталонні рівні значень показників кредитного портфеля в системі (за критерієм min-max). Для цього проведено диференціацію ознак (розділення всіх змінних на стимулятори та дестимулятори) (табл. 2).

Таблиця 2

Значення точки-еталона для аналітичних показників

Показник	Диференціація	Еталон
Коефіцієнт кредитної активності	стимулятор	19,22
Коефіцієнт достатності резервів	стимулятор	397,18
Коефіцієнт якості кредитів	стимулятор	371,81
Коефіцієнт прострочених кредитів	стимулятор	383,69
Максимальний розмір ризику на одного позичальника	стимулятор	16,64
Рівень концентрації великих кредитних ризиків	стимулятор	32,04
Рівень концентрації ризиків на одного інсайдера	стимулятор	0,43
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій	стимулятор	42,98

З табл. 2 видно, що всі ознаки віднесено до стимуляторів. Це свідчить про позитивний вплив на загальний рівень розвитку об'єкта. Тому обрано максимальне значення.

Наступним етапом є стандартизація показників у системі й еталона. Досліджувані ознаки мають різні розмірності, що зумовлює необхідність їх стандартизації. Для стандартизації даних знаходимо середнє значення й середньоквадратичне відхилення за кожною ознакою (табл. 3–4).

Таблиця 3

Стандартизована матриця показників якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за 2020–2022рр.

Показник	Середнє значення	Стандартне відхилення	Середньоквадратичне відхилення показника		
Коефіцієнт кредитної активності	16,87	2,423	0,971347	-1,02638	0,055034
Коефіцієнт достатності резервів	325,27	70,826	1,015259	-0,03125	-0,98401
Коефіцієнт якості кредитів	315,42	59,525	0,947393	0,097998	-1,04539
Коефіцієнт прострочених кредитів	321,79	63,912	0,968462	0,060343	-1,02881
Максимальний розмір ризику на одного позичальника	11,42	4,589	-0,74382	-0,39298	1,136795
Рівень концентрації великих кредитних ризиків	10,68	18,498	1,154701	-0,57735	-0,57735
Рівень концентрації ризиків на одного інсайдера	0,22	0,183	1,1269	-0,34534	-0,78156
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій	38,42	5,027	-1,07277	0,166418	0,906351

За допомогою стандартизованої матриці Z , що представлена в табл. 3, розраховано координати точки-еталона. Обґрунтування еталона є найбільш відповідальним моментом у всьому процесі розрахунку, тому що реальність еталона, його адекватність існуючим економічним умовам визначає величину узагальнюючого показника. При виборі еталона використовувався критерій \max . Таким чином, вектор-еталон для АТ КБ «ПриватБанк» має такий вигляд: $P_0 = (0,971; 1,015; 0,947; 0,968; 1,137; 1,155; 1,127; 0,906)$.

Таблиця 4

Результати розрахунку відстаней до вектора-еталона

Показника	Вектор-еталон	Відстань до точки-еталону		
Коефіцієнт кредитної активності	0,971	0,000	3,991	0,840
Коефіцієнт достатності резервів	1,015	0,000	1,095	3,997
Коефіцієнт якості кредитів	0,947	0,000	0,721	3,971
Коефіцієнт прострочених кредитів	0,968	0,000	0,825	3,989
Максимальний розмір ризику на одного позичальника	1,137	3,537	2,340	0,000
Рівень концентрації великих кредитних ризиків	1,155	0,000	3,000	3,000
Рівень концентрації ризиків на одного інсайдера	1,127	0,000	2,167	3,642
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій	0,906	3,917	0,547	0,000

Наступним етапом є розрахунок відстані між значеннями x_i та вектором еталона (евклідова відстань) та знаходження безпосередньо інтегрального показника оцінки кредитного портфеля банку. Характерною властивістю інтегрального показника є те, що його значення знаходиться в інтервалі від 0 до 1. Чим ближче до 1 є результат інтегрального показника, тим більш ефективнішим є кредитний портфель банку. Результати розрахунку наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Результати розрахунку інтегрального показника кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020–2022 рр.

Рік	Евклідова відстань	Значення інтегрального показника
2020	2,73	0,49
2021	3,83	0,29
2022	4,41	0,18

Таким чином, з табл. 5 можна зробити висновок, що 2022 р. характеризується найгіршим станом кредитного портфеля, адже таксономічний показник рівня розвитку у цьому періоді є найменшим – 0,18. Найвище значення цього показника спостерігається у 2020 р., що свідчить про найбільш ефективну якість кредитного портфеля.

Для більш наочного відображення на рис. 1 зображено динаміку інтегрального показника кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за 2020–2022 рр.

З рис. 1 видно, що інтегральний показник кредитного портфеля знижується за 2020–2022 рр., є не досить позитивним для банку. У 2021 р. порівняно з 2020 р. показник зменшився на 0,2, а в 2022 р. порівняно з 2021 р. – на 0,11. Така тенденція може призвести до порушення ритмічності роботи АТ КБ «ПриватБанк» і невідповідності розвитку окремих компонентів діяльності загальним потребам банку.

Зміни інтегрального показника є одним із критерієм контролю за якістю кредитного портфеля банку. Враховуючи зміни оцінки якості кредитного портфеля, доцільним є розгляд результативності майбутніх дій в управлінні банком.

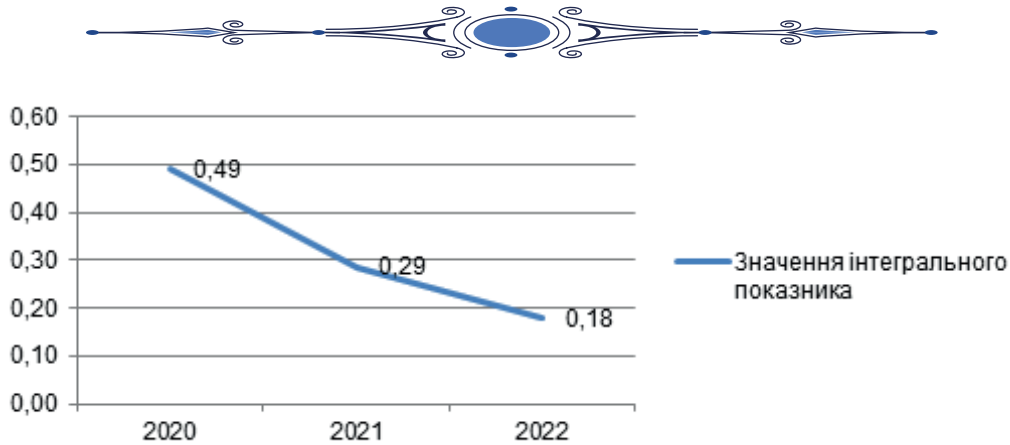

Рис. 1. Значення інтегрального показника кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за 2020–2022 рр.

Результати проведеного дослідження дали змогу стверджувати про необхідність підвищення ефективності контролю за кредитним ризиком банку, бо якість кредитного портфеля банку АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020–2022 рр. знизилася. Для зниження кредитного ризику в АТ КБ «ПриватБанк» потрібно вжити певних заходів, а саме:

- запровадити нові банківські продукти, орієнтовані на найменш захищені верстви населення;
- створити індивідуальний підхід до проблемних заборгованостей;
- створити вигідні пропозиції з кредитування для фізичних і юридичних осіб;
- запровадити мінімальний обсяг документів для оформлення кредиту та скорочення часу отримання кредиту.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Азізова К. М. Комплексна оцінка якості кредитного портфеля. *Evropský časopis ekonomiky a managementu (Європейський журнал економіки та менеджменту)*. 2020. № 2 (Т. 6). С. 130–140. 2. Чмутова І. М. Аналіз банківської діяльності : методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського) рівня. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 52 с. 3. Белікова Т. В., Пушкіна М. С. Методи аналізу якості кредитного портфеля банку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4 (1). С. 35–40. 4. Затворницький К. Управління ризиками кредитного портфеля банку: теорія і практика. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 1 (34). С. 70–77. 5. Матвійчук В. І., Золотар А. К. Практичне використання методів мінімізації кредитного ризику на прикладі ПАТ АБ «Укргазбанк». *Економіка і організація управління*. 2020. № 4. С. 100–106.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА АНАЛІЗУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ БАНКУ

УДК 336.74

Овчаренко К.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто теоретичних засад і положень щодо інформаційного забезпечення організації та аналізу безготівкових розрахунків банку. Визначено сутність безготівкових розрахунків. Надано переваги безготівкових розрахунків для різних учасників грошових відносин. Розглянуто Національну платіжну систему України та систему електронних платежів.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, безготівковий оборот, система електронних платежів, Національна платіжна система України.

Annotation. The article examines the theoretical principles and provisions regarding the organization's information support and analysis of non-cash bank settlements. The essence of non-cash payments is determined. Advantages of non-cash payments for various participants in monetary relations are provided. The National Payment System of Ukraine and the System of Electronic Payments were considered.

Keywords: non-cash payments, non-cash turnover, Electronic Payment System, National Payment System of Ukraine.

Сучасне бізнес-середовище все більше вимагає від бізнесу та суспільства мінімізації готівкових розрахунків. З одного боку, це відбувається на тлі певних позитивних тенденцій у розвитку безконтактного бізнесу та самих безготівкових систем, таких як поширення онлайн-торгівлі, розвиток якісних національних і міжнародних мереж доставки та розробка нових безконтактних платіжних систем. З іншого боку, COVID-19 дещо прискорив процес відмови від готівкових розрахунків через нову загрозу, пов'язану з пандемією, а саме підвищенням ризику зараження вірусом через контакт між покупцем і продавцем або через контакт з самими банкнотами. Суспільство та бізнес ризикують втратити контроль над диджиталізацією платежів, якщо не заохочуватимуть уряди та центральні банки переходити до безготівкових розрахунків.

Проблеми сутності безготівкових розрахунків вивчали вітчизняні науковці, зокрема: В. А. Белов, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, В. І. Головка, А. Г. Загородній, З. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, В. В. Муравський, Г. О. Партин, А. В. Олійник, А. С. Савченко, А. Н. Самцова, А. В. Шамраєв, В. М. Шацька, А. І. Щетинін. З іншого боку, трактування безготівкових розрахунків є непослідовним і неоднозначним як у наукових працях, так і в нормативних документах, що значно ускладнює завдання документування та ведення обліку в облікових та інформаційних системах.

Метою статті узагальнення теоретичних засад і положень щодо інформаційного забезпечення організації та аналізу безготівкових розрахунків банку.

В умовах сьогодення, аналізуючи розвиток світової фінансової системи, фінансисти прогнозують завершення ери готівки. Значна кількість експертів сходиться на тому, що людство переходить на безготівковий розрахунок із використанням електронних сервісів. Цей термін застосовується у фінансовій сфері доволі давно: до винаходу інтернет-банкінгу для безготівкового розрахунку використовувалися векселі та чеки. Провідні країни Європи та світу спрямовують курс фінансової системи в напрямку розвитку безготівкових розрахунків. Так, у Швеції, наприклад, 90 % всіх операцій здійснюються саме у безготівковій формі. Розрахуватися картою можна на ринку, а в деяких закладах готівку вже просто не приймають [1].

Розвиток і поступове впровадження безготівкових розрахунків знижує з кожним роком потребу у використанні готівки, завдяки чому відбувається прискорення обороту коштів в народному господарстві, скорочуються затрати обігу та стимулюється накопичення і акумулювання грошових коштів. Застосуванню в економічному просторі безготівкових розрахунків сприяє, звичайно, наявність мережі банківських установ та зацікавленість держави в їх розвитку. Ефективність діяльності суб'єктів підприємництва характеризується швидкістю руху грошових коштів, які і представляють початкову і кінцеву стадію кругообігу господарських засобів. Наявність у підприємства грошей, а саме їх обсяг, визначає можливість розраховуватись за своїми зобов'язаннями, тобто платоспроможність підприємства – одна з важливих характеристик фінансового стану підприємства.

Безготівковий оборот – сукупність платежів, що здійснюються без використання готівкових грошей: переміщення грошових коштів по рахунках кредитних установ, залік взаємозаборгованості, передача оборотних документів. Основою безготівкового обороту складають безготівкові розрахунки.

Безготівкові розрахунки – перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів.

На сьогодні існують і авторські підходи щодо визначення сутності безготівкових розрахунків. Так, Бехтер Л. А. вважає, що безготівкові розрахунки – це складова грошової системи, яка є формою організації безготівкового обігу [1]. Коваленко Д. стверджує, що безготівкові розрахунки є перерахуванням певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахуванням банками коштів за дорученням підприємств і фізичних осіб, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді [3]. Дзюблюк О. В., Корнеєв В. В., Міщенко В. І. під безготівковими рахунками розуміють розрахунки, які здійснюються між фізичними і юридичними особами без застосування готівкових грошей шляхом перерахування засобів через банк з розрахункового (поточного) рахунку платника на рахунок їх одержувача [2].

Отже, під безготівковими розуміють розрахунки, що здійснюються шляхом списання коштів із банківського рахунку платника. Враховуючи реалії сьогодення, з поширенням цифрових технологій і появою нових учасників в інституційній структурі процесу послаблюється обов'язковість банківського рахунку для здійснення безготівкових розрахунків, тобто зараз безготівкові розрахунки стають способом погашення зобов'язань за допомогою таких нових форм грошових заходів, як електронні гроші, криптовалюта, або взаємозалік вимог.

Важливою характеристикою, що визначає безготівкові розрахунки, є переваги, які вони створюють. На сьогодні поряд з раніше визначеними перевагами безготівкові розрахунки набувають нових.

Так, для держави як учасника грошових відносин перевагами безготівкових розрахунків є: зниження обсягів тіньової економіки; скорочення витрат з обслуговування грошового обігу; монетизація пільг; додатковий спосіб втримання рівня торгових процесів та розвитку економіки в країні за допомогою діяльності онлайн ринку.

Для банківських установ як учасників грошових відносин перевагами безготівкових розрахунків є: скорочення операційних витрат (на послуги з інкасації); розширення клієнтської бази за рахунок додаткових переваг, рекламних акцій; активність переходу населення до дистанційних форм самообслуговування розрахунків; підвищення економічної вигоди за рахунок прискорення обігу грошей; швидкість здійснення розрахунків при меншій потребі в ліквідних коштах; стимулювання розвитку новітніх банківських платіжних технологій.

Для торговців як учасників грошових відносин перевагами безготівкових розрахунків є: підвищення захисту від шахрайських дій; можливість проведення продажів через онлайн-платежі; зменшення захворюваності серед персоналу, який контактує з покупцями і готівкою і, відповідно, зменшення витрат на лікарняні.

Для населення як учасників грошових відносин перевагами безготівкових розрахунків є: зручність у використанні; можливість здійснення платежів, не покидаючи житла; доступ до додаткових сервісів та можливостей.

Організація безготівкових розрахунків повинна забезпечувати своєчасну оплату товарів, робіт, послуг та інших фінансових зобов'язань, створювати умови для взаємного контролю між платником та отримувачем коштів щодо оплати та дотримання договірної дисципліни та забезпечити проведення безготівкових розрахунків у найкоротший термін після здійснення платежу.

Національний банк України створив державну Систему електронних платежів – СЕП – для забезпечення розрахунків банків та їхніх клієнтів у гривні в межах України. Національний банк є оператором платіжної системи та розрахунковим банком СЕП.

СЕП забезпечує високий рівень безпеки і надійності переказу коштів між банками та належить до системи валових розрахунків у режимі реального часу (за міжнародною класифікацією – RTGS). Ця система об-

слюгоує понад 98 % міжбанківських платежів у державі, тому вона визнана системно важливою платіжною системою України.

1 квітня 2023 року запрацювало нове покоління СЕП (СЕП-4) на базі міжнародного стандарту ISO20022. Відтепер СЕП працює 24/7 що передбачає цілодобове виконання міжбанківських платіжних операцій без припинення роботи системи та миттєвий перехід від поточного до наступного календарного дня.

Учасниками СЕП є Національний банк, банки України та Державна казначейська служба України.

У середньому в день СЕП обробляє 1,5 млн платежів на суму близько 870 млрд грн. Проте потенціал СЕП значно більший – запас пропускної спроможності СЕП дозволяє щоденно обробити практично у 10 разів більше документів, ніж теперішні обсяги. Ця система відноситься до закритих платіжних систем внутрішньонаціональній мережі, за допомогою яких відбувається обмін інформацією між центробанком та іншими банками. Участь у СЕП є обов'язковою для всіх банків країни. Саме платіжна система відповідає за координацію всіх інших ланок, не емітуючи при цьому картки, не надаючи кредитів, не визначаючи тарифи для еквайрингу. Вона забезпечувати ефективні та надійні фінансові послуги. На сьогодні платіжні системи можна розділити на системи першого і другого покоління, а також на національні та міжнародні.

До міжнародних платіжних систем першого покоління, що працюють із банками та платіжними провайдерами багатьох країн, відносять американські Visa, Mastercard, American Express, Diners Club International, китайську UnionPay і японську JCB. Усі ці платіжні системи починали з діяльності всередині однієї країни, проте сьогодні оперують практично у всіх країнах світу. Їхні картки можна прив'язувати до різних рахунків, переказувати гроші з однієї країни до іншої та оперувати різною валютою.

Національна платіжна система України, створена Національним банком України, має назву ПРОСТІР (повна назва – «Український платіжний простір»). На сьогодні до неї входять 53 учасники, всього випущено 625 тисяч карток.

До другого покоління належать небанківські платіжні системи, такі як PayPal, E_Gold, PayCash, WebMoney Transfer, CyberPlat. Нові платіжні системи як транспортну інфраструктуру використовують Інтернет і працюють із так званими електронними грошима. Це можуть бути або традиційні валюти, які переведені з розрахункового або карткового рахунку на обліковий запис у такій платіжній системі, або недержавні грошові одиниці, наприклад, криптовалюта.

Грошовий переказ тут виконується онлайн і тільки між акаунтами користувача в цій системі. Тобто і покупець, і продавець повинні мати облікові записи у відповідній електронній платіжній системі. Отримані продавцем гроші надходять до електронного гаманця, далі їх можна використовувати для покупок усередині системи або вивести на його розрахунковий рахунок.

Окремо варто виділити службові платіжні системи для міжбанківських розрахунків, до яких у пересічних споживачів відсутній безпосередній доступ. Наприклад, 1973 року було створено платіжну систему для міжнародних платежів SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications. Система забезпечує обмін фінансовою інформацією у цілодобовому режимі з високим рівнем безпеки.

Отже, в Україні за останні роки розвинулися нові види безготівкових розрахунків за рахунок диджиталізації технологій. З'явилися такі види розрахунків, як: інтернет-банкінг (онлайн/веб-банкінг); мобільний банкінг; інтернет-перекази; використання мобільних гаманців; та інші.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Бехтер Л. А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2011. № 54. С. 151–155. 2. Коваленко Д. Гроші та кредит: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2013. 344 с. 3. Мельничук О. І. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку. *Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування*. 2015. № 1 (3). С. 100–103.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.2:658.1

Саакян Л. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. З метою прогнозування фінансових показників щодо оптимізації фінансової діяльності підприємства проведено розрахунки визначення ймовірності банкрутства. Ідентифіковано негативні фактори впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства, що дозволяє сформулювати відповідну фінансову політику та розробити заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансова діяльність, фінансовий стан, аналіз, підприємство, показники.

Annotation. In order to forecast financial indicators in order to optimize the company's financial activity, calculations were made to determine the probability of bankruptcy. Identified negative factors of influence on the financial and economic activity of the enterprise allows for the formation of an appropriate financial policy and the development of measures aimed at increasing the efficiency of the use of financial resources.

Keywords: financial activity, financial condition, analysis, enterprise, indicators.

Для розробки рекомендацій щодо поліпшення діяльності даного підприємства та вибору стратегії фінансового оздоровлення, насамперед, особливу увагу слід приділити діагностиці банкрутства підприємства. Це питання на даному етапі стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволяє сформулювати відповідну фінансову політику та розробити заходи, направлені на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, підвищити платоспроможність, забезпечити конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді, а головне, попередити ризик банкрутства підприємства.

Для точності прогнозування ймовірності банкрутства ТОВ «БАСОВО» слід використати як вітчизняні, так і зарубіжні моделі. За допомогою кореляційного та багатовимірного факторного аналізу було встановлено, що найбільшу роль у зміні фінансового стану підприємства відіграють показники, які використані у вітчизняній шестифакторній математичній моделі О. П. Зайцевої, яка має такий вигляд (табл. 1):

$$K=0,25*x1+0,1*x2+0,2*x3+0,25*x4+0,1*x5+0,1*x6, \quad (1)$$

де x_1 – це відношення чистого збитку до власного капіталу;

x_2 – відношення кредиторської заборгованості до дебіторської заборгованості;

x_3 – відношення короткострокових зобов'язань до найбільш ліквідних активів;

x_4 – відношення чистого збитку до обсягу реалізації;

x_5 – відношення позичкового капіталу до власного капіталу;

x_6 – відношення суми активів до виручки [1].

Таблиця 1

Розрахунок показників шести факторної моделі ймовірності банкрутства Зайцевої

Показник	Значення показника	Значення для 2021 року	Нормативне значення
X1	ЧПриб.(збиток)/Власний капітал	$(-550,90)/4550,20 = -0,12$	X1 = 0
X2	Кред.заборг./Дебит.заборг.	$183,00/170,90 = 1,07$	X2 = 1
X3	Короткостр.зобов'яз./ліквідні активи	$337,60/92,40 = 3,65$	X3 = 7
X4	ЧПриб.(збиток)/обсяг реалізації	$(-550,90)/1720,90 = -0,32$	X4 = 0
X5	Позичковий капітал/ Власний капітал	$337,60/4550,20 = 0,07$	X5 = 0,7
X6	Активи/ Виручка	$4887,80/1720,90 = 2,84$	X6 = X6 минулого року

Критерій порівняння для цієї моделі обчислюється в кожному випадку індивідуально: фактичний та нормативний.

$$K_f = 0,25 * (-0,12) + 0,1 * 1,07 + 0,2 * 3,65 + 0,25 * (-0,32) + 0,1 * 0,07 + 0,1 * 2,84$$

$$K_f = (-0,03) + 0,11 + 0,73 + (-0,08) + 0,01 + 0,28 = 1,02$$

Для визначення нормативного значення K_n додатково слід розрахувати показник X_6 минулого періоду:

$$X_6 (2020 \text{ р.}) = 3499,40/1930,00 = 1,81, \text{ тоді}$$

$$K_n = 0,25 * 0 + 0,1 * 1 + 0,2 * 7 + 0,25 * 0 + 0,1 * 0,7 + 0,1 * x_6 = 1,57 + 0,1 * x_6$$

$$K_n = 1,57 + 0,1 * 1,81 = 1,75$$

Якщо $K_{\text{факт}} > K_n$, ймовірність банкрутства висока, і навпаки.

За проведеними розрахунками було визначено, що:

$$K_f < K_n \quad 1,02 < 1,75.$$

Отже, проведені розрахунки довели, що ймовірність банкрутства є, але вона невисока. За моделлю О. П. Зайцевої на загрозу зростання банкрутства впливають: наявність непокритих збитків, незабезпеченість короткострокових зобов'язань найбільш ліквідними активами; недостатній рівень реалізації продукції (послуг). Але позитивним явищем є перевищення власних джерел фінансування над позиковими.

Для зниження загрози банкрутства підприємству, перш за все, необхідно максимально можливо знизити суму одержуваних збитків, а в ідеальному варіанті – прийти до результату «прибуток».

Для достовірності цього висновку слід звернутися до зарубіжних моделей прогнозування банкрутства, серед яких найбільш адекватно описує стан українських підприємств метод оцінювання У. Бівера.

Значення його системи показників дають змогу визначити межу задовільного фінансового стану підприємства або його схильності до неплатоспроможності.

Основна ідея цього методу полягає в дослідженні трендів таких діагностичних показників (табл. 2) [2]: рентабельність активів, фінансовий леведріж, коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом, коефіцієнт покриття, коефіцієнт Бівера.

Таблиця 2

Система показників У. Бівера

Показники	Розрахунок показника	Нормативне значення показника		
		1*	2*	3*
Коефіцієнт Бівера	Сума чистого прибутку та суми амортизації / на суму довгострокової та короткострокової заборгованості	04-0,17	0-0,17	<0
Рентабельність активів (РА),%	Відношення чистого прибутку до суми активів помножити на 100	06	0-6	<0
Фінансовий леведріж (ФЛ)	Відношення суми довгострокової та короткострокової заборгованості до ВБ	>10	05	<5
Коефіцієнт покриття (КП)	Відношення суми оборотних активів до суми короткострокової заборгованості	>3,2	2-3,2	<2

- 1* – значення показників для підприємств з нормальним фінансовим станом;
- 2* – значення показників для підприємств, які можуть збанкрутувати за 5 років;
- 3* – значення показників для підприємств, які перебувають за 2 роки до банкрутства.

Розрахунок коефіцієнтів Бівера рекомендується розраховувати протягом тривалого періоду (1–2 роки) (табл. 3).

Таблиця 3

Критерії Бівера

Показники	Значення показника		Результат
	2020 р.	2021 р.	
Коефіцієнт Бівера	0,22	0,18	На грані банкрутства
Рентабельність активів(РА),%	-5,74	-11,27	На грані банкрутства
Фінансовий леверидж(ФЛ)	0,13	0,07	На грані банкрутства
Коефіцієнт покриття(КП)	3,26	8,75	Задовільний

Таким чином, за 2020 рік КБ : $КБ = (-93,10 + 193,30) / 457,50 = 0,22$

$РА = (-201,00) / 3499,40 * 100 = -5,74 \%$

$ФЛ = 457,50 / 3499,40 = 0,13$

$КП = 1492,50 / 457,50 = 3,26$

за 2021 рік КБ : $КБ = (-550,90 + 610,00) / 337,60 = 0,18$

$РА = (-550,90) / 4887,80 * 100 = -11,27 \%$

$ФЛ = 337,60 / 4887,80 = 0,07$

$КП = 2952,70 / 337,60 = 8,75$

Отже, за коефіцієнтом Бівера настання банкрутства для даного підприємства також є (протягом 2–5 років).

Серед інших зарубіжних моделей діагностики ймовірності банкрутства найбільш популярна та адекватна Великобританська модель Р. Ліса [3], яка виглядає таким чином :

$$Z = 0,063 * K1 + 0,092 * K2 + 0,057 * K3 + 0,001 * K4 . \quad (2)$$

В табл. 4 показаний розрахунок показників за моделлю Р. Ліса.

Отже, показник Z за моделлю Р. Ліса підприємства:

$Z = 0,063 * 0,58 + 0,092 * (-0,063) + 0,057 * (-0,113) + 0,001 * 13,478 = 0,037$.

Оцінка підприємства за моделлю Р. Ліса:

Якщо $Z < 0,037$ – банкрутство компанії дуже ймовірно;

Якщо $Z > 0,037$ – підприємство фінансово стабільно.

Таблиця 4

Розрахунок показників діагностики банкрутства за моделлю Р. Ліса

Показник	Розрахунок	Значення для 2021 р.
K1	$2952,70 / 4887,80$	0,58
K2	$(1720,90 - 2027,20) / 4887,80$	-0,063
K3	$(-550,90) / 4887,80$	-0,113
K4	$4550,20 / 337,60$	13,478

Отже, за проведеними розрахунком визначення ймовірності настання банкрутства можна визначити, що ТОВ «БАСОВО» знаходиться в такому стані, якщо не впровадити в дію стратегію по фінансовому оздоровленню, то підприємство протягом 2–5 років може стати банкрутом.

Для цього, перш за все, слід шукати шляхи покращення фінансового стану підприємства та ресурси для отримання прибутку. Значна увага при цьому приділяється мобілізації внутрішніх резервів для збільшення грошових доходів, максимальному зниженню собівартості продукції(послуг), розробці стратегії розподілу прибутку, ефективному використанню власного капіталу на всіх стадіях його кругообігу.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Чумак В., Гвіздзжинська І. Прогнозування можливого банкрутства підприємств на основі дискримінантного аналізу. *Економіка та суспільство*. 2021. № 29. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/560>. 2. Шавурська О. В. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансово-економічного стану підприємства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4 (94). С. 22–28. DOI: 10.26642/ema-2020-4(94)-22-28. 3. Харченко Ю. А. Автоматизація системи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 5 (1). С. 140–145.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

РОЗРАХУНОК ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15

Сасунова М. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Метою дослідження є розрахунок інтегрального показника оцінювання фінансових результатів підприємства. Доведено, що для підвищення ефективності управління прибутковістю підприємствам потрібно систематично здійснювати аналіз показників фінансових результатів підприємства.

Ключові слова: фінансова діяльність, фінансовий результат, аналіз, підприємство, показники.

Annotation. The purpose of the research is the calculation of the integral indicator of the evaluation of the financial results of the enterprise. It has been proven that in order to increase the efficiency of profitability management, enterprises need to systematically analyze the indicators of the financial results of the enterprise.

Keywords: financial activity, financial result, analysis, enterprise, indicators.

Фінансові результати діяльності підприємства відображають господарський стан суб'єкта господарювання незалежно від розмірів та організаційно-правової форми. По-перше, фінансовий результат виступає як підсумок діяльності господарюючого суб'єкта за період і показує ефективність підприємства у всіх напрямках діяльності (операційній, інвестиційній та фінансовій) у формі прибутку чи збитку. По-друге, фінансовий результат відображає запаси фінансової стійкості на майбутні періоди і дозволяє підприємству розробляти власні стратегії розвитку. Саме тому розробка заходів щодо покращення фінансових результатів підприємства набуває важливого значення.

Питання визначення результатів діяльності суб'єкта господарювання сьогодні є досить актуальним, оскільки, по-перше, серед науковців немає єдиної думки щодо їх трактування, спонукає науковців до дискусії, спричиненої, на думку автора, різною глибиною дослідження та вибраною метою аналізу. По-друге, саме результати підприємства якнайповніше характеризують його діяльність у ринковому середовищі господарювання.

Фінансово-економічні результати діяльності підприємств досліджуються досить широким колом науковців, таких як Олексюк О. І. [1], Козак В. Є., Христинч Г. О. [2], Нусінов В. Я. [3], Турило А. М. [4], Якимчук Т. В. [5], Есманова Л. І. [6], Мардус Н. Ю. [7] та багато інших. Однак, незважаючи на популярність цієї теми, все ж таки існує деяка нерівномірність вивчення результатів підприємства.

Метою цієї статті є розробка інтегральної оцінки фінансових результатів підприємства на основі застосування таксономічного аналізу.

Реалізація методу таксономії передбачає побудову інтегрального показника, що узагальнює характеристики об'єкта дослідження у конкретний момент часу. Головною метою використання цього методу є отримання інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів, а до його переваг відносять простоту обробки багатомірного статистичного матеріалу, вираженого у різних вимірниках

Розрахунок інтегральної оцінки фінансових результатів буде здійснюватися за такими показниками:

- коефіцієнт операційної рентабельності реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);
- коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);
- коефіцієнт рентабельності усіх активів за чистим прибутком;
- коефіцієнт рентабельності необоротних активів;
- коефіцієнт рентабельності власного капіталу за чистим прибутком; коефіцієнт рентабельності операційної діяльності.

Саме ця група показників дає найбільш чітку картину щодо фінансово-господарського стану. Вихідні дані матриці для побудови інтегрального показника наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Значення показників що показують фінансові результати підприємства

Показник	Коефіцієнт операційної рентабельності реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Коефіцієнт рентабельності усіх активів за чистим прибутком	Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу за чистим прибутком	Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності
1 кв. 2020	-0,06	-0,06	-0,02	-0,15	-0,03	-0,05
2 кв. 2020	-0,17	-0,17	-0,08	-0,34	-0,09	-0,15
3 кв. 2020	-0,02	-0,02	-0,01	-0,05	-0,01	-0,02
4 кв. 2020	-0,20	-0,20	-0,12	-0,44	-0,14	-0,17
1 кв. 2021	-0,52	-0,52	-0,34	-0,98	-0,39	-0,34
2 кв. 2021	-0,11	-0,11	-0,10	-0,25	-0,12	-0,10
3 кв. 2021	-0,03	-0,03	-0,03	-0,09	-0,04	-0,03
4 кв. 2021	-0,14	-0,13	-0,12	-0,37	-0,17	-0,12
1 кв. 2022	0,24	0,24	0,29	1,03	0,38	0,32
2 кв. 2022	0,21	0,22	0,20	1,05	0,24	0,26
3 кв. 2022	-0,41	-0,41	-0,44	-2,13	-0,54	-0,29
4 кв. 2022	0,11	0,11	0,14	0,59	0,18	0,12

При побудові інтегрального показника вихідною матрицею є матриця, що складається зі значень системи показників за досліджуваний період часу (матриця спостережень) (табл. 2):

$$X = (X_{ij}); i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}. \quad (1)$$

За даними табл. 2 необхідно розрахувати середнє арифметичне та середньоквадратичне відхилення для кожного коефіцієнта з метою стандартизації матриці для подальшого приведення значень до єдиної безрозмірної величини.

Матриця стандартизованих значень має вигляд:

$$Z = (Z_{ij}). \quad (2)$$

Матрицю спостережень X наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Матриця спостережень X

X	-0,06	-0,06	-0,02	-0,15	-0,03	-0,05
	-0,17	-0,17	-0,08	-0,34	-0,09	-0,15
	-0,02	-0,02	-0,01	-0,05	-0,01	-0,02
	-0,20	-0,20	-0,12	-0,44	-0,14	-0,17
	-0,52	-0,52	-0,34	-0,98	-0,39	-0,34
	-0,11	-0,11	-0,10	-0,25	-0,12	-0,10
	-0,03	-0,03	-0,03	-0,09	-0,04	-0,03
	-0,14	-0,13	-0,12	-0,37	-0,17	-0,12
	0,24	0,24	0,29	1,03	0,38	0,32
	0,21	0,22	0,20	1,05	0,24	0,26
	-0,41	-0,41	-0,44	-2,13	-0,54	-0,29
	0,11	0,11	0,14	0,59	0,18	0,12

Стандартизація ознак проводиться за такою формулою:

$$Z_{ji} = \frac{(X_{ij} - \bar{X}_i)}{\vartheta}, \quad (3)$$

де середнє значення i -го показника (\bar{x}):

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n x_{ij}, \quad (4)$$

середньоквадратичне відхилення i -го показника (ϑ):

$$\vartheta = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n (x_{ij} - \bar{x}_i)^2}. \quad (5)$$

Стандартизовану матрицю Z наведено у табл. 3.

Наступним етапом є формування еталонних рівнів значень показників у системі (за критерієм min-max), для цього необхідно провести диференціацію ознак (розділення всіх змінних на стимулятори та дестимулятори). Ознаки, які справляють позитивний (стимулюючий) вплив на загальний рівень розвитку об'єкта, називаються стимуляторами (обирається максимальне значення), а ознаки, що уповільнюють розвиток підприємства, – дестимуляторами (обирається мінімальне значення).

Таблиця 3

Стандартизована матриця Z

Z	0,15	0,16	0,15	0,03	0,14	-0,02
	-0,36	-0,36	-0,12	-0,20	-0,12	-0,51
	0,32	0,32	0,21	0,16	0,19	0,13
	-0,51	-0,50	-0,34	-0,32	-0,31	-0,63
	-1,98	-1,99	-1,47	-0,97	-1,37	-1,54
	-0,08	-0,09	-0,22	-0,09	-0,24	-0,27
	0,28	0,26	0,11	0,11	0,09	0,08
	-0,20	-0,21	-0,36	-0,23	-0,46	-0,38
	1,54	1,54	1,74	1,47	1,81	1,91
	1,42	1,43	1,29	1,48	1,25	1,64
	-1,48	-1,48	-1,95	-2,37	-1,97	-1,28
	0,92	0,91	0,96	0,93	0,99	0,87

В досліджуваному випадку всі показники віднесено до стимуляторів (табл. 4).

Таблиця 4

Формування еталонних рівнів значень

Показник	Диференціація	Еталон
Коефіцієнт операційної рентабельності реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Стимулятор	1,54
Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Стимулятор	1,54
Коефіцієнт рентабельності усіх активів за чистим прибутком	Стимулятор	1,74
Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	Стимулятор	1,48
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу за чистим прибутком	Стимулятор	1,81
Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	Стимулятор	1,91

Таким чином, вектор-еталон має такий вигляд:

$$P_0 = (1,54; 1,54; 1,74; 1,48; 1,81; 1,91).$$

Наступним етапом необхідно розрахувати евклідову відстань – відстань стандартизованої системи показників до стандартизованого еталона в j -му періоді:

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - \bar{z}_{oj})^2}, \quad (6)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -показника в період часу i ;

z_{oj} – стандартизоване значення i -показника в еталоні.

Значення евклідових відстаней за періоди наведено у табл. 5.

Таблиця 5

Значення евклідових відстаней за квартали за 2020–2022 роки

Період	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1 квартал	3,88	7,95	0,02
2 квартал	4,82	4,54	0,79
3 квартал	3,59	3,76	8,44
4 квартал	5,19	4,89	1,87

Наступним етапом є розрахунок значення інтегрального показника:

по-перше, розраховано коефіцієнт таксономії (середнє значення евклідової відстані):

$$C_o = \frac{1}{3} \sum C_{io} \quad (7)$$

$$(C_o) = (3,88 + 4,82 + 3,59 + 5,19 + 7,95 + 4,54 + 3,76 + 4,89 + 0,02 + 0,79 + 8,44 + 1,87) / 12 = 4,15;$$

далі розраховано стандартне відхилення евклідової відстані (середньоквадратичне):

$$\partial = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{ij} - \overline{C_o})^2} \quad (8)$$

$$\partial = \sqrt{(1/12)((3,88-4,15)^2 + (4,82-4,15)^2 + (3,59-4,15)^2 + (5,19-4,15)^2 + (7,95-4,15)^2 + (4,54-4,15)^2 + (3,76-4,15)^2 + (4,89-4,15)^2 + (0,02-4,15)^2 + (8,44-4,15)^2 + (1,87-4,15)^2)} = 2,40;$$

наступним етапом розраховано сукупність між середнім і середньоквадратичним:

$$C_o = \overline{C_o} + 2 \cdot \partial \quad (9)$$

$$C_o = 4,15 + 2,40 \cdot 2 = 8,95;$$

визначено рівень коефіцієнта таксономії за роки:

$$K = 1 - C_{io} / C_o \quad (10)$$

Значення коефіцієнтів таксономії за періоди наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Значення коефіцієнтів таксономії за квартали, 2020–2022 роки

Період	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1 квартал	0,567	0,111	0,998
2 квартал	0,462	0,492	0,911
3 квартал	0,598	0,580	0,056
4 квартал	0,420	0,454	0,791

Результати розрахунків вказують, що найбільше значення інтегрального показника є у першому кварталі 2022 року та дорівнює 0,998, що свідчить про те, що саме в цей період у підприємства є найбільш ефективна фінансово-господарська діяльність. Незважаючи на те, що, за результатами 2022 року, підприємство мало позитивний чистий фінансовий результат, проте у третьому кварталі цього року, згідно з інтегральним показником, у аналізованого підприємства є найменш ефективна фінансово-господарська діяльність порівняно з усіма проаналізованими періодами, що також підтверджують коефіцієнти рентабельності. Також низький рівень інтегрального показника можна пояснити тим, що в цей період підприємство мало майже у два рази більші інші операційні витрати, ніж у трьох інших кварталах цього року та взагалі найбільші серед усіх проаналізованих періодів. Отже, фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання є ключовим критерієм ефективності діяльності, визначають її потенціал, а їх позитивне чи від'ємне значення (прибуток чи збиток) – основними показниками, які враховуються під час прийняття рішень постачальниками фінансового капіталу при інвестуванні коштів.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Олексюк О. І. Економіка результативності діяльності підприємства : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 362 с. 2. Козак В. Є., Христин Г. О. Економічні результати як елемент оцінки діяльності підприємства. *Вісник*

Хмельницького національного університету. 2009. № 6. Т. 2. С. 7–11. **3.** Нусінов В. Я. Економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства. Київ : Центр навч. літ., 2005. 122 с. **4.** Турило А. М., Зінченко О. А. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2008. № 8. С. 35–44. **5.** Якимчук Т. В. Соціально-економічна ефективність підприємства та її значення в сучасних умовах. *«Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування*. 2011. № 2 (56). Ч. 2. С. 184–189. **6.** Есманова Л. І. Фінансові результати як економічний інструмент розвитку сільськогосподарських підприємств. Суми : ВАТ «СОД», вид-во «Козацький вал», 2007. 156 с. **7.** Мардус Н. Ю. Уточнення сутності фінансових результатів та прибутку підприємства в обліку. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. 2014. № 66 (1108). С. 23–28.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА

УДК 336.748

Світлична А. С.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Охарактеризовано важливість ліквідності в сучасних умовах функціонування та зростання світової банківської конкуренції. Обґрунтовано необхідність розробки заходів щодо регулювання рівня ліквідності банку. Визначено характерні ознаки виникаючої кризи ліквідності, які можуть привести банк до неплатоспроможності та банкрутства. Розроблено послідовність етапів управління ризиком ліквідності банку, яка складається зі складної системи взаємопов'язаних заходів.

Ключові слова: банк, ліквідність, ризики ліквідності, регулювання ліквідності, інструменти регулювання ліквідності.

Annotation. The importance of liquidity in modern conditions of functioning and growth of global banking competition is characterized. The need to develop measures to regulate the level of bank liquidity is substantiated. Characteristic signs of an emerging liquidity crisis, which can lead the bank to insolvency and bankruptcy, have been identified. A sequence of stages of bank liquidity risk management has been developed, which consists of a complex system of interrelated measures.

Keywords: bank, liquidity, liquidity risks, liquidity regulation, instruments of liquidity regulation.

Ліквідність є одним із найбільш вагомих показників фінансового стану банку, що набуває особливої уваги під час загострення фінансових криз. Ліквідність має надзвичайно велике значення для всіх банків, оскільки вона врівноважує передбачувані та непередбачені балансові коливання і забезпечує фінансування зростання

активів. З огляду на ту роль, яку відіграє ліквідність банківської системи у забезпеченні її платоспроможності, фінансової стійкості, розширеного розвитку та ефективності трансмісійного механізму монетарної політики, вона є важливим об'єктом управління.

Зниження ризику ліквідності банку є дуже важливим для забезпечення стабільності фінансової системи та захисту інтересів вкладників. Особливо це стає актуальним у періоди економічної нестабільності, коли може збільшуватись кількість клієнтів, які бажають вивести кошти з рахунків банку.

Отже, зниження ризику ліквідності банку є критично важливим для забезпечення стабільності банку та фінансової системи в цілому.

Дослідженням проблематики управління ліквідністю банку займалися такі вчені, як: С. В. Безвух, Я. А. Дроботя, О. О. Дорошенко, В. В. Коваленко, В. Ю. Чібісова, А. С. Яременко [1–4] та ін. Сучасні умови функціонування банківського сектора ставлять перед банківськими установами ряд питань, пов'язаних із зниженням ризику ліквідності. У зв'язку із цим пошук оптимальних управлінських рішень щодо мінімізації ризиків ліквідності та платоспроможності банку є актуальним питанням.

Метою статті є удосконалення процесу управління ризиками ліквідності банку в сучасних умовах функціонування банківського сектору.

Аналіз ліквідності банку – процес визначення явищ і факторів, що впливають на рівень ліквідності банку, для знаходження відхилень від планових показників чи нормативних значень, та виявлення ступеня впливу цих відхилень на діяльність банківської установи. Для захисту інтересів вкладників, кредиторів банку та для ефективного та стабільного розвитку банківської системи країни Національний банк України на основі отриманої звітності від банків другого рівня аналізує ліквідність банків [3].

Недостатня ліквідність банку свідчить про неможливість банку сплатити свої поточні борги та зобов'язання, результатом якого може бути продаж довгострокових вкладів та активів, а в гіршому випадку може привести банк до його неплатоспроможності та банкруства. Недостатня ліквідність для акціонерів – зменшення прибутковості, втрата контролю за капіталом, часткову або повну втрату вкладень капіталу.

Аналіз ліквідності банку є необхідною мірою забезпечення інформаційної бази для організації управлінських рішень з діяльності банку. Будь-який аналіз ліквідності банку торкається дослідження такого питання, як необхідна величина ліквідних засобів для мінімізації ризиків та підтримки стабільності діяльності банку.

Своєчасне виявлення можливих проблем з ліквідністю дозволить оперативно відреагувати й уникнути кризи ліквідності. Виділимо такі ознаки виникаючої кризи ліквідності [1; 2; 4]:

- зниження рейтингу банку за даними провідних рейтингових агентств;
- падіння ринкової вартості акцій;
- небажання клієнтів переоформлювати депозити по закінченню терміну депозитної угоди;
- збитковий продаж активів для задоволення потреб банку в ліквідних коштах;
- наявність значних обсягів вимог за довгостроковими активами;
- поширення негативної інформації про фінансовий стан банку у засобах масової інформації;
- зростання обсягів рефінансування банку Національним банком.

Управління ризиком ліквідності банку потребує повної систематизації процесу дослідження і управління ліквідністю банку. На рис. 1 наведено послідовність етапів управління ризиком ліквідності банку.

Так, за пунктом «Виявлення ризику» головним предметом проведення цього етапу є система моніторингу ризику ліквідності через аналіз різних чинників впливу на ліквідність банку.

Також процес виявлення ризику безпосередньо пов'язаний з постійним аналізом гнучкого поєднання протилежних вимог – максимізації прибутковості за обов'язкового додержання норм ліквідності. На такому етапі також присутній чітко виражений фактор невизначеності, оскільки керівництво банку не може з впевненістю передбачити, коли і в якому масштабі постане проблема ліквідності.

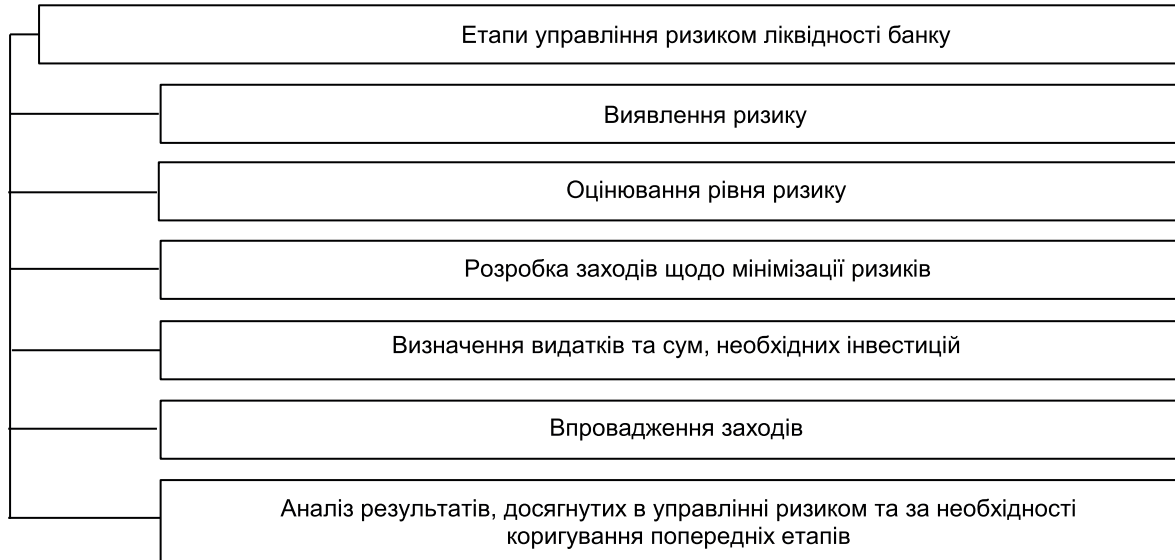

Рис. 1. **Етапи управління ризиком ліквідності банку**

Наступним етапом управління після виявлення ризику слідує його оцінка, тобто різні методи оцінювання величини ризику та його допустимого значення. Так, ці методи можна розділити на:

1. Аналіз дотримання нормативів ліквідності та норм обов'язкового резервування, установлених Національним банком [5]:

- норматив короткострокової ліквідності (Н6);
- коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR);
- коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

2. GAP-аналіз, що відображає часову неузгодженість між вимогами та зобов'язаннями банку (як балансовими, так і позабалансовими) за контрактними або очікуваними строками погашення [2].

3. Моніторинг наявних необтяжених високоякісних ліквідних активів, що підтримуються як можливе забезпечення на випадок реалізації стрес-сценаріїв, включаючи втрату або погіршення умов залучення незабезпечених і доступних у нормальних умовах забезпечених джерел фінансування за видами та значущими валютами.

4. Аналіз інформації про ситуацію на ринку цінних паперів та у фінансовому секторі.

5. Стрес-тестування як метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактору валютного курсу, процентної ставки тощо [1].

6. Коефіцієнтний аналіз.

Третій етап управління ризиком ліквідності «Розробка заходів щодо мінімізації ризиків» полягає у безпосередній організації управлінських рішень для вирішення наявної проблеми. На основі результатів другого етапу управління ризиком проводяться розробка управлінських заходів, підготовка плану реагування на кризу ліквідності банку та організація антикризових процедур на основі чіткого розподілу повноважень та функціональних обов'язків існуючих підрозділів та формування тимчасових антикризових підрозділів.

Четвертий етап «Визначення видатків та сум, необхідних інвестицій» полягає в оцінюванні необхідної кількості видатків для покриття ризику ліквідності.

П'ятий етап – це безпосереднє провадження розроблених засобів мінімізації ризику ліквідності. Також цей етап пов'язаний не тільки з впровадженням дій, які впливають на діяльність банку, але й зосереджують свої дії на репутаційному і соціальному ефекті.

Останній етап «Аналіз результатів, досягнутих в управлінні ризиком та в разі необхідності коригування попередніх етапів» являє собою оцінку проведених заходів їх результатів для отримання чіткого розуміння впливу тих чи інших заходів на отриманий результат. Також за допомогою проведення аналізу виконаних заходів формується база моделей реагування на можливі повторні явища, які негативно впливають на ліквідність банківської установи [3].

Отже, для банківської установи управління ризиком ліквідністю є важливим фактором, який впливає на його прибутковість і стабільність. Управління ризиком складається зі складної системи взаємопов'язаних заходів. Окрім безпосередніх заходів в управлінні балансом банківської установи, важливою складовою управління ризику ліквідності є формування соціального ефекту.

Перспективами подальшого дослідження в системі управління ризиком ліквідності банку є розробка методичного забезпечення оцінки комплексного стану ліквідності банку для надання важливої інформації для обґрунтування пріоритетів при формуванні політики та стратегії управління ліквідністю банку.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Яременко А. С. Ризик ліквідності комерційного банку. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10024>. 2. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4650>. 3. Коваленко В. В. Управління ризиком ліквідності банків в умовах фінансової нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/7_2020/14.pdf. 4. Чібісова В. Ю. Проблема забезпечення ефективного регулювання ліквідності банків у сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 350–357. 5. Офіційний сайт НБУ. URL: www.bank.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658

Северін А.

Студент 3 курсу заочної форми навчання
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто підхід до аналізу фінансової безпеки підприємства за допомогою структурно-функціонального моделювання за стандартом IDEF0. Використання запропонованої методики дозволить послідовно встановити порядок проведення процедур з аналізу фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність.

Annotation. The article deals with the approach to the analysis of the financial security of the enterprise using structural-functional modeling according to the IDEF0 standard. The use of the proposed methodology leads to the establishment of the procedure for the analysis of financial security.

Keywords: financial security, liquidity, financial stability, business activity, profitability.

Реалії сьогодення демонструють необхідність суб'єктів господарювання мати можливості мінімізувати ризики та протистояти загрозам, здатним заподіяти шкоди його діяльності, що визначається передусім станом їхніх фінансів. Основним фактором, що забезпечує досягнення цілей основної стратегії розвитку підприємства, є формування та функціонування надійної системи його фінансової безпеки. Це забезпечує підприємству стабільне та незалежне функціонування, захист фінансових інтересів суб'єкта господарювання і створює умови для зростання його економічного потенціалу.

Різні аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємства досліджено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, а саме О. І. Барановського, І. А. Бланка, М. М. Єрмошенка, В. В. Орлова, І. Б. Медведевата ін.

Мета статті полягає у розкритті теоретичних положень моделювання аналізу фінансової безпеки підприємства.

Існують різні методики, що дозволяють визначити рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання, а саме: визначення рівня фінансової безпеки підприємства як складової економічної безпеки; оцінка рівня фінансової безпеки на основі аналізу загального стану фінансової діяльності підприємства; визначення рівня фінансової безпеки підприємства на основі розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки підприємства.

Методи оцінки та аналізу фінансової безпеки підприємства залежать від конкретного змісту, що вкладається в саме поняття «фінансова безпека» суб'єктом підприємництва. Отже, представимо технологію аналізу фінансової безпеки, за якою проводиться її оцінка в ТОВ «Фінансова компанія «Профінеф».

Зазначимо, що технологія аналізу фінансової безпеки компанії полягає у обґрунтуванні методів збору і обробки даних, що характеризують рівень її фінансової безпеки.

Для наочного представлення технології аналізу фінансової безпеки ТОВ «Фінансова компанія «Профінеф» використаємо методологію IDEF0 для побудови концептуальних моделей бізнес-процесів функціонування управляючих web-порталів. IDEF0 – графічна нотація, що призначена для опису бізнес-процесів з акцентом на підпорядкованість об'єктів та логічність відносин між етапами в загальній структурі [12]. На рис. 1 наведено контекстну діаграму аналізу фінансової безпеки досліджуваного підприємства.

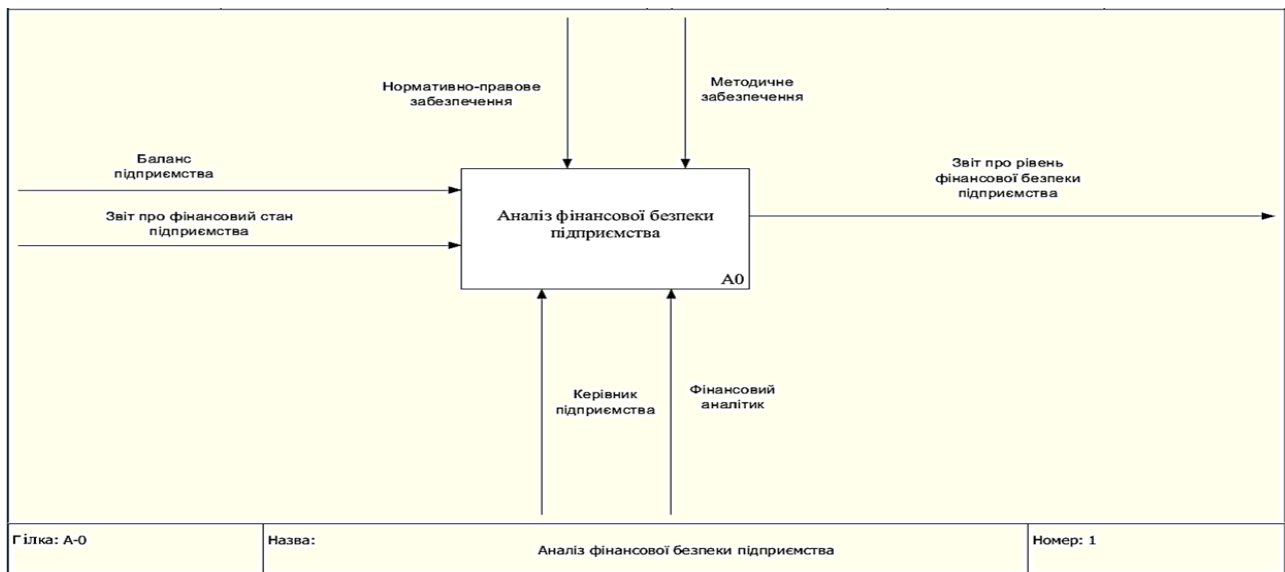

Рис. 1. Контекстна діаграма процесу аналізу фінансової безпеки ТОВ «Фінансова компанія «Профінеф»

На контекстній діаграмі по центру знаходиться блок головної задачі, а саме «Управління фінансовою безпекою підприємства», який відображає сутність моделі та ціль її побудови.

На діаграмі вказано елементи «Управління» (Control), що здійснюється на базі нормативно-правового та методичного забезпечення процесу аналізу фінансової безпеки підприємства. Для рішення задачі на вході (Input) подається різноманітна статична інформація. Щодо механізмів (Mechanism), які впливають на рекомен-

дації щодо аналізу фінансової безпеки, то до них зараховують ресурси – суб'єкти, які здійснюють процес, а саме керівник підприємства і фінансовий аналітик.

У рамках поставленої задачі реалізуються етапи, що наведені в декомпозиції контекстної діаграми на рис. 2.

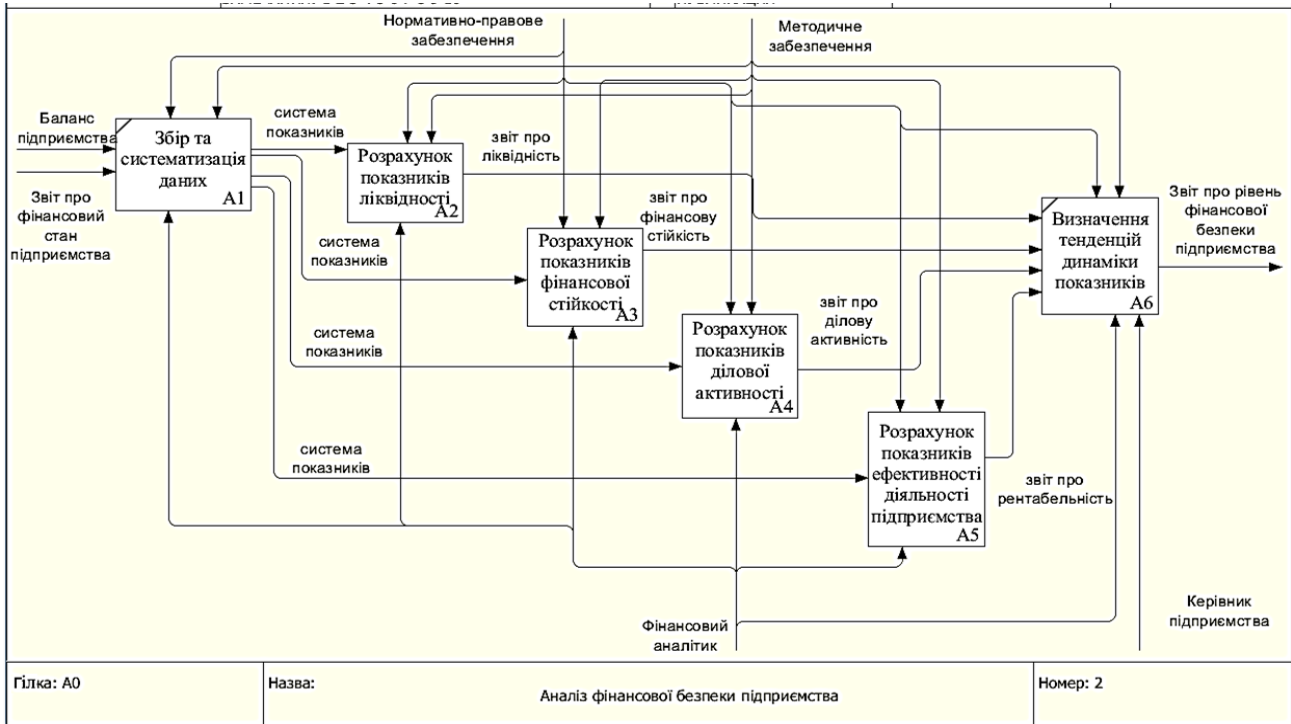

Рис. 2. Декомпозиція контекстної діаграми аналізу фінансової безпеки підприємства

Декомпозиція функціональної моделі аналізу фінансової безпеки ТОВ «Фінансова компанія «Профінеф» дозволила виділити функціональні підсистеми процесу аналізу, а саме: збір і систематизація даних; розрахунок показників ліквідності; розрахунок показників фінансової стійкості; розрахунок показників ділової активності; розрахунок показників ефективності діяльності підприємства.

Не першому етапі відбувається формування інформативних показників для аналізу фінансової безпеки підприємства. Цей етап аналізу регулюється методичним і нормативно-правовим забезпеченням щодо аналізу фінансового стану підприємства та визначення рівня його фінансової безпеки. На виході формується систематизована фінансова звітність, необхідна для оцінки фінансової безпеки підприємства.

Далі відбувається розрахунок показників, необхідних для визначення рівня фінансової безпеки компанії. Першим в цьому блоці аналізується ліквідність компанії на основі методу коефіцієнтів. Декомпозицію контекстної діаграми другого рівня «Аналіз ліквідності підприємства» наведено на рис. 3.

При оцінці ліквідності компанії теоретично припускається, що вона має достатньо оборотних коштів для обслуговування своїх короткострокових зобов'язань. Тому розрахунок показників ліквідності ґрунтується на порівнянні поточних активів з поточними зобов'язаннями.

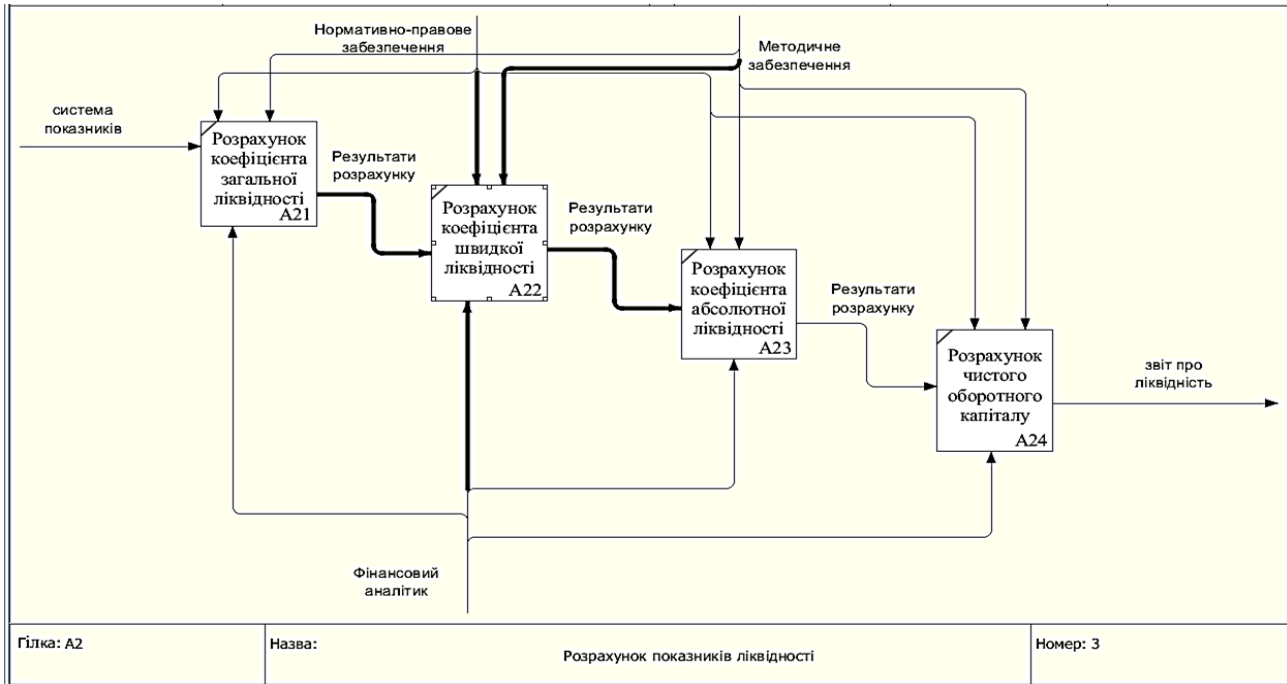

Рис. 3. Декомпозиція блоку «Розрахунок показників ліквідності»

Важливою характеристикою фінансової безпеки компанії є її операційна стабільність у довгостроковій перспективі.

Вона пов'язана головним чином із структурою фінансових ресурсів компанії. Тому на третій стадії доцільним є розрахунок показників та аналіз фінансової стійкості компанії (рис. 4).

Фінансова стійкість забезпечує розвиток компанії на основі збільшення прибутку та оптимізації структури капіталу при збереженні платоспроможності в межах допустимого рівня ризику дозволяє оцінити стабільність і рівень фінансових ризиків, дозволяє визначити рівень ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

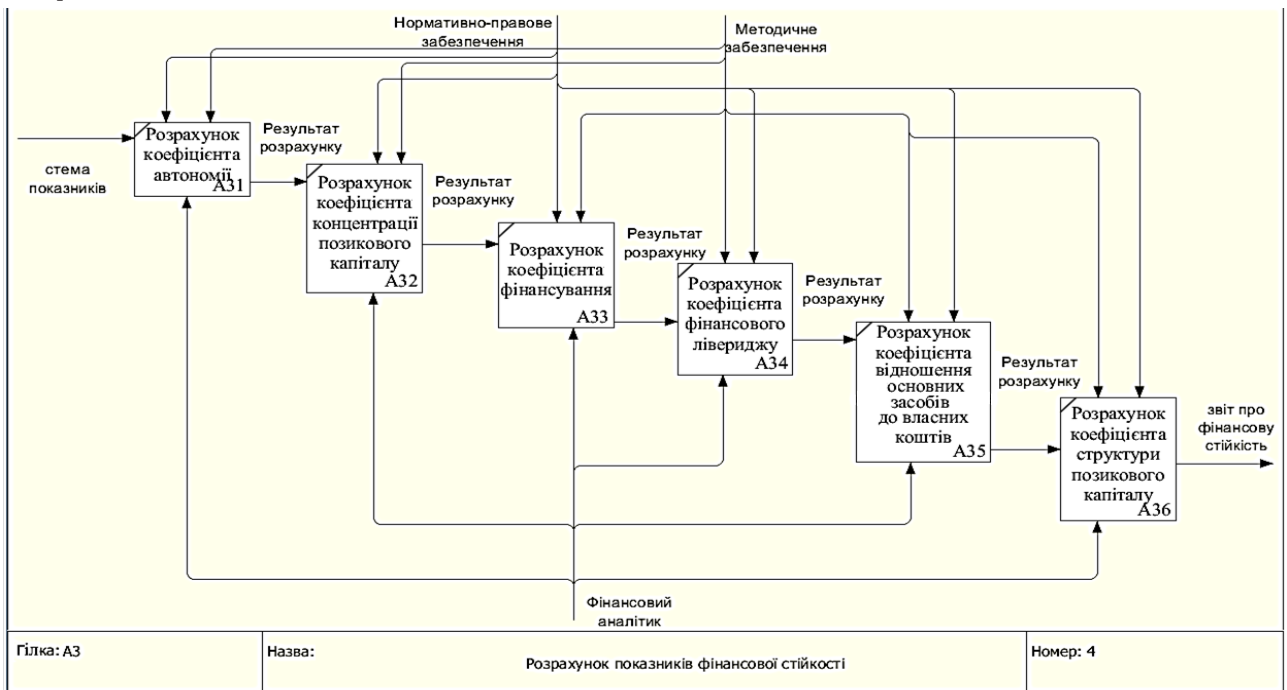

Рис. 4. Декомпозиція другого рівня контекстної діаграми етапу «Розрахунок показників фінансової стійкості»

Далі проводиться аналіз ділової активності компанії (рис. 5).

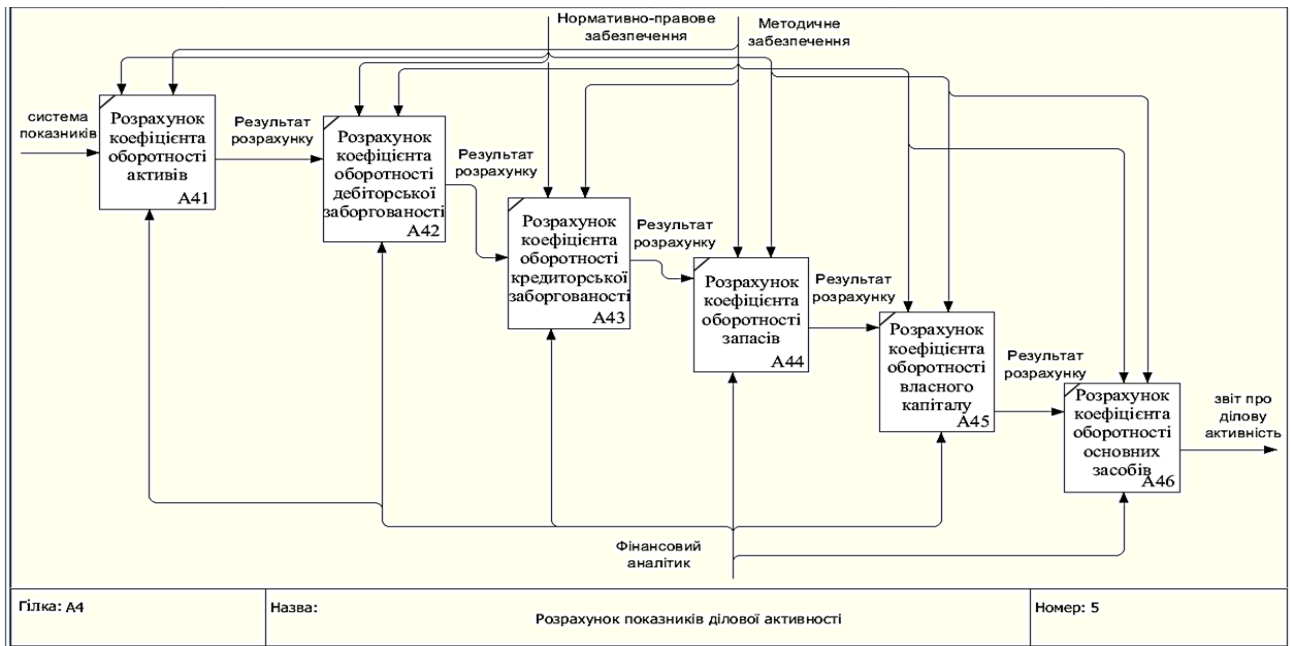

Рис. 5. Декомпозиція контекстної діаграми другого рівня етапу «Розрахунок показників ділової активності»

На цьому етапі проводиться аналіз ефективності основної діяльності компанії, яка характеризується оборотністю фінансових ресурсів компанії.

Ще однією складовою загального рівня фінансової безпеки є рентабельність. Вона показує рівень прибутковості активів і капіталу у процесі діяльності. Отже, далі проводиться оцінка показників рентабельності компанії (рис. 6).

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних видів діяльності та окупність витрат. Показники рентабельності можуть характеризувати кінцевий результат діяльності підприємства більш повно, ніж прибуток, оскільки вони показують співвідношення ефекту та наявних або використаних ресурсів.

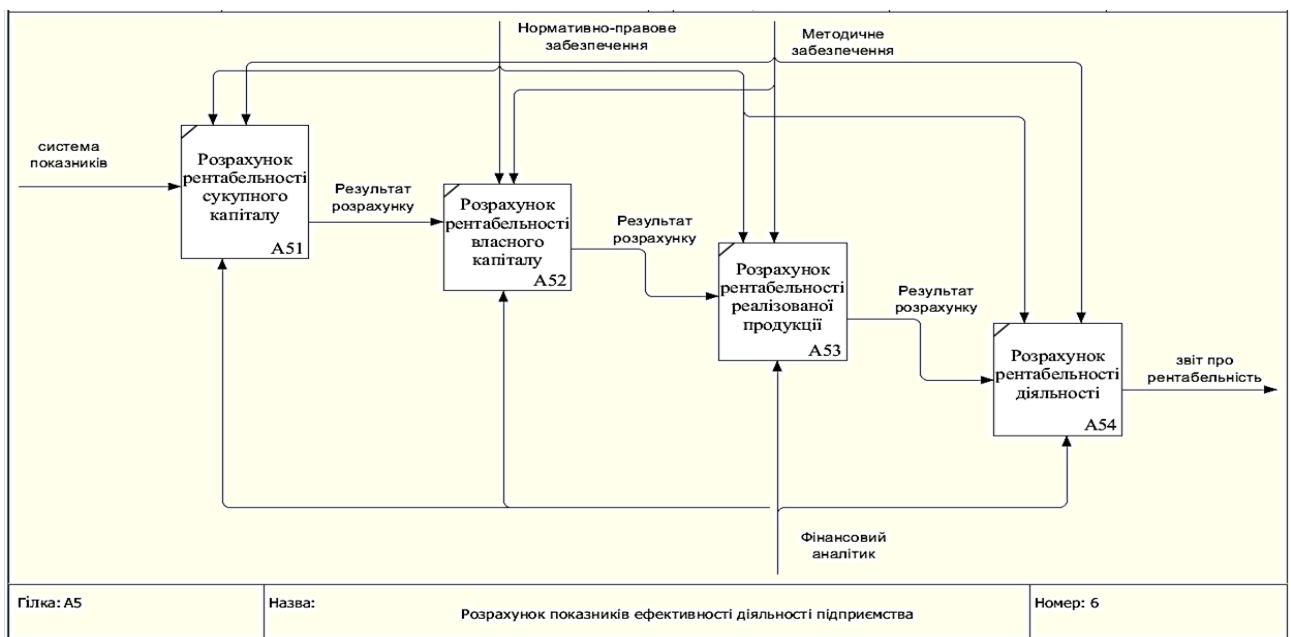

Рис. 6. Декомпозиція блоку «Розрахунок показників ефективності діяльності підприємства»

Таким чином, аналіз фінансової безпеки компанії є необхідним етапом для розробки планів фінансового оздоровлення, підґрунтям для складання прогнозу розвитку підприємства. Результатом діагностики фінансової безпеки є отримання певної кількості основних, найбільш інформативних параметрів, які об'єктивно і точно відображають рівень фінансової безпеки підприємства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та практика забезпечення) : монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с. 2. Головка О. Г., Губарев О. О., Кривонос А. А. Моделювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випу. 16. Ч. 4. С. 148–151. 3. Ставерська Т. О., Шевчук І. Л. Механізм управління забезпеченням фінансової безпеки підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 2. С. 57–60.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 351.9:338.24(477)

Черних Є. Ю.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті проведено прогнозування показників ліквідності підприємства на прикладі звітності ПАТ «Центрэнерго» за допомогою застосування методу часових рядів. Сформовано трендові моделі прогнозування: проведено їх порівняльний аналіз, відповідно до отриманих результатів оцінено прогнозу динаміку показників.

Ключові слова: ліквідність, власний оборотний капітал, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, метод трендового прогнозування.

Annotation. The article predicts the company's liquidity indicators using the example of Centernergo PJSC reporting using the time series method. Trend forecasting models were formed, their comparative analysis was carried out, and the forecast dynamics of indicators were evaluated in accordance with the obtained results.

Keywords: liquidity, own working capital, current liquidity ratio, quick liquidity ratio, method of trend forecasting.

У сучасних умовах розвитку економіки України та нестабільного стану, і недостатньо ефективної діяльності підприємств аналіз показників ліквідності та платоспроможності є невід'ємною частиною господарської діяльності. Кризові ризики, які постійно притаманні українській економіці у зв'язку з трансформаційними

процесами, ринковими законами, а також політичною нестабільністю, недосконалістю законодавчої бази та в умовах загальної фінансової кризи є причиною явних та прихованих провалів бізнесу різних видів суб'єктів господарювання. Прогнозування показників ліквідності є актуальним завданням для багатьох компаній і фінансових установ.

Проблема прогнозування є актуальною на сьогодні. Цьому питанню присвячені праці багатьох науковців, зокрема Гаркуші Н. М., Цуканової О. В., Горошанської О. О. [1], Грабовецького Б. Є. [2], Кривда О. В., Сидоренко Ю. В., Романова Д. П. [3], Лисогора В. М., Яремка О. С., Ольшевської О. В. [4], Сухорукова А. І., Харазішвілі Ю. М. [5] та багатьох інших.

Метою статті є аналіз та оцінка прогнозованої динаміки показників ліквідності підприємства на прикладі ПАТ «Центрэнерго».

Метод прогнозування – це система методів прийомів і процедур, які використовуються для передбачення майбутніх значень показників, які мають важливе значення для підприємств. Прогнозування є важливою складовою фінансового управління підприємством, оскільки дозволяє зробити раціональні рішення на основі передбачуваних результатів.

Метод трендового прогнозування – це один з методів прогнозування, який базується на використанні ліній тренду для передбачення майбутніх значень показника.

Інформаційну базу дослідження сформовано на підставі квартальної звітності ПАТ «Центрэнерго» за 2020–2022 рр. (табл. 1–3) [6].

Таблиця 1

Динаміка власного оборотного капіталу підприємства, тис. грн

Квартал	Показник	Квартал	Показник	Квартал	Показник
1.01.2020	20 067	31.12.2020	- 2 198 768	31.12.2021	- 2 017 021
31.03.2020	96 462	31.03.2021	- 2 293 996	30.03.2022	- 2 750 783
30.06.2020	- 1 457 137	30.06.2021	- 2 567 382	30.06.2022	- 2 725 642
30.09.2020	- 1 674 298	30.09.2021	- 2 182 759	30.09.2022	- 2 261 908

Таблиця 2

Коефіцієнт поточної ліквідності

Квартал	Показник	Квартал	Показник	Квартал	Показник
1.01.2020	1,41	31.12.2020	0,69	31.12.2021	0,82
31.03.2020	1,40	31.03.2021	0,66	30.03.2022	0,70
30.06.2020	0,69	30.06.2021	0,62	30.06.2022	0,71
30.09.2020	0,69	30.09.2021	0,70	30.09.2022	0,80

Таблиця 3

Коефіцієнт швидкої ліквідності

Квартал	Показник	Квартал	Показник	Квартал	Показник
1.01.2020	0,80	31.12.2020	0,28	31.12.2021	0,73
31.03.2020	0,76	31.03.2021	0,27	30.03.2022	0,60
30.06.2020	0,32	30.06.2021	0,29	30.06.2022	0,56
30.09.2020	0,55	30.09.2021	0,35	30.09.2022	0,73

На основі даних за період з 2020 по 2022 рік побудуємо часовий ряд з використанням ліній тренду.

На рис. 1 наведено динаміку власного оборотного капіталу підприємства та лінійну лінію тренду.

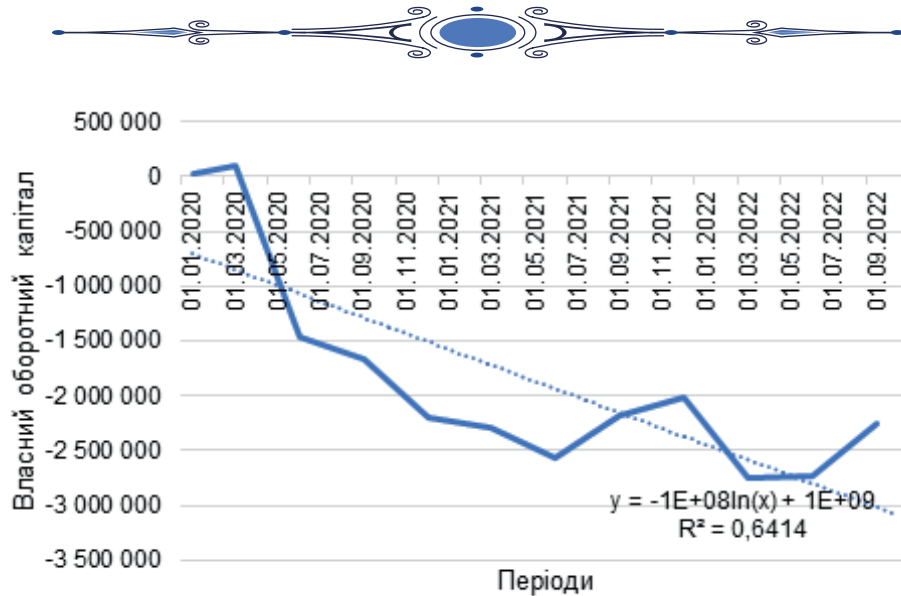

Рис. 1. Прогнозування власного оборотного капіталу за допомогою лінійної лінії тренду

З графіка видно, що цей показник має від’ємне значення починаючи з 2 кварталу 2020р. Однак, незважаючи на від’ємне значення, помітно зростання показника на кінець аналізованого періоду. Цей прогноз характеризується значенням похибки апроксимації (R^2), що використовується для визначення достовірності прогнозу. Якщо показник апроксимації перевищує значення 0,7, то обрана модель відображає тенденцію розвитку. Коефіцієнт апроксимації становить 0,6414, що свідчить про невисоку якість моделі.

На рис. 2 зображено динаміку власного оборотного капіталу ПАТ «Центренерго» та побудовано поліноміальну лінію тренду.

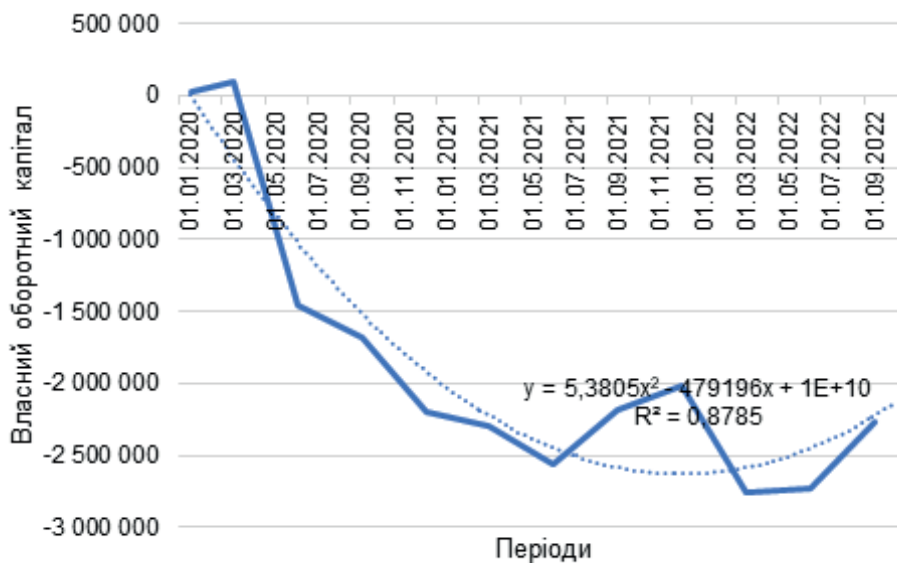

Рис. 2. Прогнозування власного оборотного капіталу за допомогою поліноміальної лінії тренду

Для цього прогнозу похибка апроксимації складає 0,8785, тобто побудована модель характеризується високим рівнем достовірності. Прогноз з додаванням одного періоду вперед показав, що показник власного оборотного капіталу підприємства в майбутньому кварталі зростатиме.

На рис. 3 наведено динаміку коефіцієнта поточної ліквідності та побудовано лінійну лінію тренду.

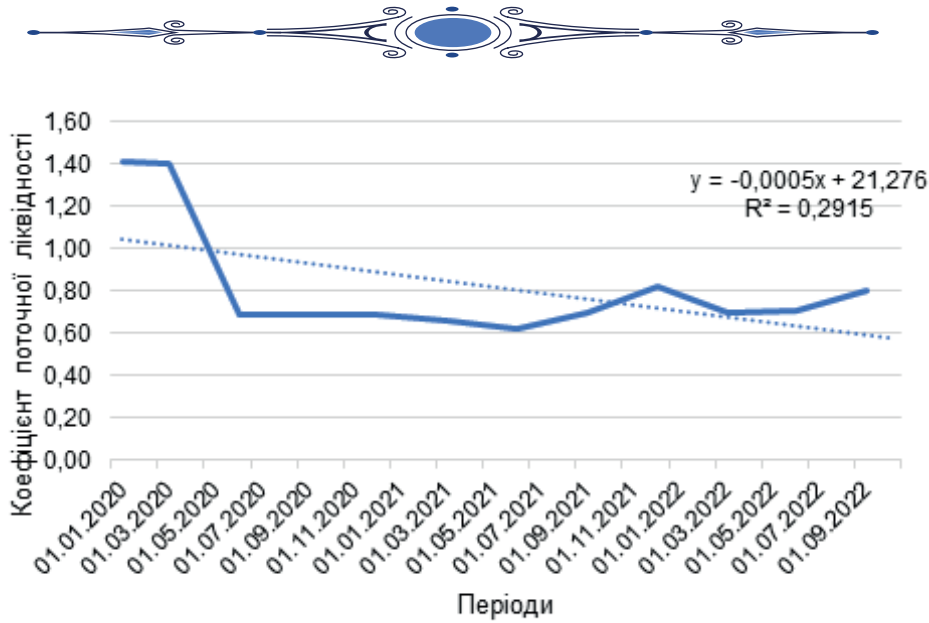

Рис. 3. Прогнозування коефіцієнта поточної ліквідності за допомогою лінійної лінії тренду

На рис. 3 можна побачити, що коефіцієнт поточної ліквідності значно зменшився з 2020 по 2022 рр. З додаванням прогнозу на один період наперед показник підвищується. Однак бачимо, що коефіцієнт апроксимації становить 0,2915, тобто такий результат не можна вважати достовірним.

На рис. 4 наведено результати прогнозування коефіцієнта поточної ліквідності підприємства за допомогою поліноміальної лінії тренду.

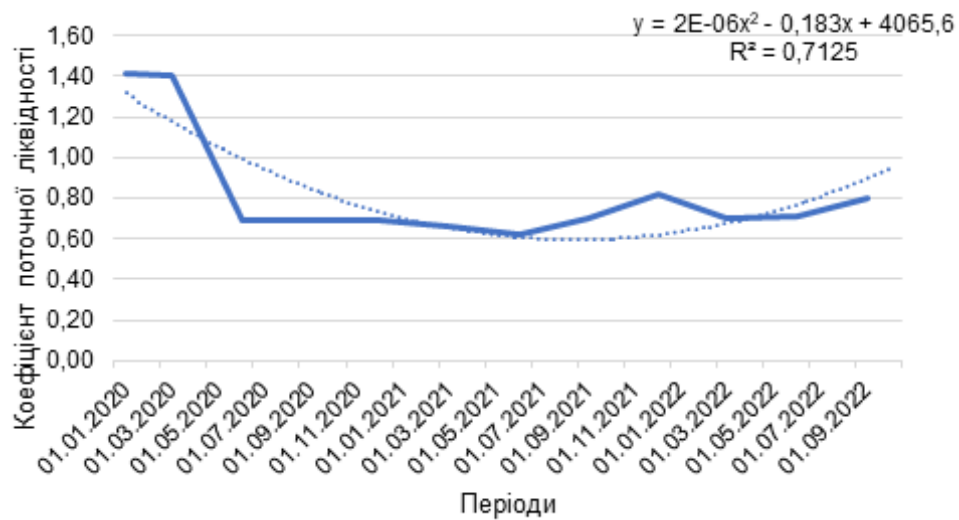

Рис. 4. Прогнозування коефіцієнта поточної ліквідності за допомогою поліноміальної лінії тренду

З отриманих результатів видно, що похибка апроксимації побудованої моделі більша за 0,7 та складає 0,7125. Це означає, що вона більш достовірно описує показник, який був проаналізований, ніж лінійна.

На рис. 5 наведено динаміку та результат прогнозування коефіцієнта швидкої ліквідності підприємства за допомогою лінійної лінії тренду.

На графіку можна побачити, що коефіцієнт швидкої ліквідності зазнавав значних змін в період з 2020 по 2022 рр. На кінець аналізованого періоду він піднявся, і на кожен гривню поточних зобов'язань припадає 0,73 гривні високоліквідних оборотних активів. Для цього прогнозу похибка апроксимації складає 0,002, що є значно нижче за нормативне значення. Також з додаванням прогнозу на один період наперед бачимо, що показник підвищується, однак ці результати не можна вважати достовірними.

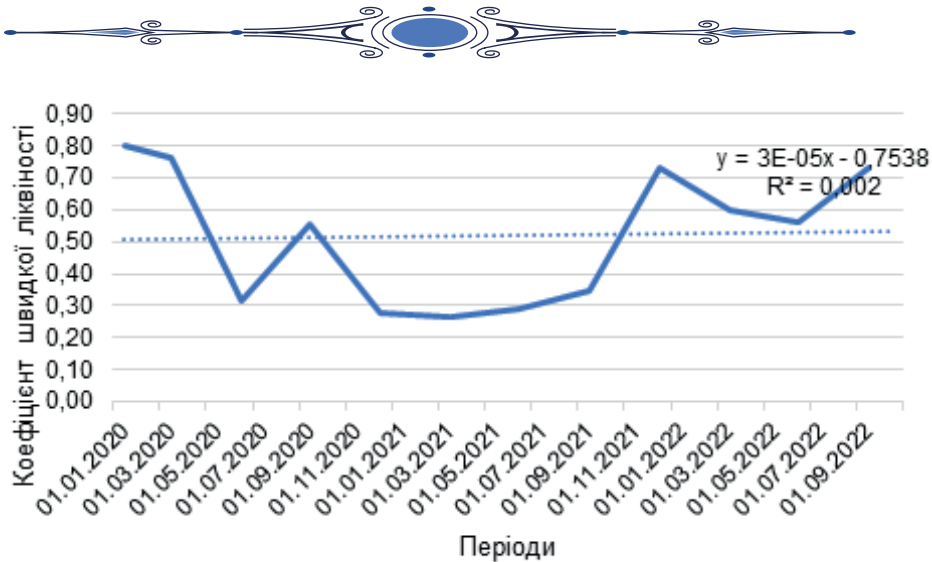

Рис. 5. Прогнозування коефіцієнта швидкої ліквідності за допомогою лінійної лінії тренду

На рис. 6 наведено динаміку та результати прогнозування коефіцієнта поточної ліквідності за допомогою поліноміальної лінії тренду.

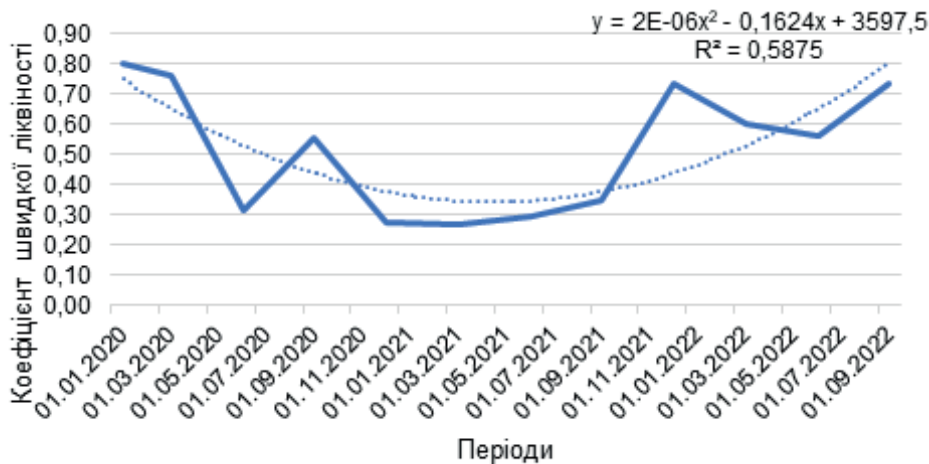

Рис. 6. Прогнозування коефіцієнта швидкої ліквідності підприємства за допомогою поліноміальної лінії тренду

Бачимо, що для цього прогнозу похибка апроксимації складає 0,5875, що є все одно нижчим за нормативне значення. Також з додаванням прогнозу на один період наперед бачимо, що показник підвищується, і це пояснюється його зростанням наприкінці аналізованого періоду, але ймовірність цього не є доведеною.

Отже, побудовані моделі за допомогою методу часових рядів з високими рівнями достовірності дозволили оцінити прогнозний рівень ліквідності ПАТ «Центрэнерго». Отримані результати є підґрунтям для формування та реалізації управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Гаркуша Н. М., Цуканова О. В., Горошанська О. О. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиту : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 591 с. 2. Грабовецький Б. Є. Планування та економічне прогнозування : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2013. 66 с. 3. Кривда О. В., Сидоренко Ю. В., Романова Д. П. Прогнозування динаміки економічних процесів за допомогою методів фрактальної геометрії. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2017. № 14. С. 483–490. 4. Лисогор В. М., Ярем-

ко С. А., Ольшевська О. В. Застосування методів прогнозування в процесі моделювання економічної діяльності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 1. С 21–25. **5.** Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія. Київ : НІСД, 2012. 368 с. **6.** Офіційний сайт ПАТ «Центренерго». URL: <http://www.centrenerg.com/>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК 336.717

Ювченко М. Ю.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано темпи розвитку депозитних операцій АТ КБ «Приватбанк» на основі таксономічного аналізу показників ефективності використання депозитних ресурсів, які є основою ресурсної діяльності банку. За допомогою інтегрального показника встановлено вплив показників на розвиток депозитної діяльності банку. Визначено основні пріоритети для подальшого розвитку депозитної діяльності банку.

Ключові слова: банк, депозит, депозитні операції, депозитні ресурси, таксономічний аналіз, диференціація, стимулятори, дестимулятори, інтегральний показник.

Annotation. The rate of development of deposit operations of JSC CB «Privatbank» was analyzed on the basis of a taxonomic analysis of indicators of the efficiency of the use of deposit resources, which are the basis of the bank's resource activity. With the help of an integral indicator, the influence of indicators on the development of the bank's deposit activity was determined. The main priorities for the further development of the bank's deposit activities have been determined.

Keywords: bank, deposit, deposit operations, deposit resources, taxonomic analysis, differentiation, stimulators, destimulators, integral indicator.

На сьогодні під час загострення ринкової конкуренції банки приділяють великого значення методам залучення коштів клієнтів на вкладні рахунки, як основу формування банківських ресурсів. На ринку фінансових послуг банки є посередниками, тому працюють в основному із залученими ресурсами, що розміщуються у дохідних активах з метою отримання прибутку.

Нині в Україні діє велика кількість банків, які обслуговують поточні виробничі потреби та інвестиційні потреби підприємств. З цієї причини головним завданням банків є створення необхідних умов для реалізації свого продукту з метою задоволення потреб клієнтів. Саме банки організують грошовий оборот, надаючи суб'єктам господарювання додаткові платіжні засоби. Отже, банкам важливі оптимізація депозитної політики та підвищення рівня її ефективності.

Залишається серйозною проблема формування ресурсної бази банків, що проводиться за рахунок вкладень фізичних і юридичних осіб, що є одним із основних аспектів забезпечення функціонування установи. Тому необхідним є розвиток депозитних відносин з метою забезпечення стабільності та конкурентоспроможності банківської системи в цілому. Депозитний портфель банку володіє більшою частиною ресурсів і визначає розмір кредитних операцій. Депозити є так званою мірою довіри і визнання вкладниками діяльності банку.

Актуальність теми пояснюється необхідністю подальшого вивчення та аналізу теоретичних і практичних досліджень з проблем покращення депозитної діяльності банків з метою забезпечення стабільності та надійності банківської системи.

Дослідженням теоретичних аспектів та аналізу депозитних операцій займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М., Колодізєв О. М., Азізова К. М., Мулик Т. О., Продан М. В., Рац О. М., Холодна Ю.Є. та ін. [1–9].

Метою статті є узагальнення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо аналізу депозитної діяльності банку з використанням методу таксономії.

Від обсягу ресурсів, якими володіють банки, залежать ефективна діяльність і масштаби їх операцій. Банки не матимуть змоги в належних обсягах здійснювати кредитування клієнтів без достатньої ресурсної бази. Більша частина ресурсів комерційних банків формується за залученням коштів, а саме: кошти клієнтів (депозити), кредити банку та довгострокові зобов'язання, виставлені на грошовий ринок. В першу чергу, метою депозитної діяльності банку є забезпечення стабільної ресурсної бази та захист інтересів вкладників і кредиторів.

Для оцінки ефективності депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» необхідно розрахувати такі коефіцієнти:

- коефіцієнт депозитної бази – частка депозитів у загальному обсязі залучених банком коштів;
- коефіцієнт строкової депозитної бази – кількість строкових депозитів (у грн.), що припадає на 1 грн залучених коштів;
- коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб – співвідношення депозитних коштів фізичних осіб та юридичних осіб;
- коефіцієнт використання депозитів – відсоток від загального обсягу депозитів, що розміщений у кредити;
- коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу – частка поточних депозитів, яка може бути покрита за рахунок власних коштів банку [9].

У табл. 1 відображено розрахунок показників ефективності депозитної діяльності впродовж 2017–2022 рр., які є кінцевими індикаторами ефективності формування та реалізації депозитної політики досліджуваного банку.

Таблиця 1

Показники ефективності депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2021 рр.

Назва показника	Формула розрахунку	Умовні позначення	Роки				
			2017	2018	2019	2020	2021
Коефіцієнт депозитної бази	$K_{дб} = V_{деп} / V_{зк}$	$V_{деп}$ – сума депозитних коштів; $V_{зк}$ – загальна сума залучених коштів	0,90	0,94	0,94	0,95	0,97
Коефіцієнт строкової депозитної бази	$K_{сдб} = V_{стд} / V_{зк}$	$V_{стд}$ – сума строкових депозитів; $V_{зк}$ – загальна сума залучених коштів	0,57	0,49	0,43	0,36	0,30
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб	$K_{відп} = V_{дфо} / V_{дью}$	$V_{дфо}$ – сума депозитних коштів фізичних осіб; $V_{дью}$ – сума депозитних коштів юридичних осіб	9,34	9,61	9,33	6,91	7,06
Коефіцієнт використання депозитів	$K_{викорд} = V_{вид.кр} / V_{Д}$	$V_{вид.кр}$ – сума виданих кредитів; $V_{Д}$ – сума депозитів	0,18	0,22	0,36	0,26	0,29
Коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу	$K_{пд/вк} = V_{пд} / V_{К}$	$V_{пд}$ – сума поточних депозитів; $V_{К}$ – власний капітал банку	8,80	7,34	4,41	5,91	4,88

Джерело: сформовано на основі [10]

Згідно з табл. 1 коефіцієнт депозитної бази в 2017–2021 рр. поступово зростав з 90 % до 97 % у зв'язку з підвищенням суми депозитних коштів і залучених коштів. З коефіцієнтом строкової депозитної бази, навпаки, відбувалось зменшення 57 % до 30 % через скорочення строкових депозитів з 132 274 млн грн до 100 615 млн грн.

Щодо коефіцієнта співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб за 2017–2020 рр. зростав з 9,34 до 6,91, проте в останньому періоді цей показник став більшим на 0,15. Коефіцієнт використання депозитів у 2017–2019 рр. засвідчує зростання частки депозитів, розміщених у кредити (з 18 % до 36 %), у 2020 р. він став меншим на 10 %, у 2021 р. – вищим на 3 %. За коефіцієнтом співвідношення депозитів і власного капіталу, впродовж усіх п'ятьох аналізованих років частка поточних депозитів, яка може бути покрита за рахунок власних коштів банку, зменшувалась за розміром – з 8,80 до 4,88.

Щоб оцінити ефективність депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк», було запропоновано використати таксономічний підхід, що містить в собі такі етапи:

- побудова матриці спостережень, в якій містяться показники ефективності депозитних операцій банку;
 - побудова стандартизованої матриці спостережень – вираження елементів матриці спостережень у специфічних для кожної ознаки одиницях вимірювання;
 - розподіл складових матриці на стимулятори та дестимулятори;
 - формування вектора-еталона – обрання із матриці найбільші значення стимуляторів та найменші значення дестимуляторів;
 - розрахунок відстаней між окремими точками, які є об'єктами аналізу та елементами вектора-еталона;
 - визначення інтегрального таксономічного показника рівня ефективності депозитної діяльності банку.
- Інтегральний показник змінюється в межах від 0 до 1, його інтерпретація така: він приймає високі значення при великих значеннях стимуляторів і низькі – при малих значеннях стимуляторів [1].

Для початку було побудовано матриці спостережень за показниками ефективності депозитних операцій банку, а також проведено розрахунок середнього арифметичного значення (\bar{x}_j) та середнього квадратичного значення (σ_j) (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця спостережень на основі показників ефективності депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2021 рр.

Назва показника	Роки					\bar{x}_j	σ_j
	2017	2018	2019	2020	2021		
Коефіцієнт депозитної бази (Кдб)	0,90	0,94	0,94	0,95	0,97	0,94	0,02
Коефіцієнт строкової депозитної бази (Ксдб)	0,57	0,49	0,43	0,36	0,30	0,43	0,11
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб (Квідп)	9,34	9,61	9,33	6,91	7,06	8,45	1,34
Коефіцієнт використання депозитів	0,18	0,22	0,36	0,26	0,29	0,26	0,07
Коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу (Кпл/вк)	8,80	7,34	4,41	5,91	4,88	6,27	1,81

За табл. 2, середнє арифметичне значення коефіцієнта депозитної бази за всіма досліджуваними роками становить 0,94, коефіцієнта строкової депозитної бази – 0,43, коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб – 8,45, коефіцієнт використання депозитів – 0,26, коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу – 6,27. За середнім квадратичним значенням коефіцієнт депозитної бази дорівнює 0,02, коефіцієнт строкової депозитної бази – 0,11, коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб – 1,34, коефіцієнт використання депозитів – 0,07, коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу – 1,81.

Наступним кроком була побудова стандартизованої матриці спостережень, в якій необхідно було виразити елементи матриці спостережень у специфічних для кожної ознаки одиницях вимірювання (табл. 3). За допомогою диференціації будується вектор-еталон банку, що досліджується. Координати вектора-еталона для стимулятора набувають максимального значення, для дестимулятора – мінімального значення.

Таблиця 3

Стандартизована матриця спостережень показників ефективності депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2021 рр.

Показник	Диференціація	Роки					Вектор-еталон
		2017	2018	2019	2020	2021	
Коефіцієнт депозитної бази (Кдб)	стимулятор	-1,51	-0,15	0,09	0,31	1,27	1,27
Коефіцієнт строкової депозитної бази (Ксдб)	стимулятор	1,33	0,56	0,00	-0,69	-1,20	1,33
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб (Квідп)	стимулятор	0,66	0,86	0,66	-1,15	-1,04	0,86
Коефіцієнт використання депозитів	стимулятор	-1,13	-0,66	1,45	-0,08	0,42	1,45
Коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу (Кпл/вк)	стимулятор	1,40	0,59	-1,03	-0,20	-0,77	1,40

Останнім етапом є обчислення відстаней до точки-еталона та інтегрального показника (), який є індикатором розвитку депозитних ресурсів банку. Характерна властивість цього показника – його значення в межах від 0 до 1.

Відстань між окремими точками та вектором-еталоном розраховується таким чином:

$$d_j = \left(\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{i0})^2 \right)^{1/2}, \quad (1)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника у i -періоді;

z_{i0} – стандартизоване значення j -го показника в еталоні.

Для розрахунку S_d – середньоквадратичного відхилення необхідно використати формулу:

$$S_d = \left(\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n (d_j - \bar{z}_d)^2 \right)^{1/2}. \quad (2)$$

Тоді для розрахунку рівня розвитку використано формулу:

$$d = d_0 + 2S_d. \quad (3)$$

При зіставленні усіх показників, отримано інтегральний показник (I):

$$I = 1 - d_j/d. \quad (4)$$

У табл. 4 наведено розраховані показники таксономії. Інтегральний показник розвитку інтерпретується за відповідними межами:

0,8-1 – найвищий рівень розвитку аналізованих об'єктів;

0,6-0,79 – високий рівень розвитку аналізованих об'єктів;

0,4-0,59 – середній рівень розвитку аналізованих об'єктів;

0,2-0,39 – низький рівень розвитку аналізованих об'єктів;

0-0,19 – критичний рівень розвитку аналізованих об'єктів.

Таблиця 4

Розрахунок відстаней до точки-еталона та інтегрального показника за показниками ефективності депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2021 рр.

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Коефіцієнт депозитної бази (Кдб)	7,69	2,02	1,40	0,92	0,00
Коефіцієнт строкової депозитної бази (Ксдб)	0,00	0,59	1,78	4,09	6,39
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб (Квідп)	0,04	0,00	0,04	4,04	3,61
Коефіцієнт використання депозитів	6,67	4,43	0,00	2,34	1,05
Коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу (Кпл/вк)	0,00	0,65	5,90	2,55	4,70
Середнє значення еквівалентної відстані (d_0 сер.)					3,46
Середнє квадратичне відхилення (σ_0)					0,53
d					4,51
Еквівалентна відстань	3,80	2,77	3,02	3,73	3,97
Інтегральний показник	0,16	0,39	0,33	0,17	0,12

За отриманими результатами було побудовано графік з маркерами та підписами даних (рис. 1).

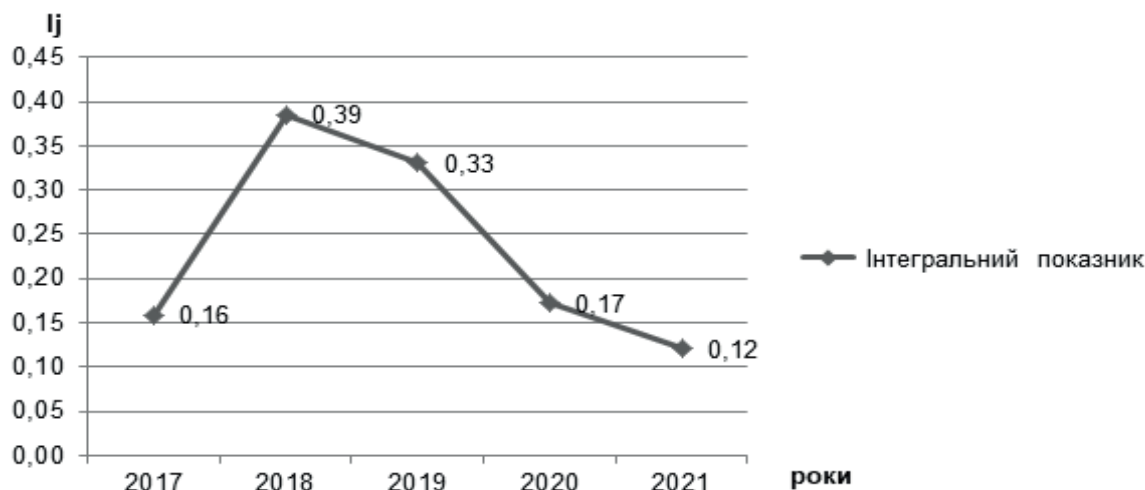

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника за даними фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2021 рр.

Згідно з побудованою динамікою у 2017–2018 рр. спостерігалось стрімке зростання інтегрального показника з 0,16 до 0,39, проте в наступних трьох роках відбувалось зменшення з 0,39 до 0,12. Особливо це спостерігається в двох останніх періодах.

Інакше кажучи, найвищі значення були зафіксовані в 2018 р. та 2019 р., і це свідчить про низький рівень розвитку (0,2-0,39), в 2020–2021 рр. рівень став критичним.

Такий результат супроводжувався нестабільною тенденцією використаних показників протягом трьох останніх років. Для кращого формування банками депозитних ресурсів банку потрібно стабілізувати середовище їх операційної діяльності, а також забезпечити достатній рівень довіри до банківської системи.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Прохорова В. В. Управління економічними системами та процесами в умовах глобалізаційних трансформацій : кол. моногр. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2020. 297 с. 2. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : ХНЕУ, 2004. 599 с. 3. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2013. 316 с. 4. Колодізев О. М., Азізова К. М., Рац О. М.

Банківська справа : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2020. 347 с. **5.** Гриценко К. Г., Сахно В. І. Таксонометричний підхід до оцінювання життєздатності банку. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2 (13). С. 391–396. **6.** Мулик Т. О. Аналіз депозитних операцій банків: стан, проблеми та вдосконалення. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 66–75. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/analysis-of-bank-deposit-operations/>. **7.** Мулик Т. О. Порядок здійснення та організація аналізу депозитних операцій банку. *Інтернаука*. 2021. Т. 2. № 8 (52). С. 58–68. **8.** Приказюк Н., Погибіль А. Оцінка фінансової стабільності банківської системи України на основі комплексного індикатора та таксономічного показника з урахуванням FSI. *Економіка*. 2022. № 2 (219). С. 25–33. **9.** Продан М. В. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків: теоретичний аспект, реалії і трансформації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 23 (2). С. 75–82. **10.** Бучковська Я. Г., Самарічева Т. А., Гуменюк Д. С. Депозитний портфель комерційного банку: аналіз та шляхи оптимізації. *Приазовський економічний вісник*. 2021. № 1 (24). С. 177–182. **11.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>. **12.** Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами від : Положення від 29.12.2003 № 1256-03. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text>. **13.** Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. **14.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

УДК 332.143

Юшко Г. С.

Студент 3 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено порівняльний аналіз фінансової забезпеченості міських територіальних громад за обраним переліком міст-обласних центрів за дворічний період 2021–2022 рр. Сформовано рейтинг громад за рівнем даного показника, визначено тенденції змін.

Ключові слова: територіальна громада, фінансова забезпеченість, рейтинг.

Annotation. A comparative analysis of the financial security of urban territorial communities based on the selected list of cities-regional centers for the two-year period of 2021–2022 was conducted. A rating of communities was formed based on the level of this indicator, trends of changes were determined.

Keywords: territorial community, financial security, rating.

Традиційний аналіз бюджетних показників (динамічний та структурний аналіз доходів бюджету, видатків бюджету, операцій кредитування, обчислення рівнів виконання плану за відповідними показниками, визначення результатів виконання бюджету та джерел його фінансування) доцільно доповнювати оцінюванням фінансової стійкості, фінансової безпеки, платоспроможності місцевого бюджету тощо.

Дослідження проблематики аналізу та оцінювання стану виконання бюджету з використанням як абсолютних показників, так і фінансових коефіцієнтів (часткових та інтегральних), визначення рівнів фінансової

стійкості та фінансової спроможності бюджетів займалися, зокрема, такі вчені, як: Антонюк Н., Бак Н., Бондарук І., Бондарук Т., Велентейчик Н., Дубина М., Коритько Т., Костирко Л., Крукевич Н., Лютий І., Спасів Н. [1–6].

Метою цієї статті є здійснення порівняльного аналізу фінансової забезпеченості міських територіальних громад з використанням методичного підходу, запропонованого фахівцями-експертами «U-LEAD з Європою» та SKL International Венцелем В., Герасимчуком І., Онищуком І. [7]

Для проведення порівняльного аналізу було залучено інформацію про виконання бюджетів одинадцяти міських територіальних громад. У переліку таких громад взято бюджети міст-обласних центрів, що представляють одночасно південь, північ, схід, захід та центр України. Джерелом інформації послуговували показники виконання бюджетів за доходами та видатками, наявні у відкритому доступі на платформі Єдата [8].

Перелік показників, на підставі яких проводитиметься аналіз, а також характеристику кожного з показників подано у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік показників для аналізу фінансової забезпеченості міських територіальних громад

Показники	Характеристика показника
Доходи бюджету загального фонду (без урахування трансфертів) на душу населення територіальної громади	стимулятор
Видатки бюджету загального фонду на душу населення територіальної громади	стимулятор
Видатки на утримання апарату управління на душу населення територіальної громади	дестимулятор
Базова / реверсна дотація на душу населення територіальної громади	стимулятор
Видатки бюджету на утримання апарату управління, % від доходів бюджету загального фонду бюджету (без урахування трансфертів)	дестимулятор
Оплата праці, % від видатків загального фонду бюджету	дестимулятор
Капітальні видатки, % від видатків загального фонду бюджету	стимулятор

Слід зазначити, що характеристика часткових показників здійснена у такий спосіб: стимулятор – сприяє підвищенню фінансової забезпеченості громад, дестимулятор – її зниженню.

Значення часткових показників, які будуть використані для оцінювання фінансової забезпеченості обраних для дослідження громад в 2021 р., подано у табл. 2.

Таблиця 2

Значення часткових показників для оцінювання фінансової забезпеченості міських територіальних громад у 2021 р.

Назва міської територіальної громади	Доходи бюджету загального фонду (без трансфертів) на душу населення, грн	Видатки бюджету загального фонду на душу населення, грн	Видатки на утримання апарату управління на душу населення, грн	Базова(-) / реверсна (+) дотація на душу населення, грн	Видатки на утримання апарату управління, % від доходів бюджету загального фонду (без урахування трансфертів)	Оплата праці, % від видатків загального фонду	Капітальні видатки, % від видатків загального фонду
Харківська	9 828	8 262	889	2,22	9,04	38,40	32,76
Тернопільська	8 971	12 778	832	1,95	9,27	37,15	15,54
Рівненська	8 104	8 890	670	1,98	8,26	53,27	14,99
Чернівецька	7 294	8 203	639	0,00	8,77	51,55	19,03
Дніпровська	12 466	11 825	680	6,89	5,45	31,97	32,34
Одеська	9 250	8 599	668	3,10	7,22	40,56	25,77
Вінницька	9 590	9 590	751	4,77	7,84	38,07	22,80
Полтавська	10 191	11 131	1 086	6,79	10,65	40,76	12,15
Черкаська	9 045	9 029	982	3,22	10,86	48,19	18,02
Чернігівська	8 288	8 024	531	1,06	6,41	45,84	22,72
Житомирська	8 718	9 820	684	3,95	7,84	49,08	11,61

Проведемо рейтингування часткових показників фінансової забезпеченості громад. Рейтингова оцінка проводитиметься у такий спосіб. Громада, яка за відповідним показником-стимулятором характеризується найвищим значенням, отримує 1 місце, інші громади отримують, відповідно, друге-одинадцяте місце (у міру спадання значення показника) виходячи з їх рейтингу. Так, Дніпровська міська територіальна громада має найвище значення першого показника – доходи бюджету загального фонду (без трансфертів) на душу населення (12 466 грн). Цей показник є стимулятором, тому за цим показником дана громада має найвищий рейтинг – 1. При цьому Чернівецька територіальна громада має найнижчі доходи бюджету загального фонду (без трансфертів) на душу населення (7 294 грн), тому має найнижчий рейтинг – 11.

Одночасно громада, яка за відповідним показником-дестимулятором характеризується найнижчим значенням, отримує 1 місце, інші громади отримують, відповідно, друге – одинадцяте місце (у міру зростання значення показника) виходячи з їх рейтингу. Так, Чернігівська міська територіальна громада має найнижче значення третього показника – видатки на утримання апарату управління на душу населення (531 грн). Цей показник є дестимулятором, тому за цим показником дана громада має найвищий рейтинг – 1. При цьому Полтавська міська територіальна громада має найвищі видатки на утримання апарату управління на душу населення (1 086 грн), тому має найнижчий рейтинг – 11.

Рейтинг показників фінансової забезпеченості громад за 2021 р. подано у табл. 3.

Таблиця 3

Рейтингові значення показників фінансової забезпеченості громад за 2021 р.

Назва міської територіальної громади	Доходи бюджету загального фонду (без трансфертів) на душу населення, грн	Видатки бюджету загального фонду на душу населення, грн	Видатки на утримання апарату управління на душу населення, грн	Базова(-)/реверсна (+) дотація на душу населення, грн	Видатки на утримання апарату управління, % від доходів бюджету загального фонду (без урахування трансфертів)	Оплата праці, % від видатків загального фонду	Капітальні видатки, % від видатків загального фонду	Разом балів	Підсумковий рейтинг
Харківська	3	9	9	7	8	4	1	41	4
Тернопільська	7	1	8	9	9	2	8	44	5
Рівненська	10	7	4	8	6	11	9	55	10
Чернівецька	11	10	2	11	7	10	6	57	11
Дніпровська	1	2	5	1	1	1	2	13	1
Одеська	5	8	3	6	3	5	3	33	3
Вінницька	4	5	7	3	4	3	4	30	2
Полтавська	2	3	11	2	10	6	10	44	5
Черкаська	6	6	10	5	11	8	7	53	9
Чернігівська	9	11	1	10	2	7	5	45	7
Житомирська	8	4	6	4	5	9	11	47	8

Дані табл. 3 свідчать, що, за підсумками 2021 р., найвищий рівень фінансової забезпеченості серед бюджетів досліджених громад мають Дніпровська (беззаперечний лідер), Вінницька та Одеська територіальні громади. Найнижчий рівень фінансової забезпеченості має Чернівецька територіальна громада. Дещо вищий рівень забезпеченості властивий (у міру покращення) Рівненській та Черкаській територіальній громадам.

Аналогічним чином, спираючись на фактичні значення залучених до аналізу показників, було сформовано рейтинг значень фінансової забезпеченості громад за 2022 р. (табл. 4).

Таблиця 4

Рейтингові значення показників фінансової забезпеченості громад за 2022 р.

Назва міської територіальної громади міста-обласного центру	Доходи бюджету загального фонду (без трансфертів)	Видатки бюджету загального фонду на душу населення, грн	Видатки на утримання апарату управління на душу населення, грн	Базова(-) /реверсна (+) дотація на душу населення, грн	Видатки на утримання апарату управління, % від доходів бюджету загального фонду (без урахування трансфертів)	Оплата праці, % від видатків загального фонду	Капітальні видатки, % від видатків загального фонду	Разом балів	Підсумковий рейтинг
Харківська	11	9	3	8	6	1	11	49	8
Тернопільська	6	3	9	6	10	6	8	48	7
Рівненська	7	4	7	9	7	8	9	51	10
Чернівецька	9	7	6	11	8	10	6	57	11
Дніпровська	1	1	5	1	1	2	4	15	1
Одеська	8	10	2	5	4	5	10	44	6
Вінницька	5	6	8	3	5	3	2	32	2
Полтавська	4	2	10	2	11	4	7	40	4
Черкаська	2	5	11	7	9	7	1	42	5
Чернігівська	10	11	1	10	3	9	5	49	8
Житомирська	3	8	4	4	2	11	3	35	3

Дані табл. 4 свідчать, що, за підсумками 2022 р., найвищий рівень фінансової забезпеченості серед бюджетів досліджених громад мають Дніпровська (беззаперечний лідер), Вінницька та Житомирська територіальні громади. Найнижчий рівень фінансової забезпеченості мають Чернівецька територіальна громада. Деякі вищий рівень забезпеченості властивий (у міру покращення) Рівненській, Чернігівській та Харківській територіальним громадам.

З метою підвищення наочності результатів отриманих розрахунків підсумкові дворічні результати рейтингу міських територіальних громад окремих міст-обласних центрів за рівнем їх фінансової забезпеченості подано у табл. 5.

Таблиця 5

Рейтинг територіальних громад за рівнем їх фінансової забезпеченості в 2021–2022 рр.

Назва міської територіальної громади	Рейтинг громади		Тенденція змін
	2021 р.	2022 р.	
Дніпровська	1	1	-
Вінницька	2	2	-
Одеська	3	6	↓ (3)
Харківська	4	8	↓ (4)
Тернопільська	5	7	↓ (2)
Полтавська	5	4	↑ (1)
Чернігівська	7	8	↓ (1)
Житомирська	8	3	↑ (5)
Черкаська	9	5	↑ (4)
Рівненська	10	10	-
Чернівецька	11	11	-

За даними проведеного дослідження з'ясовано, що найвищий рівень фінансової спроможності у 2021–2022 рр. мали Дніпровська (1-ше місце) та Вінницька (2-ге місце) міські територіальні громади, найнижчий – Чернівецька (11-те місце) та Рівненська (10-те місце) міські територіальні громади. Враховуючи, що найвищий рівень фінансової спроможності був характерний для Дніпровської міської територіальної громади, представникам міської влади у інших містах варто детальніше дослідити досвід даної (Дніпровської) міської влади, особливості формування доходів громади у м. Дніпро, фінансування витрат та балансування показників бюджету (у т.ч. за загальним і спеціальним фондами).

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Лелюк С. В.

Література: 1. Антонюк Н. А., Крукевич Н. М. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості бюджетів. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2018. Вип. 19. С. 10–17. DOI: 10.5281/zenodo.2631422. 2. Бак Н. А. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. Світ фінансів. 2019. Вип. 1. С. 98–110. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1098/1101>. 3. Бондарук Т., Бондарук І., Дубина М. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. Світ фінансів. 2019. № 2. С. 60–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2019_2_7. 4. Коритько Т. Ю. Методи оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів. Економічний простір. – 2008. № 12. С. 140–145. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_12/1/koritko.pdf/. 5. Костирко Л. А., Велентейчик Н. Ю. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. Фінансовий простір. 2016. № 1. С. 83–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2016_1_13. 6. Лютий І. О., Спасів Н. Я. Оцінка фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. Фінанси України. 2019. № 7. С. 92–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_7_7. 7. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua>. 8. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

